

Zborník z medzinárodnej konferencie

**„Budovanie a posilnenie alternatívneho
riešenia súdnych sporov prostredníctvom
mediácie a efektívneho využívania
nástrojov restoratívnej justície
v Slovenskej republike“**

Zborník z medzinárodnej konferencie

„Budovanie a posilnenie alternatívneho riešenia súdnych sporov prostredníctvom mediácie
a efektívneho využívania nástrojov restoratívnej justície v Slovenskej republike“

Bratislava, 18.-19. apríla 2023

Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky

Bratislava 2023

Názov: Zborník z medzinárodnej konferencie
„Budovanie a posilnenie alternatívneho riešenia súdnych sporov
prostredníctvom mediácie a efektívneho využívania nástrojov restoratívnej
justície v Slovenskej republike“

Vydavateľ: Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky

Autori: PhDr. Vladimír Cehlár, PhD. – JUDr. Beáta Swanová a kol.

Za obsah, štylizáciu a jazykovú úpravu príspevkov zodpovedajú autori príspevkov

Rok vydania: 2023

Vydanie: prvé

ISBN 978-80-968833-8-7

OBSAH

BEATA SWANOVÁ PREDSTAVENIE VÝSLEDKOV PROJEKTU ADR – CIVILNÁ ČASŤ	3
IVAN J. DERER EVOLUTION AND CURRENT STATUS OF MEDIATION THE CANADIAN EXPERIENCE	12
CHE MEAKINS MEDIATION AS THE OPTION FOR CONFIDENTIAL, FAIR AND QUICK DISPUTE RESOLUTION - THE PERSPECTIVE FROM ENGLAND & WALES.....	23
JANA PRUŽINSKÁ, VLADIMÍR LABÁTH PREDBEŽNÉ VÝSLEDKY VÝSKUMNEJ ČASTI PROJEKTU V OBLASTI MEDIÁCIE V CIVILNOM PRÁVE – PILOTNÉ OVEROVANIE VYUŽITIA SLUŽIEB MEDIÁTORA SO ZAMERANÍM NA NÁZOR ÚČASTNÍKOV MEDIÁCIE.....	30
MATEJ OKÁLY MEDIÁCIA – AKO NA TO OČAMI SUDCU.....	40
MARTIN ŠPAK MEDIÁCIA OČAMI SUDCU	45
EDIT TÖRZ THE CONTRIBUTION OF THE EUROPEAN FORUM FOR RESTORATIVE JUSTICE TO THE DEVELOPMENT OF RESTORATIVE JUSTICE.....	48
ANDREA MATOUŠKOVÁ UPLATNĚNÍ MEDIACE V RÁMCI TRESTNÍM ŘÍZENÍ V ČR – ÚSPĚCHY, PŘEKÁŽKY, INOVACE..	53
DANIEL PETRIČKO RESTORATÍVNA JUSTÍCIA A JEJ UPLATŇOVANIE V KONANÍ PRED SÚDOM	62
JAROSLAV KLÁTIK - ADRIÁN VAŠKO BUDOVANIE A POSILNENIE VYUŽÍVANIA NÁSTROJOV RESTORATÍVNEJ JUSTÍCIE	66

Predslov

V dňoch 18.-19. apríla 2023 organizovalo Ministerstvo spravodlivosti SR medzinárodnú konferenciu s názvom „Budovanie a posilnenie alternatívneho riešenia súdnych sporov prostredníctvom mediácie a efektívneho využívania nástrojov restoratívnej justície v Slovenskej republike“ ako súčasť národného projektu, ktorý má za cieľ zvýšenie povedomia o ADR (Alternative/Amicable Dispute Resolution) v civilnej a trestnej oblasti. Projekt je súčasťou operačného programu Efektívna verejná správa a je podporený z Európskeho sociálneho fondu.

Záverečná konferencia sa konala za účasti domácich i zahraničných expertov, pôsobiacich v oblasti civilnej a trestnej mediácie, ako i zástupcov z radov odborníkov, ktorí sa aktívne zapojili do pilotného projektu. V oblasti trestného práva bolo cieľom konferencie priblížiť výsledky projektu, jednotlivé limity ale aj perspektívy rozvoja alternatívneho riešenia sporov cestou mediácie a využívaním programov restoratívnej justície v zahraničí odbornej verejnosti, najmä vyšetrovateľom, prokurátorom a v neposlednom rade aj sudcom, ktorí môžu byť vo väčšej miere iniciátormi týchto programov. Prostredníctvom konferencie sme v určitej miere porovnávali oblasť restoratívnej justície a mediácie v trestných veciach najmä so skúsenosťami z aplikačnej praxe, vedeckými poznatkami, ktoré boli konfrontované z pohľadu obsahu, rozsahu a princípov restoratívnej justície, kde aj v rámci niektorých príspevkov existovali menšie odlišnosti. Z pilotného overovania a aplikácie restoratívneho programu mediácie v trestných veciach boli vecne a argumentačne pomenované a prezentované rozdielnosti, čo možno považovať za restoratívny proces a restoratívny výsledok a v ktorých prípadoch to nie je vhodné. V oblasti civilnej agendy boli výsledky projektu, ktorý bol zameraný na využitie mediácie prostredníctvom registrovaných mediátorov v oblasti civilných súdnych konaní, odprezentované odbornej verejnosti, zástupcom súdov a orgánov verejnej moci, ktoré participujú na riešení sporov v civilnej agende, kde mediácia je účinným spôsobom prevencie eskalácie sporov a tiež účinným nástrojom riešenia sporov ako alternatívy k súdnemu konaniu.

Zborník príspevkov z tejto konferencie prináša množstvo poznatkov, ktoré na konferencii odozneli a veríme, že tento zborník prispeje nielen k získaniu informácií o priebehu projektu, ale dopomôže aj k lepšiemu porozumeniu témam mediácie a restoratívnej justície v Slovenskej republike.

Vladimír Cehlár, Beata Swanová

PREDSTAVENIE VÝSLEDKOV PROJEKTU ADR – CIVILNÁ ČASŤ

JUDr. Beata Swanová

Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky

Abstrakt

Príspevok predstavuje priebeh hlavných aktivít projektu „Budovanie a posilnenie alternatívneho riešenia súdnych sporov prostredníctvom mediácie a efektívneho využívania nástrojov restoratívnej justície v Slovenskej republike“ so zameraním na oblasť civilnej mediácie. Zároveň sú v príspevku uvedené aj niektoré predbežné výsledky projektu. Komplexné výsledky budú zverejnené v pripravovanej Záverečnej štúdii, ktorá bude finalizovaná v mesiaci jún 2023.

Kľúčové slová:

Mediácia, justícia, alternatívne riešenie sporov

Abstract

The paper presents the course of the main activities of the project "Building and strengthening alternative dispute resolution through mediation and effective use of restorative justice tools in the Slovak Republic" with a focus on civil mediation. At the same time, the paper also presents some preliminary results of the project. Complete results will be published in the forthcoming Final Study, which will be finalized in June 2023.

Key words

Mediation, Justice, Alternative dispute resolution

ÚVOD

Názov národného projektu Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky (ďalej len „ministerstvo“) „Budovanie a posilnenie alternatívneho riešenia súdnych sporov prostredníctvom mediácie a efektívneho využívania nástrojov restoratívnej justície v Slovenskej republike“ (ďalej len „projekt“) sám o sebe evokuje, že projekt, ktorého výsledky sú v tomto príspevku predstavené, sa týkal širokého okruhu problematiky a zahŕňal dve osobitné oblasti – ako posilniť využitie mediácie v celkovom koncepte myšlienok restoratívnej justície v rámci trestného práva a ako podporiť využitie mediácie v širokej oblasti civilných sporov vrátane poručenskej agendy. Spoločným cieľom bolo zvýšiť povedomie o mediácii zo strany sudcov, prokurátorov, súdnych úradníkov a širšej verejnosti.

Cieľom projektu v civilnej oblasti nebolo preukázať, že mediácia je iba vhodným doplnkom súdneho konania ani naopak, že by mala so súdnym konaním súperiť, cieľom bolo podporiť spoluprácu súdov a mediátorov, zabezpečiť vo vhodných prípadoch možnosť pre účastníkov súdnych konaní¹ uzavrieť dohodu o predmete sporu aj s využitím kvalifikovaného odborníka a sekundárne tým znížiť v budúcnosti nápad nových súdnych sporov.

---

¹ Pod pojmom účastník súdneho konania sa rozumie sporová strana (pojem sporové strany je primárne používaný pre civilné sporové konanie). Pojem účastník konania sa v texte používa aj z dôvodu, aby sa odlišil pojem zmysel

Verejnosť má o súdnom konaní pomerne konkrétnu predstavu a od súdu účastníci súdnych konaní očakávajú, že súd spravodlivo rozhodne. V prevažnej časti prípadov súdne konanie nie je o spravodlivosti (najmä pokiaľ sa za spravodlivé riešenie považuje to, ako si riešenie predstavuje sporová strana), ale o zákone. Niekedy o zákone, ktorý dnes platí a zajtra nebude alebo o výklade konkrétnej právnej normy, ktorý sa môže zmeniť. Priemer úspešnosti mediácie v projekte ADR-mediácia, teda v tých prípadoch, v ktorých už prebehlo pojednávanie a kde konfliktný stav trvá v priemere 1,5-2 roky², ak za úspech považujeme uzatvorenie úplnej alebo aspoň čiastočnej dohody, bola by priemerná hodnota úspešnosti približne 50%. Každý druhý prípad, ktorý súd odporučil na mediáciu, skončil aspoň čiastočnou dohodou. Dohodou, ktorá vyčerpala celý predmet sporu by v týchto veciach skončila približne 1/3 vecí. V prípade účasti na mediácii ako dobrovoľnej voľby bez priameho prepojenia so súdnym konaním je pritom 60-80% pravdepodobnosť dosiahnutia dohody.³

PRIEBEH PROJEKTU

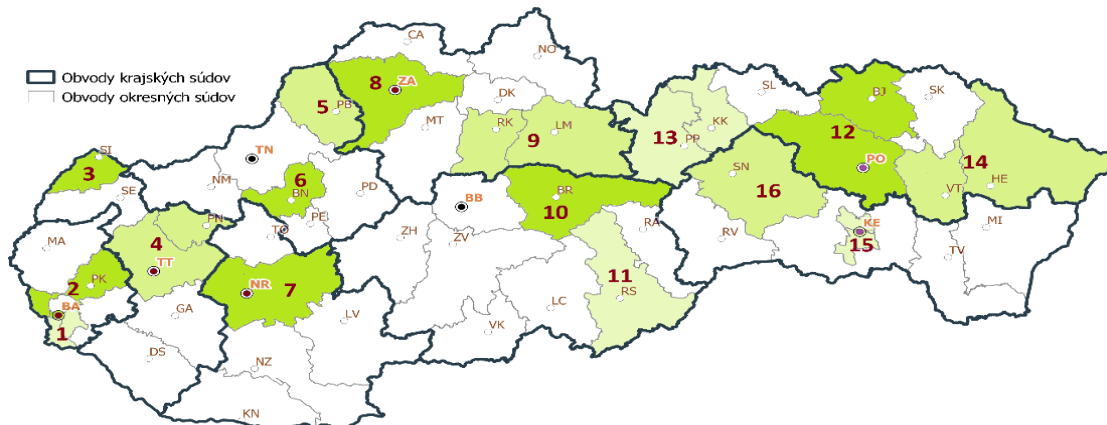
2.1. Prípravná fáza

Podľa opisu projektu bolo možné využiť na pilotný projekt 16 mediátorov, každý kraj mal pôvodne byť pokrytý dvoma mediátormi.

Na všetky okresné aj krajské sudy v máji 2020 bol zaslaná výzva na zapojenie sa do projektu.

Po zosumarizovaní všetkých mien sme disponovali sme zoznamom približne 75 sudcov z 25 okresných súdov a 4 krajských súdov. Na základe prejavenej záujmu sudcov na jednotlivých súdoch sa nastavili podmienky pre verejnú súťaž.

Obrázok č. 1 Znáročenie súdov, ktoré prejavili záujem o účasť na projekte

Z pilotných 25 súdov, ktoré prejavili záujem o zapojenie sa do projektu, sa vytvorilo sa 16 „obvodov“, čo korešpondovalo s počtom mediátorov, ktorí mali byť vysúťažení v súlade so schváleným opisom projektu. Podľa počtu sudcov, ktorí na tom-ktorom súde prejavili záujem o účasť na implementačnej fáze projektu, sa predpokladaný počet hodín (3850 hodín, ktorý bol

účastníka začatého súdneho konania na rozdiel od pojmu sporové strany, ktoré používa aj zákon o mediácii ako synonymum osôb zúčastnených na mediácii (t.j. v zmysle zákona o mediácii označenie sporová strana neznamená, že musí ísť o spor riešený v súdnom konaní).

² Tieto skutočnosti vyplývajú z predbežných záveroch výskumu, kde sa od respondentov zisťovala aj dĺžka, počas ktorých spor alebo konflikt trvá (bez ohľadu na to, odkedy prebiehalo súdne konanie, t.j. odkedy vo veci bola podaná žaloba alebo návrh na začatie konania).

³ Vid' napr. Holá, L. Urbanová, M. Mediace v praxi optikou empirického výskumu. Právni monografie. Praha: Wolters Kluwer 2020

stanovený podľa rozpočtu projektu, určeného na podaktivitu 3 a prepočítaný na celkový počet 16 mediátorov), rozdelil medzi jednotlivé súdy.

Na jeden prípad bolo vyčlenených najviac 12 hodín, pričom 2 hodiny mohli byť využité na predmediačné – informatívne stretnutie. Predpokladalo sa realizovanie približne 350 mediácií.

V súlade s potrebou informovania odbornej verejnosti – mediátorov - o plánovaných aktivitách v septembri 2021 bola všetkým mediátorom na nimi zadané adresy v registri ministerstva (cca 870 mediátorov) zaslaná dňa 3.9.2023 informácia, že sa bude realizovať online stretnutie s úvodnými informáciami k projektu.

Online stretnutia sa konali 8.9.2021 a 14.9.2021. Na online stretnutiach boli mediátori informovaní o tom, že sa mediátori budú obstarávať formou súťaže. Online prezentácia aj s linkom na verejné obstaranie bola zavesená na webovej stránke projektu.

2.2. Materiály, vypracované v prípravnej fáze implementačnej časti projektu

V písomnej forme bolo vypracovaných viacero podporných materiálov:

V prvom rade bol vypracovaný podrobný manuál pre mediátorov o tom, ako je potrebné v projekte postupovať a v čom sa bude postup mediátorov, ktorí sa do projektu zapoja, líšiť od bežného výkonu mediácie.

V spolupráci so sudcami bol následne vypracovaný manuál pre postup súdu tak v písomnej, ako aj grafickej forme. Už v rámci prípravy implementácie sa plánovalo popri realizácii mediácie mediátormi, vysúťaženými na základe verejnej súťaže, podporovať aj využívanie služieb mediátorov, ktorí poskytujú mediáciu v rámci zákona o mediácii, za odmenu. Vzhľadom na primárne využívanie služieb vysúťažených mediátorov sa spolupráca s mediátormi, ktorí neboli vysúťažení, počas činnosti vysúťažených mediátorov na pilotných súdoch nevyužívala.

Sudcovia primárne odporúčali mediáciu na pojednávaní resp. v rámci predbežného prejednávania sporu, na súdy boli rozdistribuované letáky, ktoré sudcovia alebo poverení zamestnanci odovzdávali účastníkom.

Popri konzultácii metodík prebiehalo kontinuálne aj vzdelávanie sudcov. Online vzdelávanie sudcov s úvodnými informáciami prebehlo v piatich termínoch v priebehu februára a marca 2022. Stretnutia boli organizované osobitne pre sudcov, ktorí už mali skúsenosť s mediáciou aj pre nových sudcov. Sudcovia dostali informácie o spôsobe práce mediátorov, boli oboznámení s materiálmi a mali predstavu, v čom bude spočívať informatívne stretnutie (súčasťou online školenia bola krátka ukážka simulovaného informatívneho stretnutia s mediátorom, t.j. stretnutia, ktoré predchádza samotnému začatiu mediácie).

2.3. Verejná súťaž

Pre zabezpečenie výberu 16 mediátorov z celkového počtu približne 870 mediátorov bola určená forma súťaže za účelom preukázania účelnosti výdavkov na služby mediácie vo vzťahu k riadiacemu orgánu, nakoľko vzhľadom na skutočnosť, že išlo o projekt financovaný z Európskej únie, bolo potrebné zabezpečiť transparentný výber mediátorov.

Čo sa týka samotnej súťaže v súvislosti s výberom mediátorov, konali sa 2 kolá súťaže. Skutočnosť, že sa do niektorých obvodov súdom mediátori do súťaže v prvom kole nezapojili, zodpovedala tomu, že počet mediátorov, aktívne vykonávajúcich činnosť, nie je na Slovensku rovnomerný. Jedným z podstatných faktorov bolo aj to, že bolo potrebné zabezpečiť, aby účastníci konania nemuseli cestovať na veľké vzdialenosti, a preto ako podmienka pre zapojenie sa do súťaže bolo stanovené, že mediátori musia mať v obvode súdu, pre ktorý chcú poskytovať

svoje služby sídlo kancelárie. Zároveň podmienkou zapojenia sa do súťaže bola realizácia minimálne 5 prípadov mediácie.

S úspešnými uchádzačmi bola v priebehu mesiaca február uzatvorená rámcová dohoda s účinnosťou do 31.12.2022. Vzhľadom na skutočnosť, že vyčlenené prostriedky sa v pôvodne plánovanom čase (do 31.12.2023) nevyčerпали, rámcové zmluvy bolo možné predĺžiť mediátorom, ktorí mali záujem pokračovať v poskytovaní služieb, do 30.4.2023. O predĺženie zmlúv požiadalo 14 mediátorov a títo mediátori majú uzatvorenú zmluvu s ministerstvom do 30.4.2023.

2.4. Postup mediátorov

Postup mediátora bol zverejnený na webovej stránke projektu pred začatím verejnej súťaže. Vysúťažení mediátori boli o postupe v rámci projektu informovaní aj na online stretnutiach. Priebežne otázky mediátorov riešil menežérka pre koordináciu mediácií. Materiál a schéma postupu mediátora sa nachádza na webovej stránke projektu⁴.

2.5. Analytická časť projektu

V rámci projektu sa vyhodnocovali údaje od súdov, mediátorov a samotných účastníkov konania (verejnosti), pričom prvá časť prieskumu prebiehala po začiatku projektu v súvislosti s prípravou analýzy súčasného stavu mediácie⁵.

Za účelom vyhodnocovania projektu bolo vypracovaných 5 druhov dotazníkov a dotazník s údajmi respondentov. Všetci sudcovia, vyšší súdni úradníci, mediátori aj účastníci mediácie mali pridelený kód, aby sa pri spracúvaní údajov dodržala anonymita.

Sudcovia aj mediátori vyplňali údaje o respondentoch, ktoré umožnili získať dáta o veku respondentov a dĺžke praxe. Tento online dotazník slúžil na zistenie základných údajov o respondentoch.

Formuláre pre sudcov slúžili na zistenie očakávaní od konkrétneho odporúčenia mediácie a následne poskytli údaje o vyhodnotení prínosu mediácie v konkrétnom prípade (po skončení mediácie) zo strany zákonného sudcu alebo sudkyne. Formulár údajov o odporúčanej mediácii mal dve formy - časť pred mediáciou a časť po skončení mediácie.

Dotazník pre mediátorov mediátori vyplňali po ukončení mediácie resp. v prípade, ak po informatívnom stretnutí mediácia neprebíhala, bol dotazník vyplnený po informatívnom stretnutí.

Dotazník pre účastníkov konania (sporové strany) bol zasielaný účastníkom elektronicky, pôvodne plánovaná písomná forma sa nakoniec nevyužívala. Dotazník bol zasielaný jedenkrát pri začatí poskytovania služieb mediátora a jedenkrát po skončení mediácie. V prípade dotazníkov pre účastníkov sa skutočnosť, či má byť účastníkovi zo strany ministerstva zaslaný link alebo nie záviselo od informácie mediátora, ktorý posúdil, či v prípade daných účastníkov by formálne zisťovanie ich názoru na mediáciu nebolo kontraproduktívne. Táto skutočnosť

---

⁴Informácie k projektu ADR sú zverejňované na webovej stránke <https://www.justice.gov.sk/agenda-ministerstva/nase-projekty/europske-strukturalne-a-investicne-fondy/budovanie-a-posilnenie-alternativneho-riesenia-sudnych-sporov-prostrednictvom-mediacie-a-efektivneho-vyuzivania-nastrojov-restorativnej-justicie-v-slovenskej-republike/>

⁵ Analýza mapujúca využívanie ADR na Slovensku (časť mediácie v civilnej oblasti) je zverejnená na webovom sídle Ministerstva spravodlivosti SR na stránke venovanej projektu ADR, priamy odkaz: https://www.justice.gov.sk/dokumenty/2022/08/Analýza-ADR_civilna-cast.pdf

odráža fakt, že mediácia je dôverný proces, pričom do mediácie vstupujú účastníci mediácie častokrát s veľkou vzájomnou nedôverou až animozitou a preto je potrebné eliminovať podnety, ktoré nevedú k dôvernej atmosfére vo vzťahu k osobe mediátora.

2.6. Postup pri zadávaní objednávky mediálnych služieb

Ako bolo uvedené vyššie, komunikáciu s mediátormi a súdmi vrátane obehu písomných podkladov pre evidovanie objednania mediálnych služieb mala na starosti menežérka pre koordináciu mediácií. Menežérka pre koordináciu mediácií zaevidovala objednávku pre účel následnej fakturácie a preposlala objednávku mediátorovi. Tento spôsob bol v príprave projektu navrhnutý najmä z dôvodu, že súd bol povinný informovať účastníkov o tom, že ich osobné údaje bude zasielať tretím osobám, čo bolo právne ošetrené informáciou na webovom sídle ministerstva. *(Pozn. Práve skutočnosť, že bez výslovného súhlasu nemôže súd informovať tretie subjekty (s výnimkou zákonom ustanovených prípadov) o kontaktných údajoch sporových strán, je zatiaľ prekážkou toho, aby mediátori kontaktovali účastníkov na základe informácie zo súdu. Ťažisko zodpovednosti za riešenie sporu mediáciou tak leží na sporových stranách.)* Účastníci súdneho konania sa u mediátora zúčastnili následne na tzv. informatívnom stretnutí, ktoré malo za cieľ informovať účastníkov o mediácii v súlade s ustanovením §4 zákona o mediácii, účastníci sa mohli slobodne rozhodnúť, či mediáciu začnú alebo nie. Ak sa účastníci nedohodli o začatí mediácie, mediátor vystavil potvrdenie o účasti na informatívnom stretnutí s mediátorom s poznámkou, že mediácia nezačala. Ak sa účastníci dohodli na mediácii, bola spísaná dohoda o začatí mediácie. Po ukončení mediácie mediátor vyhotovoval potvrdenie o skončení mediácie, ktoré zasielal na ministerstvo a na súd k danému číslu konania. Samotná dohoda o mediácii sa na ministerstvo nezasielala, účastníci ale mali možnosť v prípade záujmu uviesť do záznamu z mediácie aj skutočnosti, ktoré by boli pre súd relevantné (napríklad na čom sa v rámci mediácie dohodli, ak neprišlo k dohode o celom predmete sporu – tzv. čiastkové dohody alebo iné skutočnosti). Vzhľadom na zásadu mlčanlivosti mediátori súdu nedávali správu, ktorá by prekračovala dohodnutý spôsob informovania súdu o priebehu mediácie. O údajoch, ktoré mediátor na súd zasielal, boli účastníci mediácie informovaní a bolo to aj súčasťou dohody o začatí mediácie (t.j. súd obdržal informáciu o tom, či a kedy mediácia začala, či účastníci pokračovali v mediácii a dohodu uzatvorili alebo bola mediácia ukončená iným spôsobom, napríklad vyhlásením zo strany mediátora, oznámením o skončení zo strany účastníka a podobne).

2.7. Prezenčné vzdelávanie sudcov

S ústupom protipandemických opatrení sa v priebehu mesiaca apríl až jún uskutočnili 3 prezenčné dvojdnové školenia. Sudcovia sa podrobnejšie oboznámili s mediáciou, na školenia boli prizývaní aj vysúťažení mediátori.

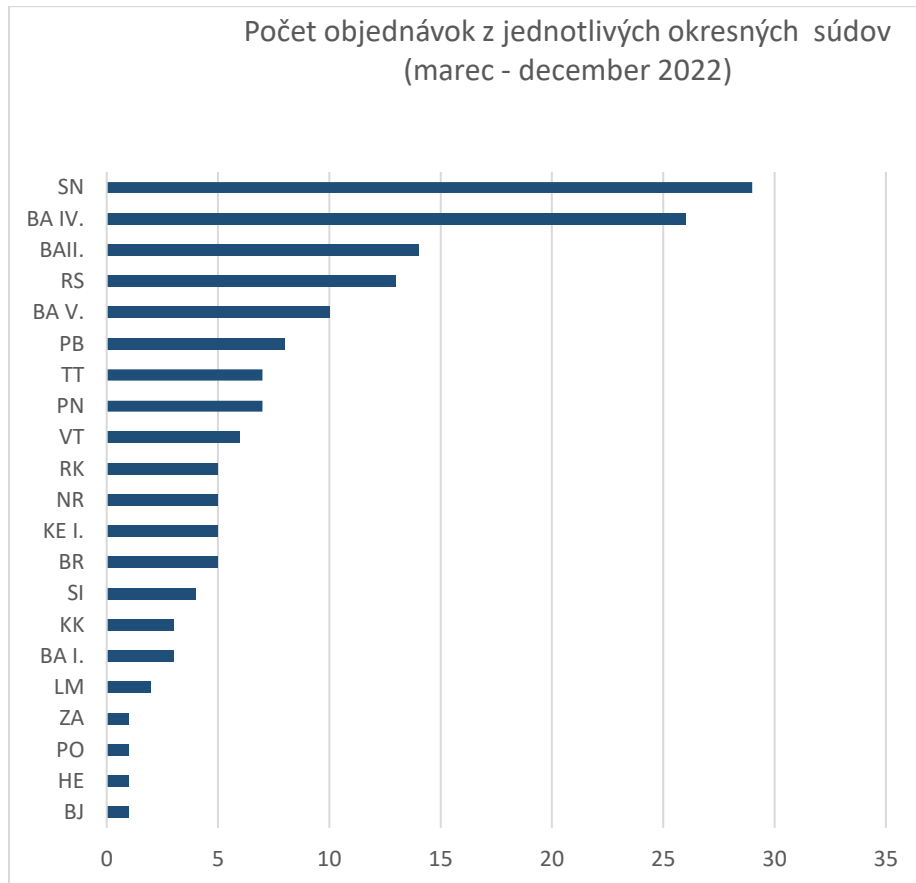
PREDBEŽNÉ ZÁVERY

Závery projektu s dátami k 30.1.2023 budú zverejnené v záverečnej štúdii a Vyhodnotení implementačnej fázy projektu. Pre účel konferencie sú do grafického znázornenia spracované dáta k 31.12.2022, tieto dáta sú z hľadiska výsledkov projektu iba orientačné. Od 1.3.2022 do 1.4.2023 bolo doručených 192 objednávok.

3.1. Miera zapojenia jednotlivých súdov

Zapojenie do projektu z hľadiska miery využitia mediátorov bolo veľmi rôznorodé z hľadiska miery počtu odporučených mediácií, pre ktoré boli zaslané požiadavky na realizáciu mediácie.

Graf č. 1 Počet objednávok z jednotlivých okresných súdov

3.2. Prečo niektoré sudy mediáciu neodporúčali?

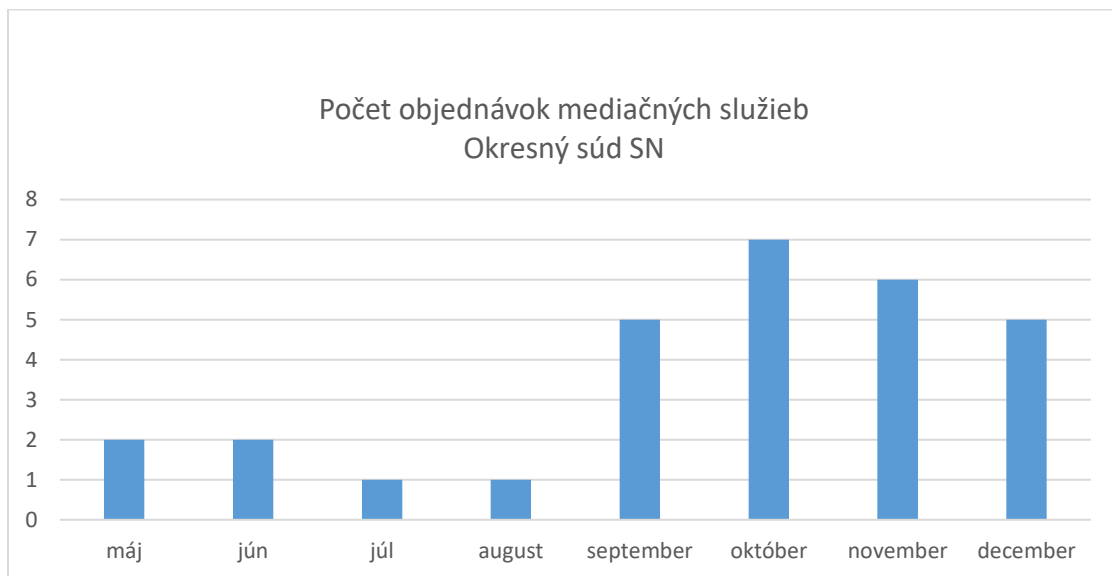
Čo sa ukázalo ako prekážka plynulého chodu projektu, bola paradoxne pravdepodobne dôkladná príprava a prezentácia formálnych náležitostí pri začatí projektu. Nakoľko pre využitie mediácie, financovanej projektom, bolo potrebné jednak informovať sporové strany o mediácii, o spracovaní ich osobných údajov a tiež bolo obligatórne zo strany súdu zaslať na ministerstvo objednávku (žiadanku) mediačných služieb s informáciami, ktoré slúžili pre evidenciu jednotlivých prípadov, celý postup sa zdal byť pravdepodobne komplikovaný. Sudca, koordinátor v poručenskej agende alebo poverený zamestnanec mal v prípade, ak účastníci konania mali záujem o využitie služieb mediátora, zaslať na ministerstvo, konkrétne na webovú adresu menežérky pre koordináciu mediácií objednávku – v podstate žiadanku vo forme mailu, ktorá slúžila na zaevidovanie jednotlivých objednávok a bola podkladom k následnej fakturácii. Na niektorých súdoch došlo v začiatkoch k chybnému pochopeniu účelu objednávky mediačných služieb, niektoré sudy napriek skutočnosti, že objednávku stačilo poslať v bežnom wordovom dokumente mailom, zasielali spočiatku tieto objednávky doporučenou poštou.

Ako prekážka širšieho využitia najmä v prvých mesiacoch implementácie sa ukázalo aj to, že sudcovia boli v prípade vystavenia objednávky povinní vyplniť dotazník, čo mohlo

predstavovať určitú subjektívnu prekážku. Nakoľko však cieľom projektu bolo preskúmať čo najpodrobnejšie očakávanie verejnosti, súdov a mediátorov, boli dotazníky nevyhnutnou súčasťou projektu.

Ako príklad postupného nárastu počtu zadávaných objednávok je uvedený priebeh projektu na okresnom súde Spišská Nová Ves, kde sa postupne do projektu zapájali viacerí sudcovia a kde mal projekt aj priamu podporu zo strany predsedu okresného súdu.

Graf č. 2 Počet objednávok mediačných služieb Okresný súd Spišská Nová Ves

Z týchto zistení jednoznačne vyplynula potreba po implementácii poznatkov z tohto pilotného projektu čo najmenej formalizovať prípadnú spoluprácu s mediátormi zo strany súdov resp. nastaviť jednotnú štandardnú administráciu, ktorá nebude vyžadovať veľkú záťaž.

Ako ďalšou prekážkou v napĺňaní cieľov implementácie sa ukázala nedostatočná informovanosť vo vzťahu ku koordinátorom – vyšším súdnym úradníkom. Projekt ADR sa venoval všetkým oblastiam civilného práva, vrátane rodinnoprávnej agendy. Mediácia v rodinnoprávnej agende tvorila približne 2/3 všetkých mediácií. Vzhľadom na to, že v procese prípravy projektu v r. 2019 až 2020 už na niektorých súdoch pôsobili koordinátori, projekt ADR počítal pri príprave konceptu s tým, že na tých súdoch, kde pôsobia koordinátori, budú koordinátori využívať vysúťážených mediátorov, ak je to vhodné v rámci multidisciplinárnej spolupráce v súlade s metodikou multidisciplinárneho prístupu a na súdoch, ktoré koordinátorov nemajú, budú odporúčať mediáciu v rodinnoprávnej agende priamo sudcovia. Nakoľko však implementačná fáza projektu začala s oneskorením, začali vysúťážení mediátori v rámci projektu vykonávať svoju činnosť práve v čase, kedy boli na všetkých súdoch na Slovensku postupne prijímaní koordinátori ako súčasť aktivít iného projektu MS SR, konkrétne národného projektu „Implementácia opatrení na podporu reformy štruktúry a optimalizácie procesov v rodinnoprávnej agende“. Na súdoch projektu, zapojených do projektu ADR sa nezabezpečilo preškolenie novoprijatých koordinátorov, keďže miesta koordinátorov sa obsadzovali postupne v širokom časovom rozsahu. Sudcovia poručenskej agendy mali usmernenie, že prípady vhodné na riešenie koordinátormi (čo korešponduje s prípadmi, vhodnými na riešenie sporu mediáciou) majú odkazovať na koordinátorov a nie priamo na mediáciu. Koordinátori neboli upovedomení o tom, ako môžu plnohodnotne využívať služby vysúťážených mediátorov, nakoľko išlo o dva rozdielne projekty. Napriek týmto okolnostiam sa v tých prípadoch, kedy boli koordinátori aj sudcovia daného súdu o postupe upovedomení riadne o fungovaní oboch projektov a na ktorých koordinátori včas odporúčali vhodné prípady na mediáciu, spolupráca mediátorov a koordinátorov osvedčila.

ZÁVER

Napriek tomu, že v rámci projektu sa nepodarilo naplniť očakávaný cieľ z hľadiska vyčerpania maximálneho limitu možných mediálnych služieb, predbežné vyhodnotenie na súdoch, ktoré si aktívne odskúšali odporúčenie mediácie, bolo pozitívne. Miera účasti na informatívnych stretnutiach bola pomerne vysoká, miera úspešnosti mediácií bola 50% pri aspoň čiastočnej dohode, približne 30% pri úplnom vyčerpaní predmetu sporu dohodou, čo pri konaniach, o ktorých sa už koná na súde, znamená úsporu prostriedkov ako aj prínos k zmierlivému ukončeniu významnej časti sporov.

Je zrejmé, že na realizáciu odporúčenia vhodného mediátora alebo mediálneho centra zo strany súdu je potrebné vytvorenie jednoduchého vyhľadávača mediátorov pre potreby odporúčenia alebo výzvy súdu na mediáciu spolu s uvedením odborného zamerania jednotlivých mediátorov.

Ministerstvo spravodlivosti SR má záujem pokračovať v realizácii plánov, smerujúcich k posilneniu mediácie, nie iba v kontexte mediácie v prebiehajúcich konaniach ale aj v podpore mediácie ako jedného z možných postupov riešenia právnych sporov, aj vďaka kreovaniu Výboru pre mediáciu v civilnom práve, ktorý je súčasťou Rady pre probáciu a mediáciu. Výbor ako poradný zbor môže zriadiť a koordinovať pracovné skupiny a komisie, ktoré by mali aktívnejšie medzirezortne prepájať ministerstvo, súdy, advokátov, vzdelávacie inštitúcie a neziskový sektor, pričom podstatné zastúpenie budú mať aj aktívne mediátori.

Ďalšie kroky udržateľnosti:

- Sprístupnenie a aktualizovanie manuálu odporúčenia mediácie pre súdy so zohľadnením rozdielov v mediácii sporov podľa Civilného mimosporového poriadku (najmä poručenské spory)
- Sprístupnenie a aktualizovanie doporučeného postupu pre mediátorov, ktoré sa týka sporov, v ktorých prebieha súdne konanie
- Zameranie sa na podporu mediácie v civilnej agende vrátane obchodnoprávných a pracovnoprávných sporov a zvýšiť motiváciu využiť mediáciu pred podaním žaloby finančnými stimulmi alebo zavedením povinnosti pokúsiť sa o vyriešenie sporu mediáciou pred podaním žaloby v určených druhoch sporov v budúcnosti

V legislatívnej oblasti je pripravovaná novela zákona o mediácii, ktorá bude po dopracovaní predložená na pripomienkovanie v rámci interného pripomienkového konania ako aj na pripomienkovanie zo strany odbornej obce. Je zrejmé, že pre podporu mediácie bude nutné v prípade konsenzu novelizovať aj Civilný sporový poriadok a Civilný mimosporový poriadok najmä s ohľadom potrebu informatívneho stretnutia s mediátorom a spresneniu vzťahu mediácie a zmierovacej činnosti súdu. V oblasti poručenskej agendy je zrejmé, že aj vzhľadom na ďalšie projekty ministerstva a rozsiahle zmeny v prístupe k rodinnoprávnej agende v tejto oblasti bude potrebné prehodnotiť povinnosť účasti na mediácii a prípadne jednoznačne odlíšiť mediáciu v konaniach podľa CMP a vo veciach riešených podľa CSP. Z hľadiska trvalej udržateľnosti bude potrebné hľadať zdroje na financovanie mediácie, najmä v konaniach, oslobodených od súdnych poplatkov, nakoľko iba takto sa dá podporiť pôvodná myšlienka – posuňme sa z myšlienky mediácie ako alternatívy a urobme z nej rovnocennú možnosť riešenia sporov.

Použitá literatúra

HOLÁ, Lenka. URBANOVÁ, Martina. Mediace v praxi optikou empirického výzkumu. Právní monografie. 1.vyd. Praha: Wolters Kluwer 2020, 396 s. ISBN 9788075989338

Kontaktné údaje:

JUDr. Beata Swanová
Ministerstvo spravodlivosti SR
Račianska 31, Bratislava
beata.swanova@justice.sk

EVOLUTION AND CURRENT STATUS OF MEDIATION THE CANADIAN EXPERIENCE

Ivan J. Derer

Derer Law

Abstract

This paper offers a high level, experience based overview of the evolution of ADR in Canada over the past quarter century. As exciting and promising as the rapid growth in acceptance and use of various forms of private ADR has been, it has revealed many challenges, some predictable and inevitable, in striving for best practices in ADR. Bona fide leaders in the ADR field, mediators, lawyers and academics in various jurisdictions of the world, are urged to be better informed in all aspects of ADR practice and thereby preserve and enhance the process, success rates and levels of satisfaction. Mediations, properly understood and executed by all stakeholders, are a much-needed, progressive and exciting component to access to quality justice that societies worldwide deserve.

Key words

Mediation, Alternative Dispute Resolution, ADR

Abstrakt

Tento článok ponúka prehľad založený na skúsenostiach o vývoji ARS v Kanade za posledné štvrt'oročie. Akokoľvek vzrušujúci a sľubný bol rýchly rast akceptácie a využívania rôznych foriem súkromného ARS, odhalil mnohé výzvy, niektoré predvídateľné a nevyhnutné, v snahe o osvedčené postupy v oblasti ARS. Od vedúcich predstaviteľov v oblasti ARS, ako sú mediátori, právnici a akademickí pracovníci v rôznych jurisdikciách sveta, sa požaduje, aby boli lepšie informovaní o všetkých aspektoch praxe ARS, a tým zachovali a zlepšili proces, mieru úspešnosti a úroveň spokojnosti. Mediácia, správne pochopená a vykonávaná všetkými zainteresovanými stranami, je veľmi potrebnou, progresívnou a vzrušujúcou zložkou prístupu ku kvalitnej spravodlivosti, ktorú si spoločnosti na celom svete zaslúžia.

Kľúčové slová

Mediácia, Alternatívne riešenie sporov, ARS

I INTRODUCTION

1. I was honoured to be invited to speak and otherwise participate in the Final Conference (“Conference”) for the National Project of ADR (“ADR Project” or “Project”), April 18-19, 2023, staged in Bratislava. Both the ADR Project and conference were sponsored and overseen throughout by the Ministry of Justice of the Slovak Republic. This paper constitutes my contribution to the contemplated publication of materials serving as a supplement to presentations delivered at the Conference and related discussions.

2. As suggested by the organizers of the Conference, my prepared remarks at it were focused on the state of ADR in Canada and what, in my respectful view, are the current major challenges in maximizing best practices, results and levels of satisfaction with it by all stakeholders. To properly address this wide scope of topics, much more than the allocated word count for these post-Conference papers would be necessary. The objective therefore is to touch on the high points and to wrap up with a recommended reading list spanning input from multiple relevant disciplines of study and expertise emanating from various parts of the world.

3. The final report of the ADR Project has not yet been concluded. I am given to understand that the general objective of the Project was to build, strengthen and promote ADR in both the civil and criminal spheres of dispute and justice. More specifically, it was also the aim of the Project to raise awareness of mediation amongst judges, prosecutors, Court officials and the general public.

4. Insightfully, the Project was a fusion of theory/research and practical applications. Project scope allowed for the selection and utilization of 16 mediators in 25 Court districts throughout the Slovak Republic with a total group of 75 judges prepared to participate and oversee mediation efforts for disputes before the Courts that appeared well suited for it. It would appear that the Project both by way of feedback and results was generally positive.

II EVOLUTION OF ADR IN CANADA

5. Starting approximately 25 years ago, the civil Courts in most provinces of Canada started to encourage ADR to enhance access to justice and to concurrently lighten the growing load of cases before the Courts. Canada is a country consisting of 10 provinces and three territories (Yukon, Nunavut, Northwest Territories all in the far north of the country) with a total population approaching 40 million. There are modest differences to Court processes between most provinces. Such differences are accentuated where the province of Quebec and the three territories are concerned based on significantly different cultural and political history.

6. Early on in the evolution of demand and interest in ADR, some provinces offered up small pools of judges to rotate through a program of mediation services. Such services were called JDRs – judicial dispute resolution. Early on most judges had very little training in mediation and too many seemed unsteady with the required task in the JDR rotation of their duties. The typical approach exercised by judges in the JDR program was light on facilitation and heavy on the rendering of opinions on the merits of the case before them and how it might be determined were it to proceed to trial. Concurrently, private mediations commenced supported by the Courts but in which the Courts played no role.

7. Quite quickly, private mediations caught up and eventually overtook traditional Court processes (trial and steps leading up to it) and JDRs both in use and preference. There were two basic reasons for this development which continue to this day:

- i. The Court system was increasingly viewed as taking too long, was too cumbersome, too expensive with too much uncertainty and risk associated with judgments rendered often many months following a trial. And, in cases (for ex. family law) the adversarial system was not viewed as well suited to the fair and appropriate processing of disputes

particularly where children and their interests were concerned. Where many business/corporate disputes are concerned, the legal framework of both legislation and case precedent was not always viewed as particularly practical to workable solutions to disputes.

- ii. JDRs – although offered free of charge to parties whose disputes were in litigation, they were not consistently viewed as effective. Conversely, greater flexibility with process and mediator selection could be found in the private sector.

8. In most jurisdictions in Canada and the United States, private mediation is now the dominant resolution platform to our Courts. I offer a snapshot of growth in private mediations in my home province of Alberta which has a population of 4.5 million – approximately the current population of the Slovak Republic. Over the past 25 years most mediators continue to be lawyers by training and experience and most disputes are already in litigation when mediations take place. Increasingly, for reasons that will be addressed shortly, an evaluative component is sought of mediators which ideally requires litigation and preferably trial experience to be of much value to the resolution process. That said, it is often lost on lawyers serving as mediators that to be consistently effective in mediations, strong interpersonal and listening skills are essential, skills that don't always come easy to lawyers not to mention the population at large.

9. Starting about 10 years ago, there were only two of us who had full time practices serving as mediators. Five to seven others had a component to their practices devoted to mediation. Fast forward to five years ago – by then there were five mediators in the province for whom mediation retainers were a full time practice with another group of 10-15 lawyers for whom mediation work was a component of their practices. Currently there are at eight to ten practitioners in Alberta for whom mediation work is a full time practice with 50+ others with a component of mediation practice to their overall practices. In 25 years of mediation practice, I have concluded 4000+ mediations with the next five busiest active mediators in our province bringing the total to at least 10,000 – a number that clearly exceeds the annual volume of JDRs and civil trials. The dominance of private ADR is further illustrated by considering the growing use of both med/arb and arbitration processes.

III FOUNDATIONAL CONSIDERATIONS

i. Access to Justice

10. Before addressing success rates in mediation and current challenges to ADR in Canada, I pause to address foundational considerations to ADR. All ADR and Court processes are, first and foremost, rooted in the duty of judges and mediators and the processes that we drive to preserve, deliver and enhance access to quality justice. This duty and its importance were well articulated by our current Supreme Court of Canada Chief Justice in 2018, wherein he stated:

“...can mean many things... Having courts that can resolve your problem on time... And it means having confidence that the system will come to a just result – knowing you can respect it, and accept it, even if you don’t agree with it. Ultimately, it is about getting good justice for everyone, not perfect justice for a lucky few. It’s a democratic issue. It’s a human rights issue – It’s even an economic issue...” (Wagner, 2018).

ii. **Mediation – High Level**

11. Madame Bourcheix, a well respected lawyer practicing as a mediator in Quebec, eloquently described the additional layer of benefit available to parties in mediation (at least in theory if not consistently in practice), as follows:

“... mediation... is a higher form of justice. It can accomplish not just legal justice but the moral justice that comes from empowerment, process, respect, listening and being understood and participation to the outcome...” (Bourcheix, 2020).

iii. **Mediators – Complex and Challenging Task**

12. Contrary to the perception of many stakeholders in the field of mediation work, the work of a mediator, discharged thoughtfully and effectively, is both complex and challenging. A leading academic in the field in North America, one who has also practiced extensively as a mediator (Bernard Mayer) has had this to say on the subject:

“... our whole tendency (as conflict resolution practitioners) to identify our work by whether we take an evaluative, facilitative, narrative or transformative approach is at best artificial and at worst rigid and even manipulative. Our work is as complex as the conflicts that we intervene in, and there is no single simple approach that is always appropriate or effective. Most conflicts require a multiplicity of different interventions, and most experienced conflict resolvers use these. An evaluative mediator without good facilitative skills is likely to be considered less effective at intervening in a complex conflict. Even dedicated facilitative mediators use evaluative techniques at times. They might not tell parties how strong their case is should they adjudicate it, but they may well evaluate the pros and cons of different approaches to communication, framing of issues or constructing a table ... What disputants need from conflict resolvers is more than process: they need understanding, engagement, creativity, strength, wisdom, strategic thinking, confrontation, patience, encouragement, humour, courage, and a host of other qualities that are not only about process or substance. Each of us brings a difference set of personal and professional characteristics and skills to the table that helps people work their way through conflict as best they can ...” (Mayer, 2004, p. 145).

iv. Trust and Listening

13. Trust in the mediator and the process she/he oversees is a critical aspect to any mediation process. While there are many definitions of trust, simply put in the context of a mediation, I propose this summary – confidence in the honesty, integrity, skill, and sincerity of the mediator. All parties and their counsel participating in a mediation process must (ideally) unconditionally and comfortably trust the mediator to be objective, engaged, fair, and effective throughout.

14. It is generally viewed in business and legal circles that fostering trust is best achieved by leading by example. Put another way, demonstrating competence and fine qualities of character will generate lasting trust from others. More recently, some research shows that trust is most effectively earned by people convinced that you support them, understand their perspective and related emotions over a certain issue or disconnect with others and you remaining sincerely engaged in all conversations. This challenging objective is commonly called an aspect to active listening (Mumby, 2023).

15. Gabriella Blum, the Rita E. Hauser Professor of Human Rights and Humanitarian Law at Harvard Law School has had this to say about listening skills in the context of disputes:

“In a negotiation (or, frankly, in any kind of debate), people generally don’t listen; they await their turn to speak and make arguments. They believe that the only way to convince their counterpart is to make their own case and to dispute arguments raised by the other party... But by failing to listen carefully and effectively, we lose important information, act on wrong assumptions, and unnecessarily damage the relationship...Active listening involves repeating back to the other party what we have understood their claims to be, inquiring further about the motivations or assumptions behind such claims, and acknowledging their positions” (Blum, 2023).

16. This dynamic plays out in various forms and degrees at most mediations. Any effective mediator must develop and maintain strong active listening skills and urge similar practices, patience and understanding on the part of parties and their counsel at mediations.

IV CURRENT CHALLENGES TO MAXIMIZING VALUE AND SUCCESS OF MEDIATIONS

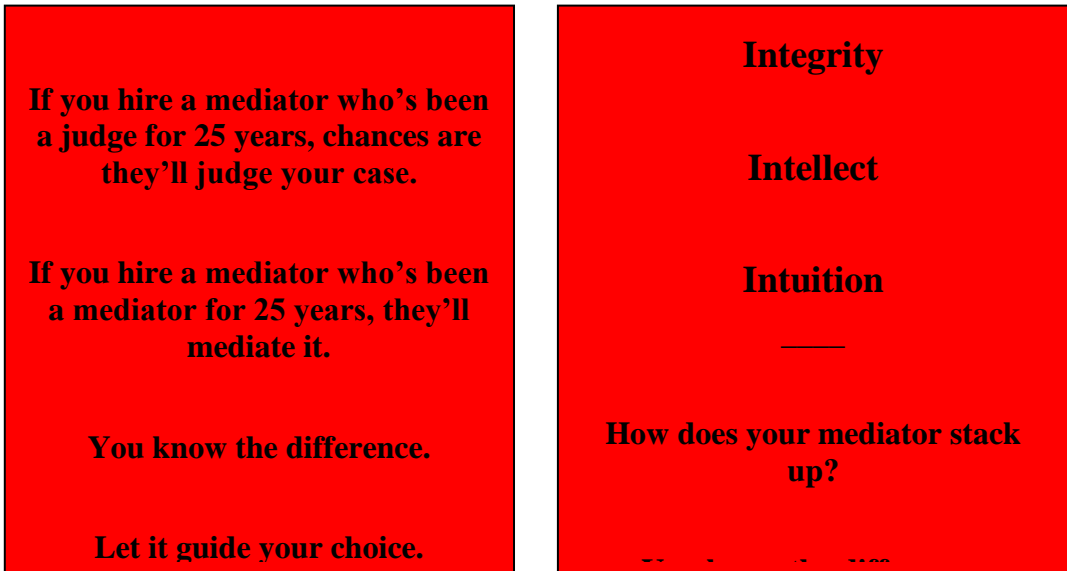
i) Impact of Approach of Judges as Mediators

17. Success rates in mediations throughout Canada are in discernable decline over the past five to ten years. Whereas in the early years of mediations in Alberta success rates were, anecdotally, close to 100% they are now closer to 75%. I offer the following observations concerning this trend. In the early days of mediation, there were very few mediators and those that sought out the work were typically professionals with a sincere interest in the field, an appreciation for the significance and potential for ADR and most sought out training. Now

with mediation having become the dominant platform for dispute resolution, there is considerable capacity for mediators and many litigation lawyers see an economic opportunity for their practices without a concurrent understanding of fundamentals to the work. The ranks of mediators also continue to expand with retired judges who are undoubtedly attracted by the same opportunities.

18. It is to be remembered that one of the main reasons JDRs in the past only realized limited success and traction in the mediation realm was the propensity of judges to judge cases to the exclusion of facilitation and appreciation for some foundational aspects to mediations (see para 11 Bourcheix quote).

19. A well respected mediator colleague, Jeff Kichaven, based in Los Angeles, California, captures this problem very well in one of his promotional pieces on social media which I share herein with his approval:

20. It is with the utmost of respect, but in the spirit of candour, that I share some problematic tendencies that are commonly associated with former/ex/retired judges who now increasingly populate the ranks of private mediators. Many of these observations mirror my own experiences from JDRs two or more decades ago as a litigator. Retired judges will often dictate the nature of briefs they want in advance of a mediation, how the process will unfold (for ex. no plenary session), opine that oral submissions of counsel in a plenary session or otherwise is of limited value, provide evaluative input whether requested by the parties or not and demonstrate limited patience with the process and the struggle parties predictably experience in making decisions about compromise necessary to achieve resolution. Most of these tendencies offend another basic foundational principle to mediation work – party autonomy – mediations are the process of the parties and not to be imposed on them by a mediator.

21. To be clear, these tendencies are emulated by private mediators without a judicial background. Regrettably, it is an approach that many aspiring and established mediators embrace for a number of reasons. First, it makes the task of a mediator easier. I often remark to parties that my job as mediator would be considerably easier if I just dictated process and

outcome without regard for the process desired by the parties or the circumstances of a dispute. This interventionist but often problematic approach to conducting a mediation also serves to diminish the role and importance of counsel to advocate for their clients and provide good advice on negotiation strategy and otherwise maximizing the benefits of mediation. Second, by simply dictating process and outcome, there is no incentive or need for mediators to focus on listening to the parties and assisting them to listen thoughtfully to each other.

ii) Negative Impact of Other Considerations on Success and Satisfaction with Mediation

22. In paragraphs 17-21 I focused on success rates potentially impacted by the approach to mediation of retired judges and those who emulate their common approach. Of comparable significance however are a number of other factors, some rooted in the approach to and mediation related work of counsel representing parties to a dispute. As noted in paragraph 18 herein, in the early days of mediation, the few mediators in practice tended to show commitment to and an understanding of the key components to mediation work. Concurrently, the lawyers who showed an early interest in mediations on behalf of their clients tended to be more progressive in approach to creative alternatives to dispute resolution and more constructive in their contribution at mediation. This dynamic, mediator, counsel and clients, lead to very positive levels of early success and satisfaction with the process.

23. With the dramatic uptick in popularity and use of mediations, the pool of counsel grew significantly but with that growth, serious inconsistencies in knowledge, effectiveness and commitment to the process was revealed. Many counsel approach mediations with not only the hope but the expectation that they can achieve a favourable outcome for their client. Realistically, resolution at most mediations reflects comparable disappointment between opposing parties where the necessary compromise to achieve resolution is concerned. All the while civility in the profession in Canada and particularly in the United States has been in decline. These considerations and realities, amongst others, has created more tension, disconnects and less observable good faith in mediations over time. These patterns complicate the work of a mediator and compel may to be more aggressive with less composure in dealing with the parties all of which typically undermines the effectiveness of the mediator as well discussed in the recent book, “Holding the Calm” (Abrams, 2022).

24. Also having an impact on overall success rates is the periodic requirement in Court processes across jurisdictions in Canada for mandatory mediation before trial dates or next steps in a Court proceeding can take place. In many instances parties do not wish to proceed to mediation. Occasionally, a mediation in such circumstances can prove successful in achieving resolution, but predictably, rates of success are much lower than on average.

iii) Deficient Awareness of Foundational Principles to Mediation

25. In Canada, awareness of foundational principles let alone best practices in the execution of mediations – mediators, lawyers, and their clients, has not kept up with the growth in popularity and use of such private resolution platforms. Thus, levels of frustration, confusion with the process combined with associated decline in effectiveness is apparent and regrettable. Mediators need better training – theory and practice – in how to properly conduct mediations,

clients need to be better informed about the process and their lawyers need to better understand how to best participate and advance their clients' interests at a mediation.

26. A good example of deficient knowledge and understanding of foundational principles in mediation work amongst mediators let alone lawyers with whom they work are common labels associated with mediation styles and approaches – interest-based vs. rights-based, facilitative, evaluative, transformational etc. Most mediators, aspiring and established, not to mention the lawyers with whom they work, do not have a firm or accurate understanding of these terms nor, even more significantly, do they understand that any good mediator has developed facility in moving from one approach to another during most mediations on the path to resolution.

27. This deficient understanding of the fundamentals to the process and its successful implementation is not restricted to mediators and counsel. As success and satisfaction rates with mediations has declined so has attention to some alternative forms of private resolution increased. The main stops along the private resolution continuum are direct negotiation between the parties → mediation → med/arb → arbitration. A recent decision of our Courts (*Singh v. Modgill*, 2022 ABKB 369) was an appeal of a decision I rendered in the context of a med/arb. The mediation component failed and so the process was flipped to an abbreviated arbitration. My decision was upheld but in the process, the Court made, with respect, unhelpful observations concerning the med/arb process. The Court spoke of the med/arb procedure not only as one sought and agreed to by the parties, but also as one that was a “quick & dirty” process for resolution. A “quick & dirty” google search on this phrase reveals common meanings such as: made or produced quickly but badly; slipshod; carelessly done.

28. Two more of too many examples of problematic practices and factors will be raised herein. For a time with JDRs in Alberta, the Courts offered what was described as binding mediations. Practically speaking, it was an option afforded to the parties to submit themselves and their dispute to an immediate binding determination of the dispute by the judge assigned to assist with an ultimately unsuccessful mediation. But, combining the two words, “binding” and “mediation” is a good example of an oxymoron.

29. Finally, I focus on the long cherished adherence in mediation circles to the concept of neutrality, all in the context of one of the larger associations of mediators and arbitrators in North America – The National Academy of Distinguished Neutrals based in the United States with a Canada-based affiliate. Within the Academy are many experienced and well-respected “neutrals.” The problem I address is the focus on “neutral” and “neutrality” in the face of a growing body of research fused with practice experience over the past 30 years concluding that the ethical grounding of neutrality to be flawed and its practical application unworkable. I provide a quick summary of observations made by some of the leading scholars in the field of mediation theory and practice on this important issue:

“Neutrality in mediation has been called an ‘unattainable ideal,’ a ‘pervasive and misleading myth,’ and ‘a slippery slope full of tensions and contradictions.’ Hilary Astor comments that ‘whichever way we look at our present idea of neutrality, it remains problematic.’ Bernard Mayer likewise remarks that ‘neutrality as applied to mediation is composed of several different and sometimes contradictory elements’ and that the debate leaves mediators ‘confused, inconsistent, and divided.’” (Field, 2020).

30. To sum up, leaders and legitimate experts in the field of ADR and concurrently judges in our Courts need to be better informed in all aspects of ADR practice given its growing dominance in the field of civil dispute resolution. Such leadership and commitment to the field of ADR is essential to minimizing and not perpetuating confusion and uncertainty about the process.

V REMOTE MEDIATIONS AND AI

31. Seven years ago a good friend, who remains a tech enthusiast, boldly asserted to me that my work as a mediator would be rendered redundant in a few years through advances in AI. Over those same seven years, taking Canada as an example, mediations, whether conducted remotely or in person, have grown dramatically in use with many of the busiest mediators having lengthy wait lists of up to a year of parties in dispute seeking mediations. So much for that projection by my friend! Excitement and deep concern has accompanied the recent arrival to the AI scene of ChatGPT (chat + generative pre-trained transformer), a type of large language model brought to market by OpenAI. Similar technologies are being brought to market (for ex. Google's Bard) with more advanced technologies being unveiled rapidly.

32. Out of curiosity for its capabilities, I have pursued multiple courses of “conversations” with ChatGPT -3.5. I recently engaged in a lengthier discourse on mediations culminating with my enquiry of it – do you think you have the capacity and capability to be an effective mediator? Below are the extracts of the response generated in a matter of a second or two:

“As an AI language model, I am not capable of serving as a mediator in the traditional sense, as mediation involves complex human interactions and decision-making processes that require human empathy and judgement... Effective mediation requires not just the ability to communicate effectively, but also the ability to read and interpret human emotions and nonverbal cues, identify underlying interests and needs, and help parties reach a mutually acceptable resolution. These are all areas where human mediators have unique skills and expertise that AI technology cannot replicate.”

33. Beyond “self” acknowledged limitations are legitimate concerns over the quality of inputs into the massive data bases involved, uncertainty, even to its creators, over how such inputs are processed and errors and unpredictability in outputs. There are multiple daily worldwide reports of these systems generating outputs and answers that are complete fabrications or verifiably inaccurate. Correcting such problems and limitations is undoubtedly a herculean task. Achieving reliable and consistent accuracy and reliability in outputs, if ever achievable, is likely some time away.

34. But for those who advocate for development of such AI technologies to supplant and improve on human capacity in fields of human endeavour such as legal and business advice, therapy and medical treatments, dispute resolution, one critical unavoidable piece seems to be overlooked. Simply put, human beings crave and need human connection and engagement with fellow human beings particularly in circumstances of stress and disputes. This critical, “human” component – empathy, support, understanding, humour, skilled intervention in interactions, and the like, cannot, in my humble opinion, ever likely be effectively replicated

by machines however sophisticated or powerful they might become. With the start of the COVID era, some three years ago, we quickly learned to maintain an effective “human” component to the continuing work of mediations. Such steps did not, fundamentally, involve replacing the “human” component to mediations with a machine.

VI CONCLUSIONS AND RECOMMENDED READING

35. The ADR Project is both a progressive and impressive launch to private mediation services for the people and business entities of the Slovak Republic. Hopefully the Canadian experience of steady growth to private ADR services serves as inspiration to what can be achieved in the Slovak Republic. Even if the deficiencies, real or perceived, to traditional civil Court processes in the Slovak Republic are not as serious or problematic as in Canada as an impetus to rapid expansion of private ADR, the alternate course it offers to parties in dispute only serves to expand and enrich access to quality justice.

36. Private mediation services, properly understood and executed, afford parties the power and flexibility to tailor resolutions of disputes that reflect their unique needs and interests, all in a time and cost efficient way. In many ways this objective in the civil disputes realm mirrors the underpinnings to the laudable promotion of restorative justice to many aspects of the criminal justice realm, all of which was explored by the ADR Project as well. It is to be hoped that the outline of challenges set out in this paper to ADR in Canada presently will offer guidance and lessons to the leaders in this field in the Slovak Republic, all with a view to maximizing the success of and satisfaction with private ADR services in the years ahead.

RECOMMENDED READING AND RESOURCES

1. FOUNDATIONAL

- a. Abrams, H. Holding the Calm (Berrett-Koehler Publishers, 2022)
- b. Adams, G.W. Mediating Justice: Legal Dispute Negotiations (2nd ed.) (CCH Canadian Limited: 2011)
- c. Fisher, R. & Ury, W. Getting to Yes (Penguin Books, 2011)
- d. Lederach, J.P. The Moral Imagination (Oxford University Press, 2005)
- e. MacFarlane, J. The New Lawyer: How Clients are Transforming the Practice of Law (2nd Ed.) (Vancouver: UBC Press, 2017)
- f. Mayer, B.S. Beyond Neutrality (Jossey Bass, 2004)
- g. Mayer, B.S. The Conflict Paradox (Jossey Bass, 2015)

2. ETHICS

- a. Field, R., and Crowe, J. Mediation Ethics – from Theory to Practice (Elgar Publishing, 2020)
- b. Schulz, Mediation and Popular Culture (Routledge, 2022) (Fusing evolving practice with ethics)

3. ADVOCACY

- a. Simmons, M.E. In Search of Resolution: Complex Issues in Mediation Advocacy (Thomson Reuters, 2018)

4. SCIENCE/HUMAN PSYCHOLOGY

- a. Beck, H. Scatterbrain (Greystone Books, 2019) (neuroscience)

- b. Brown, B. *Dare to Lead* (Random House, 2018) – or any other book written by Dr. Brown (psychology)
- c. Waisberg, N. & Hudek, A. *AI For Lawyers* (Wiley, 2021) (connection)

5. RESOURCES

- a. ADR Institute of Canada www.adric.ca
- b. Program on Negotiation at Harvard Law School www.pon.harvard.edu
- c. www.willworkforfood.news
- d. www.DererLaw.com

Sources used:

Abrams, H. (2022) *Holding the calm*.

Blum, G. (2023, May 7). Negotiation tips for professionals: The Sunday minute. *Program on Negotiation at Harvard Law School*.

Bourcheix, D. (2020). Listen in. *Canadian Arbitration and Mediation Journal*, volume 29 (2), pp. 5-8. https://adric.ca/wp-content/uploads/2020/10/ADRIC_JOURNAL_2020_Vol29_No2.pdf

Field, R. & Crowe, J. (2020). In *Mediation ethics: From theory to practice* (p. 94). Edward Elgar Publishing.

Jackson, A. (2023, May 5). *Harvard-trained expert shares her No. 1 strategy for getting people to trust you: 'That's what I would do.'* CNBC. <https://www.cnbc.com/2023/05/05/harvard-trained-expert-active-listening-helps-people-trust-you.html#:~:text=The%20better%20of%20an%20active,will%20trust%20you%2C%20she%20says.>

Kichaven, J. Jeff Kichaven Commercial Mediation. www.jeffkichaven.com

Mayer, B. S. (2004). *Beyond neutrality: Confronting the crisis in conflict resolution*. Jossey-Bass.

WAGNER, R. 7th Annual ProBono Conference. Oct, 2018. Vancouver, BC.

Contact (kontaktné údaje):

Ivan J. Derer, K.C.
iderer@dererlaw.com
Derer Law
344 – 8th Avenue N.E.
Calgary, Alberta T2E 0P9
Canada

MEDIATION AS THE OPTION FOR CONFIDENTIAL, FAIR AND QUICK DISPUTE RESOLUTION – THE PERSPECTIVE FROM ENGLAND & WALES

Che Meakins

Rayden Solicitors, St Albans, England

INTRODUCTION

As a lawyer and mediator specialised in Family Law, I approached my brief interventions at the conference in Bratislava on 19-20 April 2023, from that specific perspective. However, I am sure that much of what I addressed, and is now set out below in a little more detail, will be applicable to the wider context of civil law and/or criminal law.

We are now a month or so after the conference and before expanding on the key points of my presentation, I encountered a recent lecture entitled ‘Is Family Law, law?’ given by Lord Justice Peter Jackson, one of our most senior judges and formerly the president of the Family Law Division, on 11 May 2023.

Lord Justice Jackson considered that *“a consequence of the flexible character of family law is that assessments are routinely multi-factorial and case specific. Outcomes will typically turn more upon the court’s feel for the case than they will in legal contexts where more of the page is pre-populated with black letter law.”*⁶

He continued that *“a further aspect of family law is that it is usually more concerned with prediction than other branches of law. A criminal or civil court may centrally be deciding whether an assault occurred or whether a trader acted dishonestly; the family court may be asking whether a parent injured a child, but for it that is not the ultimate question. It has to go on and look to the future and ask itself what sort of person this parent is... some consider that it is this inquisitorial character that differentiates family law.”*⁷

Providing an example from children law, Lord Justice Jackson goes on to explain that *“Parliament has explicitly chosen the welfare principle as the lodestar: the child’s welfare shall be the court’s paramount consideration... preferential treatment of this kind does not appear in other areas of the law... the welfare principle does something different. It emphasises the special position of the child or incapacitated person, who are very likely not to blame for the situation in which they find themselves. They are a human being, not a piece of property of a sum of money.”*⁸

---

6 Lord Justice Peter Jackson, is family law law, the Nicholas Wall Memorial Lecture - <https://www.judiciary.uk/the-nicholas-wall-memorial-lecture-given-by-lord-justice-peter-jackson-is-family-law-law/>

7 Idem

8 Idem

It is with the benefit of this ‘undercurrent’ that he considers family law has resisted conformity and is characterised by the flexibility that is necessary for sound and principled decisions and “*an ideal home for an able lawyer with a concern for people...*”.⁹

Family law is an area of the law that throws up ever more distinctive problems and therefore needs distinctive solutions. This makes Family Law an ideal platform for mediation and Alternative Dispute Resolution generally, as well as a showcase for what it is possible to achieve and hopefully lead the way in other areas of law.

THE IMPORTANCE OF CHANGING LEGAL LANGUAGE

The Family Court, despite all its best efforts and progressive thinking over the years (especially in the higher tiers of the judicial system) remains, for most, a blunt instrument (and expensive where lawyers are involved). To the credit of the court and its judges, these shortcomings have been openly recognised for some time now. Accordingly, promoting more mediation has been central for the judiciary for many years. This focus on mediation and ADR, has also come alongside an important change in the language used by Family lawyers and the courts, something which I consider has been crucial to introducing meaningful and lasting change.

A specific example I often cite is the court changing the language relating to Children Law by progressively abolishing/removing concepts such as having ‘custody’ of a child and later replaced with ‘residence’ - terminology which allowed or made parents feel that they had to struggle over possession/control of their children. This has positively changed to now referencing ‘arrangements’ for the children and if possible ‘shared care’, which has progressively re-calibrated the mindset of both lawyers and parents/carers alike. Simply put, where battle over ‘ownership’ or ‘control’ of the children was no longer part of the legal language in use and therefore was no longer part of the equation in resolving the issues arising out of separation, this actively made space for better communication and therefore ‘mediation’ when disputes did arise over arrangements.

Of course, this could not resolve all disputes but in my view, as I deal with in more detail below, such initiatives to change the language, alongside making it compulsory for a potential litigant to at least speak to a mediator before initiating court proceedings, has led to a notable reduction in children matters being disputed in court, as well as the involvement of lawyers.

BACKGROUND TO FAMILY LAW MEDIATION IN ENGLAND & WALES

The big push towards growing and developing mediation in family law came a decade ago, when the Family Court in England & Wales (referred to hereafter as England for ease) brought in large and controversial financial cuts to Legal Aid in 2013.

---

9 Idem

There are in region of 100,000 – 120,000 divorces in England each year (aside from children disputes, financial disputes between non-married couples and cohabittees) and this left people without access to legal representation and therefore needing to represent themselves in court. This in turn led to a large wave of ‘litigants in person’ without advice or support of any kind.

Whilst the cuts initially resolved a funding issue for the government, this quickly added a huge administrative and logistical burden on the day to day running of the court system, which is still reverberating today, as it now struggles with a cost-of-living crisis, inflation and low wages.

This surge of inexperienced/emotional litigants in person meant a lack of compliance/awareness of procedure rules, the court being overwhelmed with inappropriate correspondence, poorly organised paperwork (or lack of), no solicitors/barristers on whom to place responsibility for controlling the process and preparing draft Orders, which then fell to over-stretched judges/magistrates.

So as a first step to cope with this in 2014, the requirement to have a meeting with a mediator became a procedural requirement, save where specified exceptions might apply (such as issues of domestic abuse, abduction, court order breaches, etc.) before contested proceedings were lodged in financial and/or children matters.

This attendance at a Mediation Information and Assessment Meeting or ‘MIAM’ needed to be evidenced by an accredited mediator confirming that at the very least mediation had been explained and explored as a potential process option but was not suitable for the parties in question and/or the other party was refusing to engage / attend.

The broad concept behind making the MIAM compulsory and needing to provide evidence of attendance was that perhaps by learning a little about mediation as an alternative to immediately going to court over a dispute, this would encourage at least an attempt at mediation, if appropriate. This gave a mediator the opportunity to highlight such things as the general litigation risks of going to court, the potential legal costs, the costs to the relationship between the parties (and then in turn on the emotional wellbeing of the children and/or rest of the family), the inevitable delays and ultimately a decision being forced on the parties, potentially leaving neither satisfied, let alone say the children whom the dispute may concern.

THE ROAD TO MAKING MEDIATION COMPULSORY

In theory this requirement was a good idea, but many lawyers did not comply or litigants in person could simply claim not knowing about the rule and so started proceedings regardless.

Over last couple of years, the requirement is represented as a whole-page notice and warning on the front of all application forms and needs to be signed/acknowledged by applicants before they turn the page to complete the rest of their application form. This served as an immediate reminder not only to lawyers advising but also any litigants in person of the risks of an application not being processed, if mediation had not been duly considered as an alternative option.

The court also has the power to turn a case away, that it considers is suitable for mediation and make a direction that this must be attempted before the issues are further considered/determined by the court. In reality, I have never seen this happen in private practice, but I suspect it has been used in cases involving two litigants-in-person and a judge too busy to assist the parties with a minor dispute not involving any evident welfare or safeguarding risks.

A judicial consultation is currently underway and due to complete in June 2023, which if successful will further enhance the focus on mediation. It would no longer be enough to simply attend a MIAM and have this ‘signed off’ by a mediator – parties will be required to “make reasonable attempts at mediation”. The court’s powers to make directions in this regard will be enhanced on receiving and/or considering an application and the Mediation Voucher Scheme, which currently provides £500 of funding to eligible participants, will be extended.

The hope is that by further bolstering the position and value of mediation in private family law arrangements and financial matters, this will further widen the pool of people exposed to mediation as a cost-effective and quicker process option.

There are, however, concerns being voiced in the profession about this proposed enhancement going against the core principles of mediation, notably the concept that it is voluntary in nature and that by forcing people down that route, perhaps against their wishes/better senses, the power imbalances that exist between some parties may be exacerbated and more difficult for mediators to control and redress. There is also a concern that mediators may be inadvertently put in the role of ‘enforcer’ for the court, thus losing neutrality and being required to provide evidence that parties have made ‘reasonable attempts at mediation’ could start eroding the core principle of confidentiality and independence from the court process.

MEDIATION AS THE OPTION FOR CONFIDENTIAL, FAIR AND QUICK DISPUTE RESOLUTION

Confidentiality

This is a core principle of mediation in England and goes alongside the other core principles, namely: -

- The participants attend and mediate by choice;
- They will make their own decisions; and
- The mediator will act in an even-handed way between the participants.

You may notice that, where possible, I am referring to ‘participants’ not ‘parties’ since the core of mediation is about the language utilised in order to promote conciliation, voluntary engagement and remove the older more conflict-based language that exist in family law but all contentious law generally. As touched on above, I consider that it is the change of language generally that makes space for mediation – if the language and grammar in law does not change and improve, the process of mediation will not succeed or grow positively.

The first thing I confirm to all new participants is that the MIAM is entirely confidential – even if he or she decides to proceed to a joint mediation session with the other participant. What

is said during that initial consultation can stay completely confidential and the mediator is responsible for achieving this.

This initial meeting is the opportunity to discuss the process and establish whether it is suitable. This process for the mediator is to ensure that someone is attending by choice, likely/willing to engage, understands the limitations of the process (i.e., no legal advice will be provided to the participants) and they are not putting themselves in danger or at risk of further domestic abuse or control, if that has been an issue in the relationship.

Joint sessions

If the process does progress to joint sessions with the other party (after also undertaking an individual assessment meeting with the other party) then anything that is discussed during those mediations sessions remains confidential and the participants should not be referring to it or using any of the summaries (if any) in say correspondence between lawyers and in court at a later stage, if the mediation is not successful. The mediator should be very clear from the outset that no information will be supplied for these purposes.

Without prejudice and open disclosure

Whilst all mediation is confidential, when it comes to mediation concerning finances, there is a distinction between what are ‘without prejudice’ (“WP”) negotiations and the financial disclosure or data exchanged for that purpose.

Any information or documents about finances is always considered ‘open’ and can be provided to lawyers and referred to in court. It is confidential in the sense that it cannot be shared generally but it can be with lawyers and/or the court in the context of the case.

All settlement discussions/negotiations, however, are strictly WP and this holds a special place in mediation to the extent even when an agreement is reached, it stays WP until the parties have taken their independent legal advice or had the opportunity to do so.

It is only once independent legal advice has been sought and a provisional agreement confirmed between lawyers and/or the participants in correspondence (on a WP or open basis) that the agreement becomes legally binding, and the participants can be strictly held to it.

Fairness

At the end of children mediation (or indeed at the conclusion of each session), the mediator may be asked by the participants to draw up a summary of the discussions. The mediator may also draw up an informal parenting plan at the end of a successful mediation but ultimately, so long as the parents are agreed on what should happen next, there is no further requirement other than implementation and establishing the *status quo* upon which the parents can later rely as evidence of their agreement (if so required, due to any future disagreement).

In finances, the mediator will have managed the process of financial disclosure between the parties (if applicable) and at the end of the mediation will prepare an Open Financial Statement summarising the disclosure that was exchanged and the assets in consideration.

In a separate without prejudice document, the mediator will also set out the basis and terms of the parties’ provisional settlement agreement. I say ‘provisional’ because as noted above mediation occupies a special territory where any financial agreement remains provisional until

the parties have had the opportunity to take independent legal advice and confirm their agreement.

For these reasons, I consider that the process of mediation ensures fairness. It ensures that by taking legal advice, independently and outside of the confines of mediation, a participant cannot ‘capitulate’ to a heavily unfavourable agreement or say feel pressured into doing so, without good or considered reasoning. In good practice, a mediator should be flagging this and potentially halting a mediation process, if they consider that pressure and/or an imbalance of power is occurring. Where parties are told to take the agreement to their lawyers for independent review/advice, this provides an additional layer of protection and in effect, a ‘cooling off’ period before any agreement is confirmed and sent to the court for ratification.

Finally, the open nature of any financial disclosure means that a party cannot ‘cheat’ by revealing something in mediation but then hide behind the protection of confidentiality or the WP process, outside of the mediation process.

Again, I consider this ensures fairness and that mediation can work openly and constructively.

A quick process

Generally, mediation is considered a much quicker process given that the parties largely have control over their timetable and it is subject to their availability, rather than the court’s. A barrier to speed may end up being the availability of experienced mediators, as the option of mediation becomes more popular and attracts more and more participants and complex cases.

Hopefully, the process and setting of mediation means that it is less worrying and stressful for the participants, and such things as financial disclosure can be managed in a more tailored and accessible fashion, together with the assistance and expertise of the mediator.

Concepts and issues can be considered and explained at a better pace, without the concern of lawyers’ time and costs racking up. Particularly when it comes to children, participants will often have an idea of how they want to organise things and by sitting in the same room, expressing these ideas/feelings can be more free-flowing – worries, concerns and misunderstandings can be ironed out there and then, rather than through the more confrontational setting of solicitors’ letters or indeed court action.

Different types of mediation

The growing prominence of mediation and looking to avoid a ‘one-size-fits-all’ approach, has led to the emergence of different formats: -

- Traditional mediation where the parties are in the same room/zoom with the mediator – this could, although it is rare, include children, if appropriate.
- Shuttle mediation where the parties are in separate rooms or zoom links and the mediator will ‘shuttle’ between the parties.
- Hybrid mediation – this latest format involves having your legal representative and/or in particular jointly agreed experts in the mediation sessions, to provide advice to the parties – this

may be an accountant in relation to say complex income/tax issues or a psychologist to assist with working out appropriate arrangements for children, etc.

CONCLUSION

As concluded in Bratislava, I do consider that mediation, particularly in the realm of family law matters and where the circumstances allow, is the natural option for a confidential, fair and quick resolution of matters. As expressed in my closing comments of the conference, it seems that whilst mediation has, of course, been around for some time, the active promotion of mediation by the judiciary is relatively new in Slovakia. It is important therefore for its proponents to remain patient, positive and keep promoting this process option and looking to showcase its potential wherever possible. Particularly important, in my mind, will be promoting access to mediators who are independent of the courts and judiciary, establishing more training opportunities and if possible, raising awareness by providing ongoing funding to people who want to try a mediation process before defaulting to court litigation.

Sources

Lord Justice Peter Jackson, Is Family Law law, The Nicholas Wall Memorial Lecture - <https://www.judiciary.uk/the-nicholas-wall-memorial-lecture-given-by-lord-justice-peter-jackson-is-family-law-law/>

Contacts (kontaktné údaje):

Che Meakins
Rayden Solicitors
Adelaide Street
St Albans AL3 5BA
England

PREDBEŽNÉ VÝSLEDKY VÝSKUMNEJ ČASTI PROJEKTU V OBLASTI MEDIÁCIE V CIVILNOM PRÁVE – PILOTNÉ OVEROVANIE VYUŽITIA SLUŽIEB MEDIÁTORA SO ZAMERANÍM NA NÁZOR ÚČASTNÍKOV MEDIÁCIE

Jana Pružinská, Vladimír Labáth

Externí experti projektu ADR

Abstrakt

Príspevok sa venuje zisťovaniu prínosu navrhovaných aktivít a postupov v rámci projektu ADR zameraných na využívanie mediácie pri riešení sporov podaných na súd. Kľúčovou je podpora spolupráce súdov a mediátorov. Na základe spolupráceokresných súdov a 16 „vysúťažných“ mediátorov, ktoré sa zapojili do výskumu, predbežné výsledky naznačujú, že bude vhodné postupovať v smere k odporúčaniu mediácie súdom vo forme informatívneho stretnutia s mediátorom. V rodinnoprávnej oblasti sporov sa bude uvažovať o nariadenom informatívnom stretnutí s mediátorom a to predovšetkým v prípadoch starostlivosti o maloletých. Tieto postupy podporujú aj zistenia o skúsenosti účastníkov mediácie.

Kľúčové slová

Odporúčaná mediácia súdom, prínos mediácie, užitočnosť mediácie

Abstract

The article deals with the assessment of proposed activities and procedures within the ADR project focused on using mediation in the resolution of court disputes. The key activity seems to be support of the cooperation of courts and mediators. Based on the cooperation of courts and 16 "competitioned" mediators, the preliminary results indicate that it will be appropriate to proceed in the direction of recommending mediation by the court in the form of an informative meeting with the mediator. In the disputes within family law, an ordered informative meeting with a mediator will be considered, especially in cases of care for minors. These procedures are supported also by the findings from the interviews with the mediation participants.

Key words

Court-recommended mediation, mediation benefits, value of mediation

ÚVOD

Kľúčovou úlohou národného projektu Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky „*Budovanie a posilnenie alternatívneho riešenia súdnych sporov prostredníctvom mediácie a efektívneho využívania nástrojov restoratívnej justície v Slovenskej republike*“ v oblasti civilného práva je stimulovať a skvalitniť spoluprácu súdov a mediátorov. Súčasťou projektu je výskum, cieľom ktorého je preukázať ako jednotlivé plánované aktivity v rámci tohto projektu napomáhajú využívaniu mediácie pri riešení sporov podaných na súd. Na základe týchto zistení sa budú navrhovať také postupy a úpravy, ktoré podporia využívanie mediácie na riešenie civilných sporov vo väčších počtoch aj po skončení projektu. V tomto príspevku sú obsiahnuté vybrané okruhy dát, ktoré súvisia s kooperáciou súdov a mediátorov.

PREDBEŽNÉ VÝSKUMNÉ ZISTENIA

Nižšie prezentované výskumné zistenia vychádzajú z dát získaných na vzorke sudcov, účastníkov mediácie a mediátorov zapojených do projektu. Na zber výskumných údajov boli použité on-line dotazníky a rozhovory vytvorené pre tento účel. Sudcovia vyplňali dotazník pred odporúčaním každého súdneho sporu na mediáciu (pred začatím mediácie) a tiež po realizácii mediácie. Mediátori odpovedali na položky v dotazníku po skončení každej mediácie. Od účastníkov mediácie sa získavali odpovede pred a po skončení mediácie. Na základe udeleného súhlasu účastníkov mediácie výskumníci uskutočnili telefonické rozhovory zamerané na skúsenosť s mediáciou odporúčanou v súdnych konaniach. Pred spustením zberu dát boli v priebehu realizácie projektu zorganizované fókusové skupiny so sudcami a tiež fókusové skupiny s mediátormi.

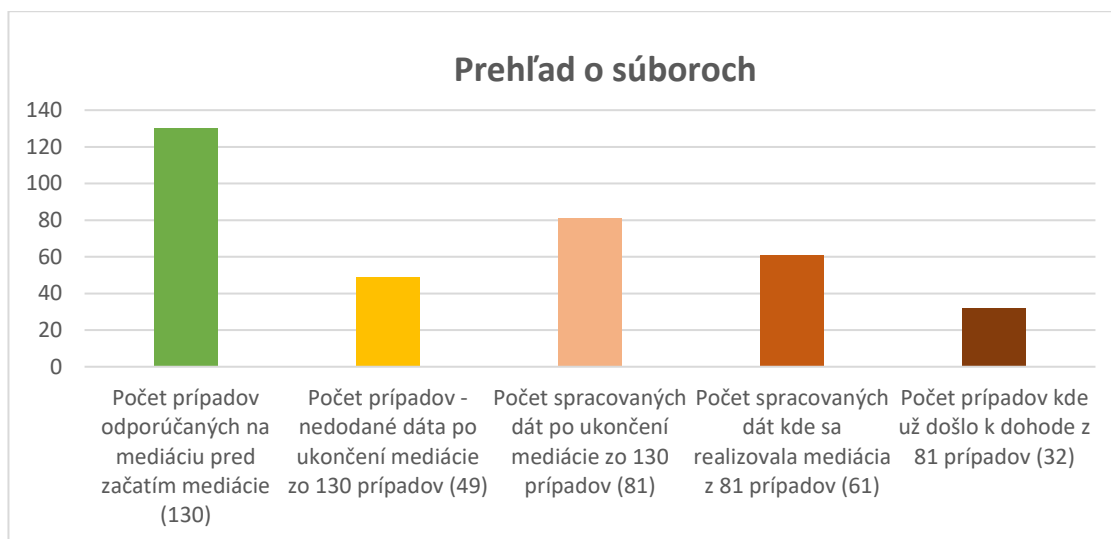
Ku dňu spracovania dát (marec 2023) sa mediácia v rámci projektu uskutočnila v 190 prípadoch (celkový počet odporúčaných prípadov na mediáciu bude odlišný) v 19 okresoch Slovenska.

ZISTENIA ZO STRANY SÚDOV

Stručný sumár zistení sa vzťahuje k druhom odporúčených sporov na mediáciu, dôvodom pre odporúčenie mediácie v daných sporoch, úspešnosti mediácie v odporúčených sporoch, účasti na mediácii a informatívnemu stretnutiu a vplyvu mediácie na komunikáciu účastníkov mediácie.

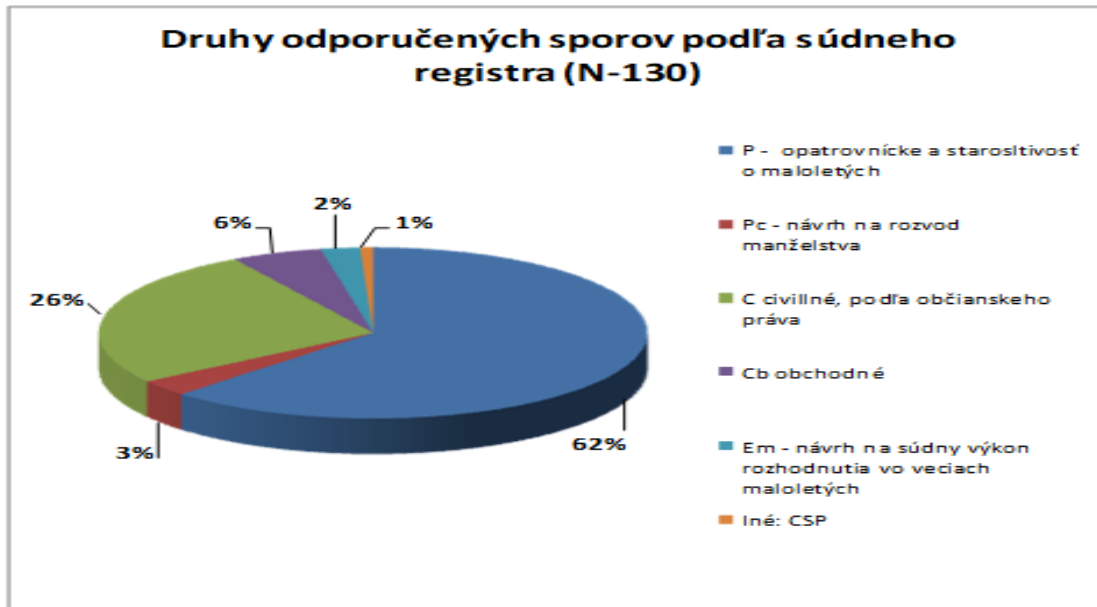
V danej fáze výskumu (graf 1) sme disponovali dátami o začatí 130 sporov, v ktorých bola mediácia odporúčaná sudcami.

Graf 1. Prehľad o súboroch

Dáta o ukončení mediácie boli dostupné v 81 prípadoch, údaje o 49 prípadoch zatiaľ nie sú prístupné (mediácia nie je ukončená, nebolo vytýčené pojednávanie alebo je vytýčené na neskoršiu dobu, resp. nebol vyplnený dotazník pre sudcov po ukončení mediácie). Z 81 prípadov sa mediácie zúčastnilo 61 sporiacich účastníkov, z toho v 32 prípadoch došlo k dohode.

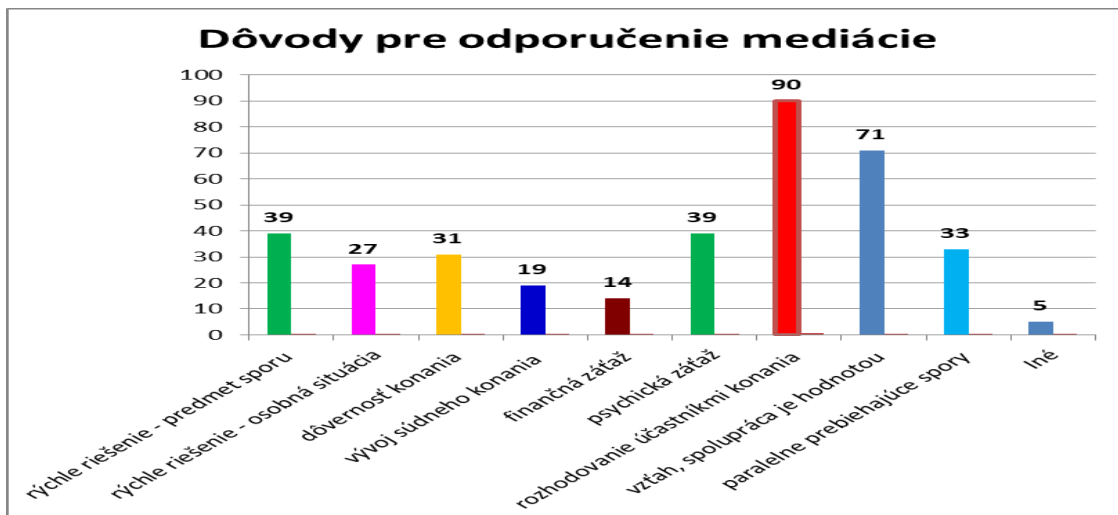
Graf 2. Druhy odporúčaných sporov podľa súdneho registra

Mediácia bola **súdom odporučená** v rôznych sporoch (graf 2) pričom najčastejšie v opatrovníckych sporoch a starostlivosti o maloletých (62%). Približne o polovicu menej (26%) to boli spory civilné (podľa občianskeho práva). Odporučené boli aj spory obchodné (6%), návrh na rozvod manželov maloletých detí (3%), návrh na výkon rozhodnutia vo veciach maloletých (2%) a spory podľa CSP (1%).

Jednotlivé druhy odporučených sporov sa spájajú s **dôvodmi** (graf 3), na ktoré sudcovia prihliadali. Najčastejším dôvodom bolo, aby účastníci konania rozhodli v spore sami a rozpoznanie hodnoty vzťahu alebo spolupráce. Bolo možné vybrať aj viac odpovedí.

Graf 3. Dôvody pre odporučenie mediácie

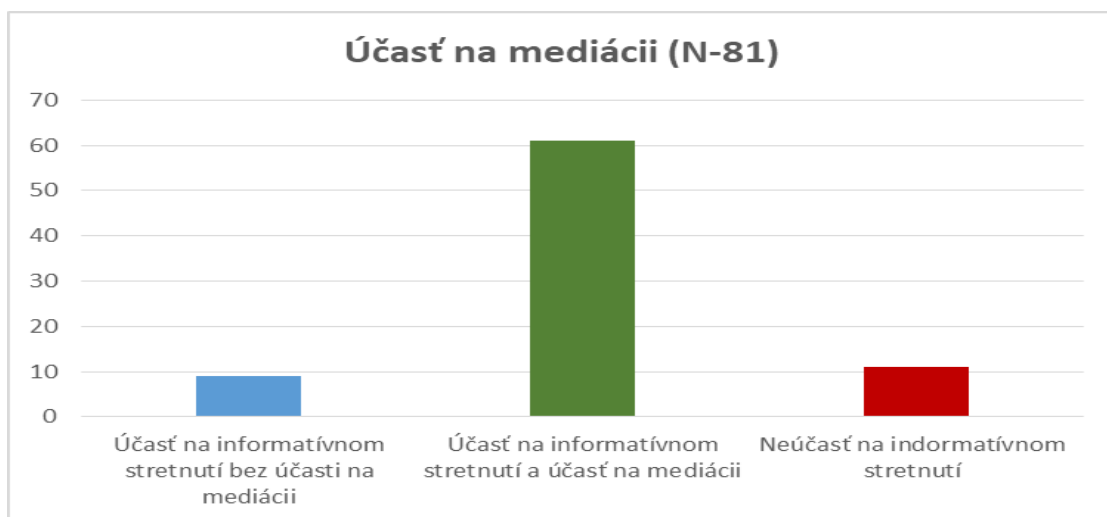

V opatrovníckych sporoch a v sporoch o maloletých sudcovia prenechávali priestor pre rozhodovanie rodičov. Tento dôvod pre odporúčanie sporov na mediáciu je najčastejší. Uviedlo ho 90 sudcov. Druhým najčastejším dôvodom je rozpoznanie hodnoty vzťahu a spolupráce medzi účastníkmi konania (71 sudcov). S tým súvisí v poradí tretí najčastejší dôvod, ktorý uviedlo 39 sudcov a je ním potreba rýchleho riešenia sporu a rovnaký počet sudcov uvádzalo aj psychickú záťaž pre účastníkov konania spojenú so súdnym konaním. Spory v starostlivosti o maloletých vznikajú v súvislosti s rozchodom/rozvodom rodičov a tak možnosť dať priestor na dohodu rodičov prináša možnosť vyriešenia súčasne existujúcich sporov (33 sudcov). Z grafu znázorňujúceho dôvody, ktoré viedli súd k odporúčeniu mediácie, je možné vidieť, že súd prihliadal aj k potrebe dôverného riešenia sporu (31 sudcov). Sudcovia vyhodnotili vhodnosť sporu na mediáciu aj z dôvodu osobnej situácie účastníkov konania (27 sudcov). Neistý vývoj súdneho konania považovalo za dobrý dôvod pre riešenie sporu mediáciou 19 sudcov a 14 sudcov zohľadňovalo finančnú záťaž spojenú so súdnym konaním. V kategórii „iné“ boli uvádzané dôvody pre odporúčanie mediácie: potreba vyjasniť si sporné otázky, potreba komplexného riešenia sporu a potreba flexibility pri rokovaniach strán sporu.

Môžeme konštatovať, že rozhodujúcimi faktormi pre účasť na mediácii sú:

- kvalifikované odporúčanie mediácie,
- skrytá alebo viditeľná motivácia/ ochota účastníkov konania k alternatívnemu riešeniu sporov,
- predpokladaná „posledná šanca“ vo forme mediácie pred súdnym konaním, kde možno dosiahnuť dohodu vo viac ako v polovici prípadov (52%),
- argumentácia a skutočnosť, že účasť aj na neúspešnej mediácii zlepšuje komunikáciu a spoluprácu medzi účastníkmi konania (pozri aj graf Vplyv mediácie na komunikáciu účastníkov).

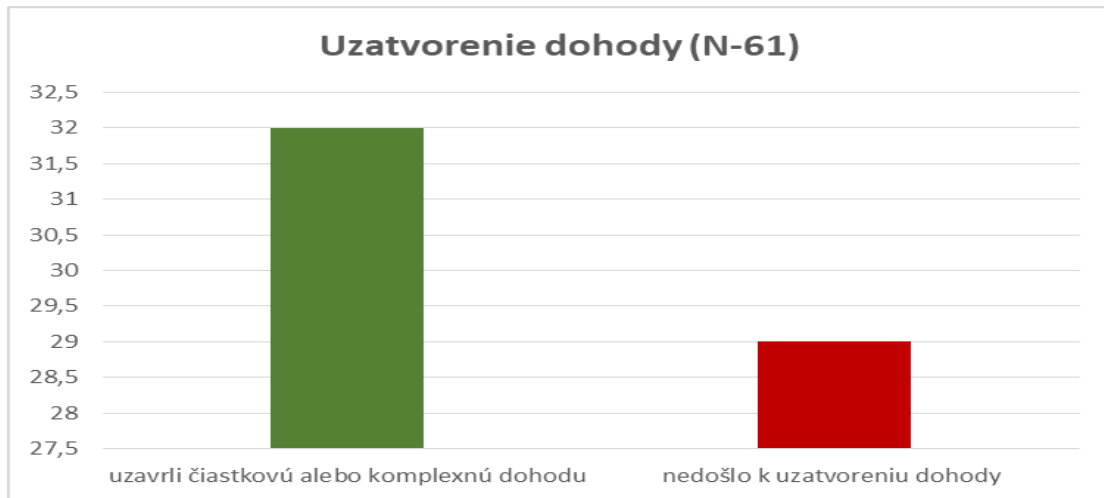
Graf 4. Účasť na mediácii

V dvadsiatich prípadoch (25% z 81 ponúk) účastníci konania odmietli návrh na mediáciu. Možno predpokladať, že približne štvrtina sporiacich bude s mediáciou váhať, prípadne sa obávať neznámej aktivity alebo vyhľadávať oporu v autorite súdu či uprednostňovať autoritatívne riešenia. V jedenástich prípadoch sa účastníci konania, napriek odporúčania súdu, rozhodli nezúčastniť sa informatívneho stretnutia u mediátora (14%). V deviatich prípadoch sa

sporiaci informačného stretnutia zúčastnili sa, ale nesúhlasili s mediáciou (11%). Informatívneho stretnutia sa zúčastnili a súhlasili so začatím a absolvovaním a mediácie v 61 prípadoch (75%).

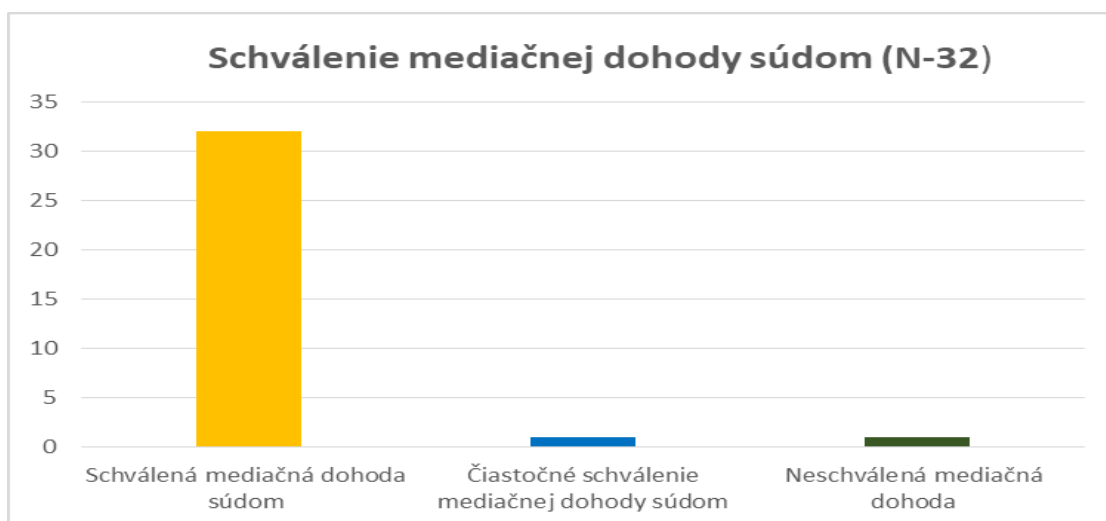
Graf 5. Uzatvorenie dohody

Zo 61 prípadov mediácie sa **dohoda dosiahla** v 32 prípadoch čo predstavuje 52%-nú úspešnosť mediácie. To znamená, že každý druhý prípad odoslaný na mediáciu sa vrátil s podpísanou kompletnou alebo čiastkovou mediácnou dohodou. V kontexte všetkých prípadov, kde bola mediácia odporúčaná (N = 81) bola parciálna alebo komplexná dohoda uzavretá 32- krát, čo predstavuje 40%-nú efektívnosť mediácie v súdnych konaniach.

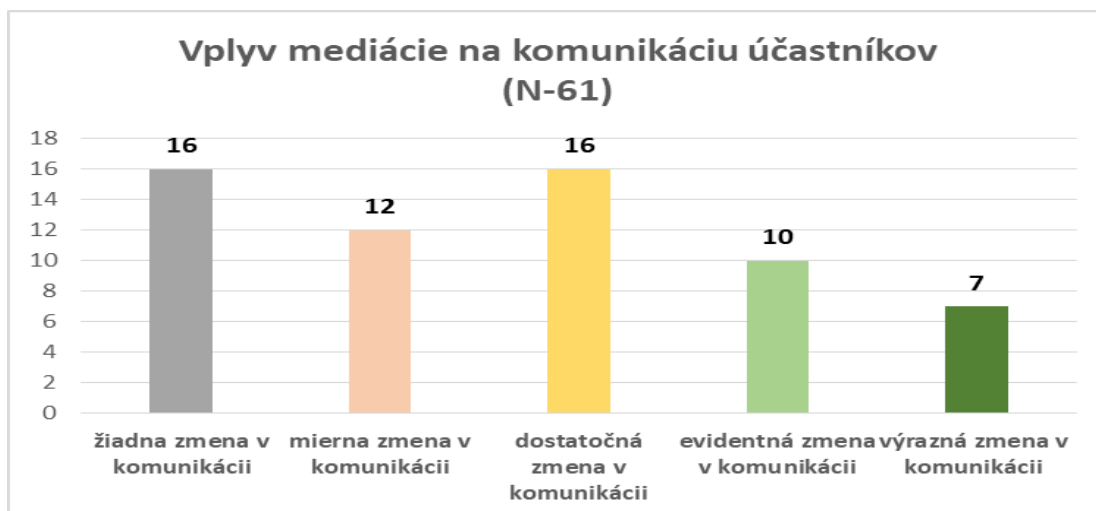
Na základe vyjadrenia sudcov (graf 6) došlo z 32 skúmaných prípadov v 30 z nich k **schváleniu mediáčnej dohody** v plnom rozsahu (93,76%), k čiastočnému schváleniu dohody v 1 prípade (3,12%) a rovnako v 1 prípade nedošlo k schváleniu (3,12%). V tomto prípade nebola potrebná ingerencia súdu pretože rodičia sa dohodli po mediácii na základe zaznamenaného styku s maloletými aj o výživnom. Z celkového počtu 81 odporúčaných prípadov na mediáciu, bez ohľadu či účastníci na informatívnom stretnutí a na procese mediácie participovali alebo nie, došlo k urýchleniu súdneho konania vplyvom schvaľovania mediáčnych dohôd v 30 prípadoch, čo predstavuje 37% prípadov.

Graf 6. Schválenie mediačnej dohody súdom

Ak započítame aj parciálne schválenie mediačnej dohody (1-krát) dostaneme sa na úroveň 38%.

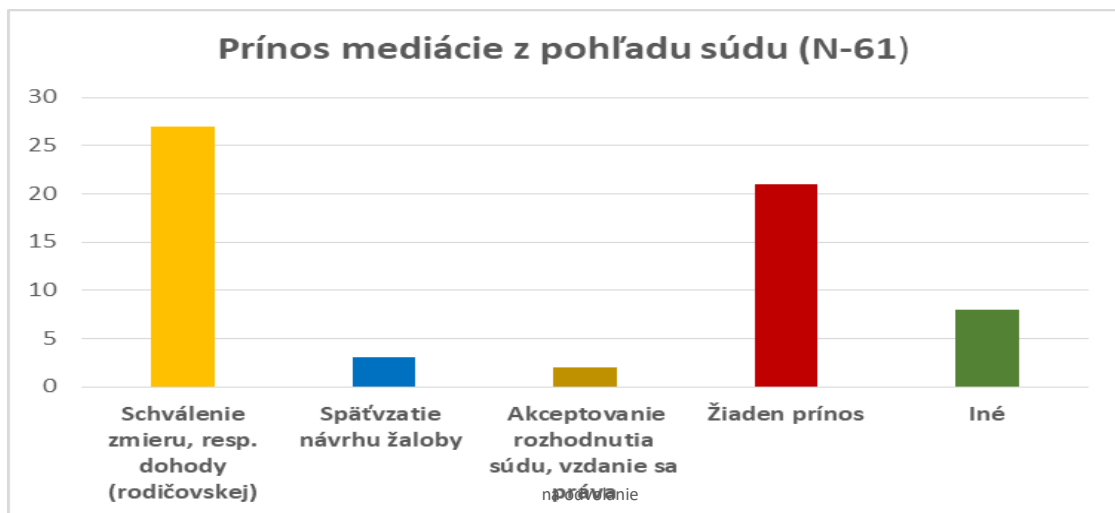
Graf 7. Vplyv mediácie na komunikáciu účastníkov

Sudcovia a vyšší súdni úradníci (koordinátori MDP) vnímajú **zmeny v komunikácii medzi účastníkmi** pred a po absolvovaní mediácie. Dáta sú uvedené bez ohľadu na skutočnosť či došlo alebo nedošlo k mediačnej dohode. Vypovedajú tým o vplyve kvality vedeného procesu mediácie na správanie a konanie účastníkov konania ako o jednej komunikačnej jednotke dvoch účastníkov. Komunikácia bola posudzovaná bez rozlišovania jednej a druhej strany sporu.

Podľa sudcov a vyšších súdnych úradníkov či koordinátorov MDP k žiadnej zmene v komunikácii účastníkov nedošlo v 16 prípadoch (26%). Mierna zmena v medziľudskej komunikácii bola vnímaná v 12 prípadoch (20%), správanie účastníkov bolo posúdené ako dostatočná zmena v konflikte u 16 aktérov (26%), reakcie sporiacich boli vnímané s evidentnou zmenou oproti predchádzajúcej vzájomnej interakcii 10 krát (16%). Výrazná zmena komunikácie bola zaznamenaná v 7 prípadoch (12%). Porovnanie dvoch kategórií – žiadna zmena a určitá zmena jednania účastníkov sporu vypovedá o pomere 26% oproti 74% v prospech pozitívnej zmeny. Podobné výsledky prinášajú aj položky zmena v kooperácii, postoj ku danému konfliktu, záujem o budúcnosť účastníkov.

Graf 8. Prínos mediácie

Z hľadiska súdnych procedúr parciálne výsledky naznačujú, že **prínosy riešenia súdnych sporov mediáciou** prevažujú nad nevýhodami. Mediačnú dohodu schválenú formou zmluvy, resp. rodičovskej dohody uvádza 27 sudcov (44,26%), späťvzatie sa uskutočnilo v troch prípadoch (4,92%), k akceptácii rozhodnutia súdov alebo k vzdaniu sa práva na odvolanie dospeli v mediácii dvakrát (3,28%). Celkovo je prínos uvádzaný v 32 prípadoch čo predstavuje 52,46% oproti žiadnemu prínosu, ktorý zodpovedá 21 prípadom (34,42%).

Odpovede v kategórii „iné“ približujú ešte ďalšie pohľady na prínos mediácie:

- mediácia sprehľadnila situáciu rodičov a zrealizovala ich šance na dohodu,
- ujasnenie situácie rodičov,
- ovládanie emócií účastníkmi konania,
- konanie pokračuje znaleckým dokazovaním,
- oboznámenie sa s postojmi druhého rodiča,
- pojednávanie sa ešte neuskutočnilo,
- mediácia stále pokračuje,
- preukázala sa snaha o kompromis.

V tejto súvislosti, keď päť z ôsmich odpovedí vyjadruje o pozitívny posun v riešení konfliktu, môžeme zhrnúť, že aj v prípade keď nedôjde priamo k prínosom pre súdne konanie, môže mať mediácia pozitívny vplyv na postoje účastníkov konania.

Užitočnosť mediácie.

Vnímanie užitočnosti mediácie z pohľadu súdov prináša pozitívne zistenie. Mediáciu považuje za užitočnú 55 sudcov (90%) a len 10% (6 sudcov) sa domnieva, že je neužitočná. Mediácia je teda efektívnym nástrojom na zvýšenie prístupu k spravodlivosti a k efektívite riešenia súdnych sporov. Užitočnosť mediácie bola zdôvodnená nasledovnou argumentáciou (27 výrokov zoskupených do 4 kategórií):

- došlo k **uzavretiu dohody** (vyriešenie veci, nastavenie pravidiel ďalšieho spolunažívania, mediácia môže prinášať unikátne riešenia, časovo je menej náročná),
- **vzťahy** medzi účastníkmi konania (zlepšená komunikácia, dosiahnutý kompromis, priestor pre zmenu postoja, zlepšenie vzťahov, zmena správania, zvýšenie vzájomného rešpektu, šanca obnoviť dôveru partnerov, sprehľadnenie situácie, odkrýva záujmy a potreby, vplyv aj na budúcnosť),
- konflikt a jeho eskalácia, resp. **deeskalácia** (vyjasnenie stanovísk a záujmov, možnosť vyrovnávať sa, nástroj na deeskaláciu konfliktu),
- **uplatnenie mediácie** (osobitne je dôležitá v rodinnoprávnej agende, zdôraznená je oblasť ÚPP, zásadná môže byť pri rozhodovaní v prípade malých detí, mediácia je komplexnejšia ako riešenie sporu súdom, upozorňuje na hlbšie psychologické aspekty a prekážky, má neformálny charakter).

Viacerí respondenti navrhli postup pri spolupráci súdov a mediátorov. Mediácia, mediátor/mediátorka by sa mali stať štandardnou súčasťou súdu a mediácia by sa mala uplatňovať v starostlivosti o maloleté deti v záujme lepšej budúcnosti detí.

ZISTENIA O SKÚSENOSTI ÚČASTNÍKOV MEDIÁCIE

Rozhovory s účastníkmi mediácie sa uskutočnili telefonicky a boli zamerané na skúsenosť s mediáciou odporúčenou súdom.

Účastníci mali **pozitívnu skúsenosť** s mediáciou, ktorú spájali s možnosťou riešiť konflikt v krátkej časovej lehote, dostupnosťou termínov mediátora. Oceňovali možnosť riešenia konfliktnej situácie s vylúčením verejnosti, dôvernosť a neformálnosť procesu mediácie, možnosť dôverovať mediátorovi, možnosť hľadať vlastné a slobodné riešenia, mediácia dávala nádej účastníkovi na dohodu. Viacerí účastníci vítali bezplatnú mediáciu (mnohí by si ju nemohli dovoliť). Ochota riešiť spor formou mediácie bola posilňovaná autoritou súdu. Oceňovali náročnú prácu mediátorov, ich skúsenosť a vzdelanie.

Účastníci mediácie by **odporúčali mediáciu** vždy, ale najmä v rodinných sporoch by mohla byť aj povinná. Vytvoríť aj nátlak na rodičov, aby sa zúčastnili informatívneho stretnutia, „postrčiť“ aj razantnejšie. Mediácia by sa mala realizovať vždy pred rozhodnutím súdu. Je prevenciou pred stresom na súde, dáva možnosť rozprávať o potrebnom. Mediáciu by odporúčali aj preto lebo nie je potrebné usvedčovať druhého, lebo na súde jeden s druhým v ničom z princípu nesúhlasí, lebo je nerozumné súdiť sa. Na mediácii si môže každý povedať

vlastný názor, uvádzať dôvody svojho konania, budovať porozumenie, bez ktorého sa ľudia nedohodnú. Mediácia je dobrá vec, nech sa jej darí.

Takmer všetci účastníci (bez ohľadu na to či sa dohodli alebo nedohodli) mediácie nachádzali na mediácii **pozitívne účinky**. Možnosť urobiť čiastkové dohody (nedohodli výživné, ale kontakt s druhým rodičom bol dohodnutý), získanie iného pohľadu na konflikt, možnosť priblížiť druhej strane svoj pohľad na spor, byť vypočutý a porozumený druhou stranou, možnosť vzájomne sa pochopiť, čo prinášalo úľavu a upokojenie. Na mediácii nebolo treba pretvarovať sa, mohli slobodne povedať čo si myslia a cítia. Neutrálne a pokojné miesto, dostatočný priestor na vyjadrenie a komunikáciu. Dobrá komunikácia mediátora a hlavne výborné otázky, mediátor dokázal prejavíť pochopenie a uznanie. Po mediácii sa zlepšila komunikácia, aj keď nebola dosiahnutá dohoda.

Nespokojnosť účastníkov s mediáciou súvisela s tým ak nebol spor správne posúdený ako vhodný na mediáciu, ak je mediácia odporúčaná súdom vo veciach, kde sú objektívne preukázateľné fakty, pretože v takomto prípade účasť na mediácii vedie k nárastu stresu, z pohľadu účastníka (v pozícii veriteľa) ide iba o predlžovanie času, kým sa v súdnom spore rozhodne.

Význam súdu pri podpore a implementácii mediácie z pohľadu účastníkov mediácie. Aj keď nevedeli o mediácii, súhlasili s ňou pretože dôverovali sudcovi, keď im ju odporučil. Účinné bolo keď sudca upozornil na to, čo bude nasledovať ak sa nedohodnú na mediácii. Zásadný je postoj sudcu, ak mediácii verí, tak ju aj dobre prezentuje, ak prejaví dôveru v mediáciu potom jej dôverujú aj strany. Mediáciu by mal súd odporúčať vždy. V rodinných prípadoch by mohla byť aj povinná mediácia.

ZÁVER

Predbežné výsledky naznačujú, že mediácia je sudcami zapojenými do projektu vnímaná pozitívne. Z výsledkov vyplýva zámer postupovať v smere k odporúčaniu mediácie minimálne vo forme informatívneho stretnutia, kde sa účastníci môžu bližšie oboznámiť s mediáciou a urobiť tak informované rozhodnutie o účasti/ neúčasti na procese alternatívneho riešenia sporov. V oblasti rodinnoprávnej agendy je opodstatnené uvažovať o nariadenom informatívnom stretnutí predovšetkým v prípadoch starostlivosti o maloletých.

Vzhľadom na pomerne vysoké percento odmietnutia mediácie by bolo na mieste zvýšiť propagáciu mediačných služieb, rozvíjať všeobecné poznatky, rozvíjať univerzitnú prípravu o alternatívnom riešení sporov v právnických a pomáhajúcich študijných programoch, informovať sudcov a vyšších súdnych úradníkov o možnostiach a prínosoch mediácie, prípadne ich pripravovať v oblasti motivácie účastníkov pre mediáciu.

K zvyšovaniu povedomia o mediácii vo verejnosti prispieva veľkou mierou pozitívna skúsenosť účastníkov mediácie.

Kontaktné údaje:

Jana Pružinská, PhDr., PhD.
janapruzinska11@gmail.com
Lombardiniho 11
83103 Bratislava
SR

Vladimír Labáth, prof., PaedDr., PhD.
vladimir.labath@ku.sk
Katedra sociálnej práce, Katolícka univerzita v Ružomberku
Hrabovská cesta 1
Ružomberok
SR

MEDIÁCIA – AKO NA TO OČAMI SUDCU

Matej Okály

Okresný súd Spišská Nová Ves

Abstrakt

Stručný pohľad očami sudcu na inštitút mediácie ako takej, možnosť jej využitia v rámci konaní pred súdom, ako aj skúsenosti z aplikačnej praxi a odporúčaný návrh, či spôsob začlenenia resp. zautomatizovania mediácie do praxe, ako aj niektoré nastolené otázky, ktorých legislatívne vyriešenie, či upresnenie by mohlo priniesť zjednodušenie procesu od podania žaloby k mediácii resp. mediátorovi a odľahčiť súdny aparát, ako aj stranám sporu.

Kľúčové slova

Aplikačná prax, mediácia, riešenie sporu, poznatky, súd, sudca, žaloba, strany sporu.

Abstract

A brief look through the eyes of a judge at the institution of mediation as such, the possibility of its use in proceedings before the court, as well as experience from application practice and a recommended proposal or method of incorporation or automation of mediation into practice, as well as some raised issues, whose legislative solution or clarification could simplify the process from filing a lawsuit to mediation or the mediator and relieve the judicial apparatus as well as the parties to the dispute.

Key words

Application practice, mediation, dispute resolution, knowledge, court, judge, lawsuit, litigants.

ÚVOD

Dovoľte mi vysloviť poďakovanie za možnosť účasti na projekte realizovanom Ministerstvom spravodlivosti SR s názvom „Budovanie a posilnenie alternatívneho riešenia súdnych sporov prostredníctvom mediácie a efektívneho využívania restoratívnej justície v Slovenskej republike“ (ďalej len ADR) ako aj za priestor prezentovať subjektívny pohľad, ako aj skúsenosti nadobudnuté počas realizácie projektu a zapojenia sa doň, ale aj za obetavosť, podporu a ochotu a to nie len formálnu, s cieľom tzv. byť vždy naporúdzi, čo si nesmierne vážim a želám, aby takýchto teamov a odborne zdatných osôb, s ich osobným zanietením, mal každý projekt.

PO CESTE SPOZNÁVANIA K MEDIÁCII SAMOTNEJ

Kľúčové pre rozhodnutie, či pretavenie odhodlania, toho ktorého sudcu v reálny skutok tzv. aktívneho zapojenia sa nielen do projektu ADR, ale aj zautomatizovania si mediácie do procesu v praxi, považujem nadobudnutie základných informácií o tom, čo to vôbec mediácia je, akým spôsobom, či formou, v akom režime prebieha a samozrejme aj kým je vykonávaná a aké sú na túto osobu kladené nároky pre výkon funkcie.

Ako správne nastavený a zvolený spôsob v rámci projektu hodnotím, systém odprezentovania a zodpovedania, či poskytnutia výstižného a správne nadávkovaného pemia informácií, ktorého sa nám dostalo na úvodnej konferencii v rámci tohto projektu realizovanej v Omšeni, na ktorej bol odprezentovaný nielen právny pohľad, ale aj poznatky z ostatných odvetví.

Aj do budúca odporúčam u osôb, ktoré ešte neboli účastné na tomto projekte a majú možnosť prispieť k voľbe mediácie ako jednej z foriem riešenia sporu, aby im dané informácie boli podané a na ich podklade mohli prijímať rozhodnutia, či odporúčania napr. aj k účasti na mediácii.

Nazval by som to ozrejmienie o podobe „nového“ inštitútu.

Uvedomujem si, že táto mnou zvolená formulácia môže pre väčšinu, vyvolať zjavné pochybnosti o jej správnosti, poznajúc fakt, že mediácia je u nás už min. zákonodarne v podobe textu zákona č. 420/2004 Z.z. etablovaná takmer 20 rokov, no napriek tzv. veku existencie tejto úpravy, dovoľm si dodať, že nie len povedomie verejnosti, ale aj nás o priebehu mediácie bolo nízke, o reálnom využívaní nehovoriac.

Majúc na pamäti benefity, ktoré mediácia nie len stranám, ale aj sudcom môže priniesť, sme tieto odprezentovali aj ďalším kolegom na domovskom súde a dovoľm si uviesť, že aj títo vyvinuli značné úsilie nielen na oboznámenie strán s mediáciou ako formou alternatívneho riešenia sporov, ale najmä na odporúčanie využitia tejto možnosti na urovanie sporu bez potreby vedenia súdneho konania, s poukazom na jednak pozitíva spojené s priebehom mediácie a jej potencionálneho pozitívneho výsledku pre všetky zúčastnené strany, ako aj možnú časovú, finančnú a psychickú náročnosť spojenú skrz pokračovania, či vedenia sporu v konaní pred súdom.

Spočiatku to vyzeralo ako trnistá cesta vo forme nadpráce, časom sa to skonsolidovalo na záver tzv. sme mali možnosť obrazne „zožať úrodu“.

Po odovzdaní nám „know how“ a pristúpenia v aplikačnú prax nás tzv. trápilo, ktorý a aký prípad/spis je na mediáciu vhodný, či zrelý, resp. nie.

Z praxe a poznatkov nadobudnutých počas projektu s odstupom času si dovoľm uviesť, že tieto úvahy, starosť o správnosť posúdenia, ktorému sme pripisovali vážnosť, nie je / nebola na mieste.

Ukázalo sa, že nie len prípady, ktoré sa hneď javili ako vhodné na mediačné konanie (zdanie vo výsledku niekedy klame), ale aj tie, čo sme tzv. nepredpokladali a dedukovali sme, že sú skôr odsúdené na neúspech (s vidinou dlhoročného sporu) sa ukázali ako priechodné a urovnali sa.

Uvedomujem si fakt, že platí, že každý prípad je iný a nie je možné nájsť univerzálne, či paušálne riešenie a preto odporúčam uchopiť to s vervou a radšej na mediáciu odporučiť aj vec, ktorá tam nemá čo robiť, ako sklznúť do roviny obavy z možného nesprávneho odporúčania a tým potencionálne hneď v úvode túto možnosť danú stranám zmariť.

Netreba sa báť a naopak je vhodné si uvedomiť, že sudca nemá patričné vzdelanie, ani zručnosti a ani priestor pre vedenie mediácie a je to práve mediátor, ktorý dokáže prijať úzus, či daná vec je, alebo nie je mediovateľná. (samozrejme, že k tomu záveru dopomáha postoj strán a i.)

Osvedčilo sa nám v rámci tzv. fázy po doručení žaloby hneď písomne strany upovedomiť o možnosti účasti na mediácii a odporúčaní, či vyzdvihnutí potenciálnych prínosov pre strany, na čo strany reflektovali pozitívne.

Naopak, napriek odhadom, že najlepšie bude stranám tzv. z očí do očí či tvárou v tvár, odporučiť mediáciu s osobným vstupom pred pojednávaním, táto forma sa ukázala ako nie efektívna, keďže strany sporu si už tzv. prešli povinné kolo replík a duplík, ako aj čakaní na termín pojednávania (niekedy vzhľadom na zaťaženie toho ktorého senátu aj niekoľko mesiacov) a keď už sa dočkali a dostavili na súd, bola im prezentovaná možnosť mediácie, čo vnímali ako snahu oddialiť ich riešenie problému, či expresívnejšie povedané zbaviť sa ich na obdobie ďalších mesiacov. Stretli sme sa aj s tzv. v útočno - obrannej forme prezentovanými postojmi strán prostredníctvom právnych zástupcov o tom, že súd je povinný prípravu pojednávania učiniť tak, aby bol spôsobilý rozhodnúť na prvom pojednávaní a preto s mediáciou a priority nesúhlasia a žiadajú súd, aby rozhodol. Tu si dovoľím poukázať na osvedčenú skúsenosť taktiež z praxe, že ak sme stranám odporučili účasť na mediácii a tieto váhali, či túto možnosť využiť, alebo nie a tzv. rozpojednať spor, tak ak sme im poskytli časový priestor na vedenie mediácie a súčasne navrhli aj konkrétny termín ďalšieho pojednávania tzv. nie odročiť na neurčito tak, za tejto podmienky, či ústretovosti a konkrétneho vedomia o novom termíne pojednávania v prípade neúspechu mediácie, boli strany ochotné skúsiť na nej účasť.

Je samozrejme vecou každého sudcu, aký prístup, či postup zvolí a či niektorý z už spomenutých, alebo ním personalizovaný. Vo výsledku spôsob a voľba metód odporúčania mediácie a jej sprítomnenie stranám bude vecou empirického poznania účinku na strany sporu, toho ktorého z nás.

Pár poznámok a zistení, o ktorých som sa ešte nezmienil a iste sa s tým stretnú, resp. už stretli nie len sudcovia, ale aj každý mediátor.

Súčasný stav a prax preukázali, že je tzv. nemožné vzhľadom na postavenie súdu a mediátora, aby tieto subjekty medzi sebou tzv. kooperovali a prípadne poskytli informácie z obsahu spisu (u mediátora čiastočne možné v prípade, udelenia osobitného súhlasu od účastníkov mediácie).

Pre lepšiu obrazotvornosť poukazujem na stav, keď súd ešte pred otvorením pojednávania poučí strany o možnosti mediácie a strany s touto formou riešenia svojho sporu súhlasia, súd ich odkáže na mediátora, pričom však spis sa neodosiela mediátorovi. Mediátor v zásade nemá

možnosť oboznámiť sa s obsahom spisu a vykonáva aj duplicitne tú istú činnosť, ktorú už zrealizoval súd v rámci výkonu replík, duplík a i. v zmysle postupu určeného Civilným sporovým poriadkom aj s prihliadnutím na zákonnú povinnosť strán predložiť dôkazy, ktorými disponujú v čase či podania žaloby, alebo písomných vyjadrení a tiež povinnosti predniesť skutkové tvrdenia. Navzdory tomuto mediátor realizuje tzv. opätovne úkony, či ústne jednaná tzv. výsluchy, vypočutia postojov strán a vychádza iba z listín, ktoré mu doručia strany v rámci mediačného konania.

Vyššie popísaný stav na jednej strane môže znamenať duplicitu, ale aj konanie, či postoj, ktorý môže vyústiť aj do neochoty strany opakovane predkladať kópie, ktoré už raz predložili a na druhej strane mediátor nemusí tak disponovať všetkými podkladmi a informáciami od strán, na základe ktorých by bolo možné formulovať prípadnú dohodu.

Uvidíme, či v budúcnosti legislatíva zareaguje a budú prijaté prípadné zmeny aj ohľadom danej veci t.j. nastavenia stavu možnosti poznania obsahu spisu, resp. priamo predloženia spisu mediátorovi, ktorým riešením by sa odbremenili nielen strany od tzv. opakovanej požiadavky na uvádzanie rozhodných skutkových okolností a predkladanie dôkazov, ale aj dôjde k odbremeneniu mediátora a tento si bude môcť vytvoriť svoj vlastný obraz o prejednávanej veci a zvoliť adekvátnu formu vedenia mediácie.

V prípade, že by existoval zákonný spôsob o postupe získania informácií a dôkazov zo súdneho spisu pre mediátora, prípadne aj z mediačného konania (postačoval by len v rozsahu predložených dôkazov, nie obsahu mediácie – nutné akceptovať dôvernosť priebehu a obsahu mediácie, ako aj povinnosť mlčanlivosti) sa môže predísť aj prípadným, či nevykonateľným dohodám príp. až nezákonným.

Súdy by v prípade zmeny a vytvorenia vyššie navrhovaného zákonného rámca mohli lepšie posúdiť hodnovernosť skutkových tvrdení v prípadnom súdnom spore (teda ak mediácia nebude úspešná), alebo v poručenskej agende predchádzať príp. schváleniu nezákonných rodičovských dohôd, ktoré sú rodičia schopní uzavrieť a i..

ZÁVER

Vzhľadom na fakt, že u väčšiny osôb uvažujúcich, či odkázaných riešiť svoj problém prostredníctvom súdu, existuje nedostatok informácií o tom, čo všetko tzv. budúci súdny spor so sebou prináša (psychické, finančné, časové, iné výlohy a útrapy), ako aj neexistencia predstavy o priebehu sporu, o jeho dĺžke a tiež vzhľadom na nevedomosť o alternatívnych možnostiach riešenia sporu a výhodách týchto odklonov, ktoré takýto postup prináša, je aj na nás, aby sme to zmenili a stranám túto formu zviditeľnili a umožnili im prijať slobodné rozhodnutie poznajúc viacero alternatív a na podklade takejto vedomosti im vytvorili priestor urobiť záver, ktorou cestou sa vydať.

Úplne na záver vyslovujem pranie a snáď ma budúcnosť presvedčí, že mediácia bude riadne etablovaná, poznajúc jej výhody, ktoré podľa môjho názoru v značnom rozsahu prevyšujú, nad potencionálnymi nevýhodami. Verím, že aj za pomoci sudcov sa podarí tento proces začleniť do praxe s jeho aktívnym využívaním v prospech všetkých.

Kontaktné údaje:

JUDr. Matej Okály
matej.okaly@justice.sk
Okresný súd Spišská Nová Ves
Stará cesta č. 3
052 75 Spišská Nová Ves
Slovenská republika

MEDIÁCIA OČAMI SUDCU

Martin Špak

Okresný súd Spišská Nová Ves

Abstrakt

Obsahom príspevku je prezentovanie praktických skúseností respektíve výstupov, ktoré autor ako sudca Okresného súdu Spišská Nová Ves, získal pri praktickej aplikácii projektu „Budovanie a posilnenie alternatívneho riešenia súdnych sporov prostredníctvom mediácie a efektívneho využívania restoratívnej justície v Slovenskej republike“ a návrhov potrebných zmien, ktoré by zefektívnili využitie mediácie na riešenie sporov z pohľadu sudcov.

Kľúčové slová

Mediácia, riešenie sporu, súd, sudca, žaloba, strany sporu, rodinnoprávna agenda, vyporiadanie BSM, vyporiadanie podielového spoluvlastníctva, verejné prostriedky

Abstract

The content of the paper is the presentation of practical experience or outputs that the author as a judge of the District Court Spišská Nová Ves, obtained in the practical application of the project "Building and strengthening alternative dispute resolution through mediation and the effective use of restorative justice in the Slovak Republic" and proposals for necessary changes that would make the use of mediation to resolve disputes more effective from the perspective of judges.

Key words

Mediation, dispute resolution, court, judge, action, litigants, family law, matrimonial property settlement, property settlement, public funds

ÚVOD

Ako sudcovia okresného súdu, ktorí pôsobili tak v oblasti poručenských sporov ako aj v civilnej agende, sme presvedčení, že justícia ako celok nesmie zaostávať v otázkach nových trendov, práve naopak, justícia by mala prinášať inovatívne riešenia tak, aby sa naplnili 3 primárne ciele v justícii, ktorými sú:

1. Rýchlosť súdneho konania
2. Vysoká kvalita súdnych rozhodnutí
3. Efektívnosť pri vynakladaní verejných financií.

1. PRÍNOS MEDIÁCIE VO VZŤAHU K SÚDNEMU KONANIU

Mediácia môže byť jedným malým kúskom z celej skladačky, ktorým môžeme pomerne jednoducho naplniť všetky 3 primárne ciele tak, ako som ich uviedol. Výhodou mediácie oproti klasickému súdnemu konaniu z pohľadu sudcu, je bezpochyby možnosť časovej flexibility. Mediátori nemajú obmedzenia týkajúce sa určených pojednávacích dní, tak ako to je určené

v zmysle Rozvrhu práce na súdoch a preto vo veciach, ktoré sú typologicky najvhodnejšie pre mediáciu, napr. vyporiadania BSM, vyporiadania podielových spoluvlastníctiev, strany môžu s mediátorom komunikovať omnoho flexibilnejšie, čím zákonite musí dôjsť k úspore času pri vyriešení sporu. Z mojej nielen súdnej, ale aj advokátskej praxe som toho názoru, že čím spor dlhšie trvá, tým sú strany menej naklonené sa dohodnúť. Ja neuznávam, že by strany sa mali v spore tzv. vyčerpať, aby z dôvodu dĺžky konania iba z tohto dôvodu pristúpili k zmieru. Mediátori preto oproti súdom disponujú výhodou, nakoľko vedia s tým sporom, ale predovšetkým komunikáciou so stranami, efektívne naložiť a preto je aj vyššia pravdepodobnosť dosiahnutia dohody.

Mediácia celkom určite prispieva aj k zvýšeniu kvality súdnych rozhodnutí, nakoľko ak mediátori dokážu so stranami dosiahnuť dohodu a to predovšetkým v konaniach, ktoré sú z časového hľadiska najnáročnejšie (mám na mysli vyporiadania BSM, zrušenie podielového spoluvlastníctva a pod.), tak sudcovia potom majú priestor sa venovať tým kauzám, ktoré môžu byť zo svojho obsahu ojedinelé a tým vytvoriť priestor pre sudcu na štúdium, prípadne na vyhľadávanie relevantných príkladov zo súdnej praxe.

2. EFEKTIVITA VYNAKLADANIA VEREJNÝCH PROSTRIEDKOV

Podľa môjho názoru má mediácia najväčší vplyv na efektívne vynakladanie verejných prostriedkov. Práve v tejto oblasti považujem mediáciu za úplne kľúčovú a to predovšetkým v rodinno-právnej agende a hneď aj vysvetlím prečo. V súdnych konaniach v rodinno-právnej agende je zainteresovaných neporovnateľne viac subjektov ako pri ostatných konaniach, okrem sudcu je to aj administratívny aparát, orgán sociálnej kurately, prípadne centrá pre deti a rodiny. Posledné dve inštitúcie pomerne úzko spolupracujú aj so súdmi, nakoľko prešetrujú pomery u účastníkov a teda aj v tomto smere sú vynakladané verejné financie. Často krát sa však prešetrujú pomery, pričom toto prešetrovanie nie je vôbec nutné vykonať, nakoľko napr. rodičia, si vedia pomery upraviť aj bez toho, aby ich k tomu zaviazal súd. Práve v tejto súvislosti je podľa môjho názoru nevyhnutné, aby sa zintenzívnilo povedomie o mediácii, teda aby účastníci ešte pred samotným podaním návrhu na súd (napr. návrh na úpravu rodičovských práv a povinností) využili možnosť mediácie, teda aby mediátor vedel s rodičmi flexibilne pracovať a až následne, v prípade (ne)dohody, by bola vec postúpená na súd, kde by boli na ustálenie skutkového stavu vynakladané verejné prostriedky, ktoré by však boli vynakladané účelne. V súčasnosti je narastajúci trend nápadu vecí a čoraz viac súdy prejednávajú veci tých istých rodičov. Nové návrhy účastníci podávajú aj bezprostredne po tom, ako sa právoplatne skončí ich vec a v novom návrhu nie sú uvedené žiadne nové skutočnosti, ktoré by odôvodňovali zmenu pomerov v tejto rodine. V tejto súvislosti stojí za zmienku, aj keď to môže vyvolať určitú vlnu kontroverzie, prehodnotiť právnu úpravu týkajúcu sa súdnych poplatkov aj vo veciach výživného, prípadne starostlivosti o maloletých, pričom netreba zabúdať na to, že sudca má stále možnosť oslobodiť platiteľa súdnych poplatkov od platenia súdnych poplatkov. Ja osobne mám za to, že je nutné prehodnotiť zákon o súdnych poplatkoch a to tak, že by boli účastníci poplatkovo zvýhodnení v prípade, ak využijú služby mediátora. Ak dokáže štát ušetriť na výdavkoch, ktoré by inak vynaložil na prejednanie vecí, tak môže byť časť týchto prostriedkov vyplatených ako odmena mediátora.

Záverom tohto príspevku vyjadrujem presvedčenie, že by bolo potrebné nadviazať na získané poznatky v rámci tohto projektu a naplno využiť potenciál, ktorý nám mediácia prináša.

Kontaktné údaje:

JUDr. Martin Špak
martin.spak@justice.sk
Okresný súd Spišská Nová Ves
Stará cesta 3, Spišská Nová Ves
Slovenská republika

THE CONTRIBUTION OF THE EUROPEAN FORUM FOR RESTORATIVE JUSTICE TO THE DEVELOPMENT OF RESTORATIVE JUSTICE

Edit Törz

Executive director, EFRJ¹⁰

THE EUROPEAN FORUM FOR RESTORATIVE JUSTICE

The European Forum for Restorative Justice (EFRJ) is an international network organisation that was founded in 2000 and is based in Leuven, Belgium. The EFRJ connects members active in the field of restorative justice as practitioners, academics and policy makers throughout Europe and beyond. With its more than 450 members (organisations and individuals), it is the largest European network in the field of restorative justice. The EFRJ promotes research, policy and practice development with the vision that every person may have access to high quality restorative justice services, at any time and in any case. The organisation's main focus is on the application of restorative justice to criminal matters but other areas, such as family, school and community mediation, are also looked at.

As a professional network the EFRJ also finds important to collaborate with other networks. Since 2012 the EFRJ collaborates with Confederation of European Probation and with EuroPris in the Criminal Justice Platform Europe (CJPE). The three organisations collaborate in this framework to reduce re-offending and the impact of crime and to improve methods of working with victims, communities and offenders throughout Europe. Other important partners in the EFRJ's work, among others, are Victim Support Europe, the European Family Justice Center Alliance, the RAN Network and the Child Friendly Justice European Network.

The EFRJ organises its activities along three strategic objectives:

- Raising awareness on restorative (among the general public and professionals)
- To inform and influence policy on restorative justice
- To develop high quality, research-based restorative justice practice

Besides the activities organised by the EFRJ Secretariat (conferences, seminars, webinars, trainings, summer and winter schools, publications, project partnerships) a great resource for the EFRJ lies in its network of members. More than 100 members are part of the different committees (research, values and standards, training, editorial) and thematic working groups (at the moment on gender-based violence, hate and polarisation, institutional violence, environmental justice, schools, restorative cities). Members are involved also in the EFRJ pool of trainers. The EFRJ established in 2018 the European Restorative Justice Policy Network, engaging ministry level representatives of European countries to exchange on policy matters regarding restorative justice.

We believe that as an organisation we represent the restorative justice movement as having a holistic view on our societies and on social justice aiming at creating more humane justice.

---

¹⁰ www.euforumrj.org This paper incorporates parts of EFRJ publications.

Restorative justice

Restorative justice is an approach of addressing harm or the risk of harm through engaging all those affected in a dialogue to come to a common understanding and agreement on how the harm or wrongdoing can be repaired and justice achieved.

The EFRJ does not defend any ‘best practice’ model of restorative justice, but recognizes that restorative justice is an evolving approach. However, it is essential that any restorative practice should be based on core restorative values and principles and should adhere to standards of good practice.

The criminal justice system and other regulatory systems respond to infractions of rules and the law. However, they do not directly engage with the lived experience of the people most affected by these harms. They tend to focus on the perpetrator and to neglect victims. They struggle to address the distressing emotions that arise from harm and conflict. Further the system is not designed to build social relationships and cohesion, to enable people of different cultures to meet and understand each other, and to develop a greater sense of respect and reciprocal obligations between citizens.

Restorative justice has demonstrated its effectiveness in addressing the underlying causes and in generating solutions to many contemporary social problems; building and repairing social relations, generating mutual understanding between antagonistic individuals or groups and strengthening personal responsibility to respect the feelings, needs and values of others.

Rather than keeping people apart or excluding those perceived as a threat, restorative processes restore safety and security through bringing people together to undo injustice, repair harm and alleviate suffering through dialogue and agreement.

The EFRJ looks at restorative justice as a values-based approach with core principles. The most important values in restorative justice processes are basic human values. The following four core values are essential in any restorative process:

- Justice
- Solidarity and responsibility
- Respect for human dignity
- Truth

While many different practice models exist within restorative justice (e.g. victim-offender mediation, conferencing, circles, surrogate dialogue programmes etc.), these should all work according to certain principles. These are:

- Voluntary participation based on informed consent
- Direct and authentic communication
- Processes designed to fit the participants' needs, capabilities and culture
- Value each participant's needs and wishes equally
- Non-judgemental, multipartial facilitation
- The importance of dialogue
- Rigorous implementation of agreed actions (if any)

Only if all these principles are met by a given practice model can we consider it as part of restorative justice. The practice should create a safe space for dialogue, that often requires a long and careful preparation, adaptation of the process (place, timing, way of communication etc.) to the needs of the parties and respecting the confidential nature of the dialogue. It is important that parties arrive to any outcome on a voluntary manner. The role of the facilitator,

who has to be well-trained for this role, is to prepare the parties, to ensure their safety during the process and to help an authentic dialogue over what happened, who and how has been harmed, who is responsible for the harm and what can be done to restore the harm. The facilitator can not take sides, make suggestions or advise the parties on the contents of their eventual agreement.

What are the benefits of restorative justice

Research¹¹ shows, that:

- Victims, offenders and the community generally want to participate in restorative justice;
- Victims and offenders have a much more satisfactory experience of justice;
- Restorative justice reduces the costs of the criminal justice system, and more broadly, generates savings in health care and other sectors;
- Victim-offender mediation takes a third of the time needed for non-mediated cases;
- Meeting with the offender has been shown to reduce post-traumatic stress symptoms in the victim;
- Restorative justice promotes desistance from crime.

The most important international documents on restorative justice are:

- **United Nations** ECOSOC Resolution 2002/12 on basic principles on the use of restorative justice programmes in criminal matters and the UNODC Handbook on Restorative Justice Programmes (Second edition, 2020)
- **EU Directive** 2012/29/EU establishing minimum standards on the rights, support and protection of victims of crime
- **Council of Europe** - Recommendation No. R (99) 19 concerning mediation in penal matters (1999) and CM/Rec(2018)8 CoE recommendation concerning restorative justice in criminal matters. The implementation of the CM/Rec(2018)8 is further supported by the Venice Declaration (2021)

The CM/Rec(2018)8 CoE recommendation concerning restorative justice in criminal matters is the most innovative piece of international legislation on restorative justice. Although it is not binding, it gives clear and evidence-based practice guidelines for implementing restorative justice, promotes innovative use of restorative justice outside of the criminal procedure (e.g. in probation, prison) and calls for a broader shift towards a more restorative culture in the whole criminal justice system.

The Venice Declaration encourages member States to develop national action plans, legislation, inter-agency co-operation, training of legal professionals and provide funding for a wide implementation of restorative justice, also as part of child-friendly justice.

---

¹¹ <https://www.euforumrj.org/sites/default/files/2019-11/a.2.7.-effectiveness-of-restorative-justice-practices-2017-efrj.pdf>

Restorative justice – where are we in Europe?

Some form of restorative justice exists in almost all EU Member States, however, different motives and policy aims in introducing restorative justice led to different implementation over Europe. The most prevalent practice model is mediation, but conferencing, surrogate dialogue programmes and circles are also applied. It is rare, however that all these and other practice models are available parallel and applied based on the needs of the case. Not every country has a legal framework for restorative justice or a national service provider. Restorative justice is usually applied in different stages of the criminal procedure, but not everywhere available for all victims and offenders at all stages. The general application rate is still low (between 2-12% of all cases with a known offender).

Current developments include using restorative justice in more serious cases and as an additional tool (e.g. sexual violence, domestic violence, violent extremism, homicide, restorative programmes in prisons for improving prison climate and reintegration).

Challenges in Europe

Restorative justice is proven to be efficient, but is not used up to its potential (even if legislation and services are there). Awareness of professionals (police, prosecutors, judges, probation and prison staff, victim support, lawyers) are still low, therefore victims and offenders don't always get suitable information to access restorative justice. In many countries the legal framework limits the use of restorative justice to minor crimes or only to certain crimes, especially when it is used as a tool for diversion. While diversion should be available in a limited scope according to its nature, access to restorative justice should be wider, with not necessarily offering a benefit or any direct effect for the offender in the procedure. In some countries there are other criteria to assess whether a case can be referred to restorative justice and these are often related to the offender (e.g. criminal age, criminal record) that create imbalance in the access to restorative justice for victims. An other issue is that restorative justice is often confused with other tools (e.g. alternative sanctions, compensation for victims, community service). These can be delivered in a restorative manner in case they adhere to the principles and standards explained above, but often they lack the involvement of the other party, the voluntary aspect and the dialogue.

When restorative justice can be accessed only through the criminal justice procedure, there is a danger that the inherent logic, terminology and aims of the criminal justice system (e.g. strong focus on the offender, time limits) influence too strongly the restorative justice practice, making it difficult to deliver it according to the desirable standards. Also, especially in more serious cases, victims feel the need to engage in a dialogue with the offender only at a later stage, when the criminal justice procedure is over or is in the sentence execution phase.

Geographical availability of restorative justice is also limited in certain countries, that might lead to discrimination in the access to restorative justice for victims and offenders.

The lack of quantitative data on practice makes it difficult to assess the volume of restorative justice and to compare data on a European level.

How to move forward restorative justice in Europe?

The EFRJ aims to support the development of restorative justice in several ways. The full implementation of the CM/Rec(2018)8 CoE recommendation concerning restorative justice in

criminal matters would be a great step forward in Europe. Ten countries are engaged in a collaboration called Restorative Justice Strategies for Change, where they establish national steering groups and regular stakeholder consultations to develop national strategies for developing restorative justice. This is exactly what the 2021 Venice Declaration calls for. The EFRJ supports this collaboration and provides space for sharing methods and outcomes.

Through the European Restorative Justice Policy Network the EFRJ is in contact with national policy makers to share experiences, to create links and a forum of discussion. A further purpose of this network is to make European policy makers aware of new research outcomes, innovative practices and international policy matters regarding restorative justice.

Through trainings, publications, conference, summer schools, seminars and art based tools we aim at raising professional and general awareness on restorative justice. It is of ultimate importance that restorative justice becomes part of the curriculum in legal education and part of the ongoing training of legal and other criminal justice professionals.

While the EFRJ does not aim to take a normative role, it develops different guides and evaluation tools on values and standards of restorative justice in Europe, to be widely used by policy makers and practice organisations.

Our organisation also looks into possibilities on how to coordinate the development of evaluation and data recording systems that would help impact assessment, research and policy development, also in a comparable way.

Finally, through our policy related work, we aim at including restorative justice in different relevant policy areas and ultimately aim for the adoption on a separate EU Directive on restorative justice that would bring under one scope both the rights of victims and offenders in this respect, together with clear standards for high quality and safe practice.

We are grateful for the invitation of the Slovakian Ministry of Justice to this conference, also giving us the possibility to welcome the Ministry as a new member of our network. We are keen to collaborate more with you in the future and to support the development of restorative justice in your country.

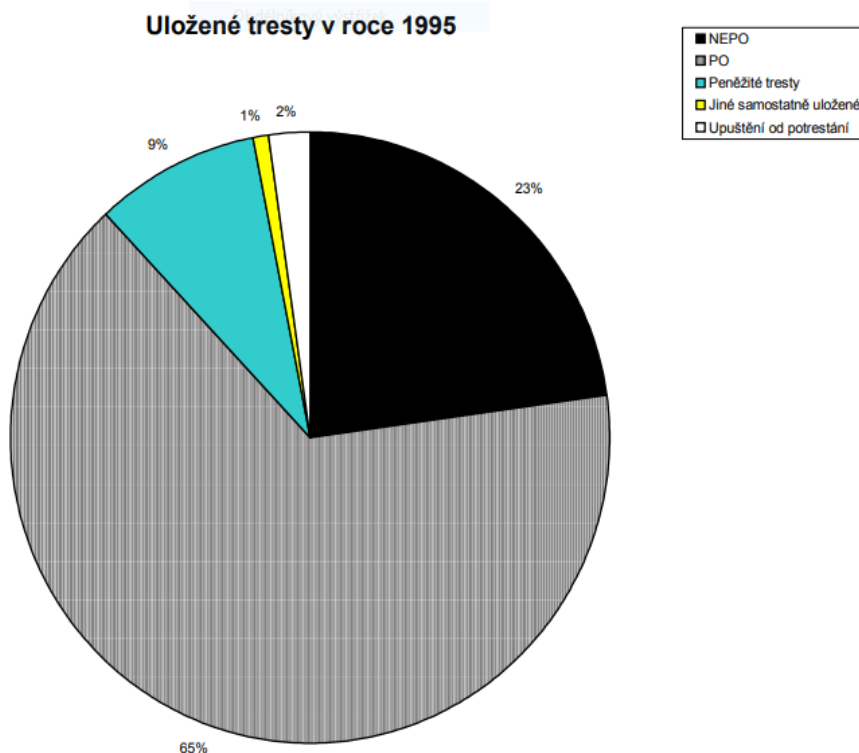
UPLATNĚNÍ MEDIACE V RÁMCI TRESTNÍM ŘÍZENÍ V ČR – ÚSPĚCHY, PŘEKÁŽKY, INOVACE

PhDr. Andrea Matoušková

Ředitelka Probační a mediační služby

Institucionalizace probace a mediace v ČR a východiska pro činnost Probační a mediační služby

Zavádění mediace do praxe trestní justice se v ČR datuje do poloviny 90. let 20. století. Tehdy na vybrané české soudy nastoupili první vysokoškolsky vzdělaní pracovníci. Ti se začali prakticky věnovat obžalovaným a odsouzeným, ale již v té době při projednávání trestních případů zapojovali poškozené. V justici byla tehdy mj. pozornost zaměřena na uplatnění nově zavedených institutů trestního řízení – podmíněného zastavení trestního stíhání a narovnání. Bylo nezbytné vytvořit podmínky pro zajištění výkonu nově zavedených alternativních trestů – zejména trestu obecně prospěšných prací a výkonu dohledu nad podmíněně odsouzenými. Z níže uvedeného grafu je patrné, že zavádění probace a mediace se odehrávalo v době, kdy soudy nejvíce v rámci trestání užívaly prosté podmíněné odsouzení (65 %, tj. bez povinnosti podrobit se dohledu) a trest nepodmíněný (23 %). Třetím, tehdy nejčastěji ukládaným trestem, byl peněžitý trest (9 %).

Trestní justice v devadesátých letech obdobně jako jiné oblasti společenského života procházela obdobím změn. Ty zahrnovaly vznik a implementaci nových institutů trestního zákona a řádu, jež vyžadovaly transformaci personálních zdrojů a vzdělávání pracovníků justice a také vytváření nových postupů při projednávání trestních případů a řešení dopadů trestných činů.

Do tohoto dění vstoupili první VŠ vzdělaní pracovníci, kteří jako specializovaní zaměstnanci vybraných soudů ČR do justice vnesli nové impulsy. Nebyly to jenom nové pojmy (probace, mediace, parole, oběť, klient, komunita), ale také nový pohled na způsob projednávání trestních případů – hovořím o restorativním přístupu. Zavádění probace a mediace do praxe vyžadovalo nejen osobní odvahu dělat věci jinak, ale i odborné znalosti a podporu profesionálů, kteří v justici působili nebo do ní nově přicházeli. Tito lidé, mezi které jsem společně s dalšími absolventy univerzit tehdy patřila, také vnímali potřebnost vytváření partnerství a profesních společenství, která by transformaci trestní justice a společně sdílenou vizi o její podobě a obsahu umožnila realizovat. Dnes již běžně hovoříme o nutnosti multidisciplinární spolupráce, čímž myslím nutnost spolupráce složek jak v rámci resortu ministerstva spravedlnosti, tak i šířeji ve smyslu spolupráce s dalšími resorty – ministerstvem práce a sociálních věcí, školství, vnitra a zdravotnictví. Dobře fungující výkon trestní spravedlnosti si stejně tak žádá otevřenost systému justice ke spolupráce se subjekty stojícími mimo ni – státní i nestátní organizace.

Nyní vám stručně představím proces zavádění trestní mediace v ČR a shrnu naše praktické zkušenosti – uvedu několik statistických údajů pro dokreslení, ale představím vám hlavně příběhy.

Považuji za nezbytné upozornit na to, že za zcela zásadní pro implementaci probace a mediace do trestního řízení v ČR považuji podporu tehdejšího ministra spravedlnosti JUDr. Otakara Motejla, pozdějšího prvního českého veřejného obhájce. Díky jeho podpoře byl návrh zákona o vzniku Probační a mediační služby prosazen a jako Zákon č. 257/2000 Sb. vstoupil 1.1.2001 v účinnost. Institucionalizací probace a mediace, tj. vytvořením samostatné složky státu a definováním její působnosti v trestním řízení, byl vytvořen legislativní a organizační rámec dnes již 22 let účinně fungujícího systému zajištění mediace v trestních věcech. Pojetí výkonu probace a mediace pod střechem jedné organizace bylo v dané době netypické, ale jednoznačně tak potvrdilo přijetí idey restorativního přístupu a schopnost dát jí v ČR praktickou podobu. Dnes jsme schopni úspěšnými výsledky naší práce prokázat, jak efektivní může být restorativní přístup našich zaměstnanců v praxi – ať už připravují podmínky pro uplatnění odklonů a alternativních trestů, vykonávají dohled nad odsouzenými, provádějí mediace a restorativní konference nebo poskytují podporu a poradenství obětem trestných činů. Do naší práce jsme nedávno zapojili další dvě nové inovace – námi vytvořený skupinový program učící pachatele vnímat a reagovat na potřeby obětí a pobytový program pro podmíněně propuštěné, který podporuje jejich adaptaci na život na svobodě.

Nyní se budu specificky věnovat tématu mediace.

Mediace v trestních věcech v ČR byla, a i dnes je z pohledu policistů, státních zástupců, soudců, ale i obhájců vnímána jako součást uplatnění odklonů v trestním řízení – jednoznačně nejčastěji je spojována s institutem podmíněného zastavení trestního stíhání, méně pak s institutem narovnání. Zároveň ale v justici přetrvává postoj, že tyto odklony lze aplikovat i bez zprostředkování procesu mediace.

ROK	PZTS	NAROVNÁNÍ
1996	3 891	64
1997	4 537	51
1998	3 113	8
1999	4 641	14
2000	6 166	25
2001	7 704	31
2008	6 764	135
2009	5 151	174
2010	3 718	148
2015	2 851	81
2020	3 005	50
2021	2 627	54

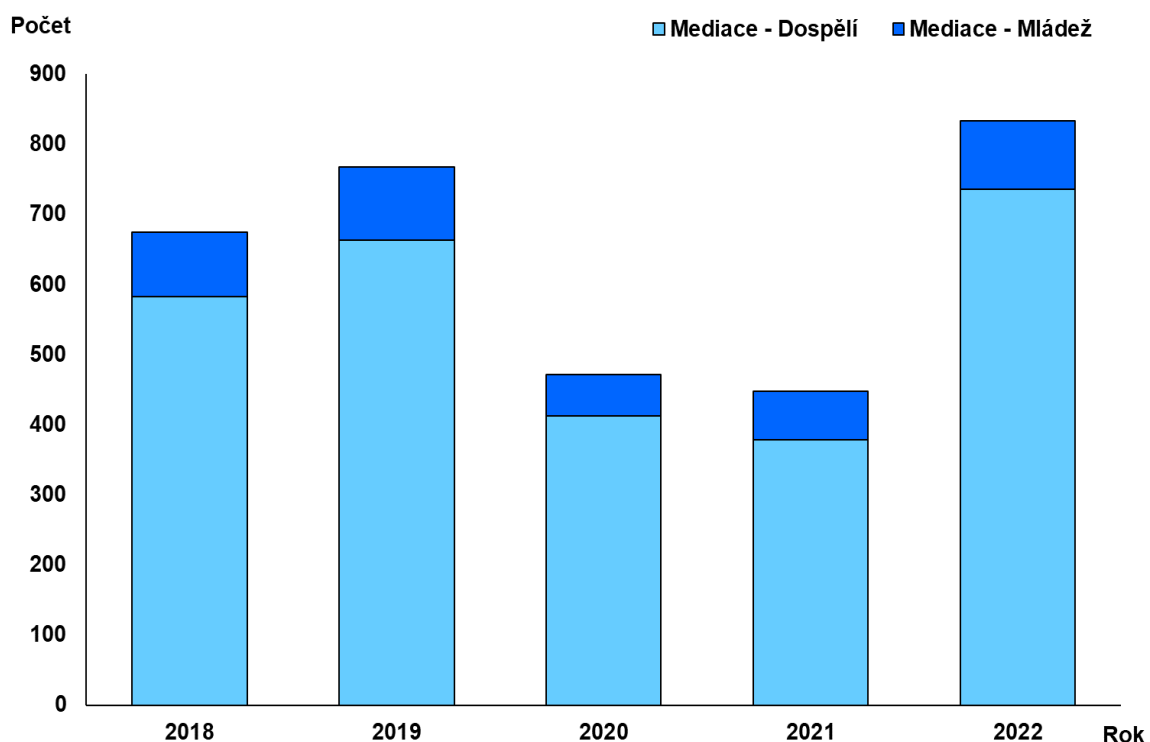
Neustále tak probíhá diskuse odborníků, v jakých trestních případech je využití mediace vhodné či přínosné. Česká trestní legislativa nevyklučuje z možnosti zprostředkování mediace mezi pachatelem a obětí žádný trestný čin a jediným limitem je tedy souhlas účastníků – pachatele a oběti. Tím se dostáváme k prvnímu zásadnímu problému s praktickým dopadem – tedy jak se pachatel a oběť o možnosti využít mediace dozví a jak/kým je jim představena.

Bez čeho se při uplatnění mediace v trestním řízení neobejdete je fungující multidisciplinární spolupráce pracovníků a sdílení restorativního přístupu. V praxi to konkrétně znamená:

- informovaní a spolupracující policejní vyšetřovatelé, státní zástupci a soudci
- obhájci sdílející myšlenky restorativního přístupu
- spolupracující pachatelé a oběti trestných činů
- podporující osoby/subjekty v okolí pachatele a oběti
- časový prostor pro přípravu a provedení mediace.

Nyní se podíváme na vývoj počtu zprostředkovaných mediací v posledních 4 letech.

Vývoj počtu mediací mezi pachatelem a obětí zprostředkovaných probačními úředníky

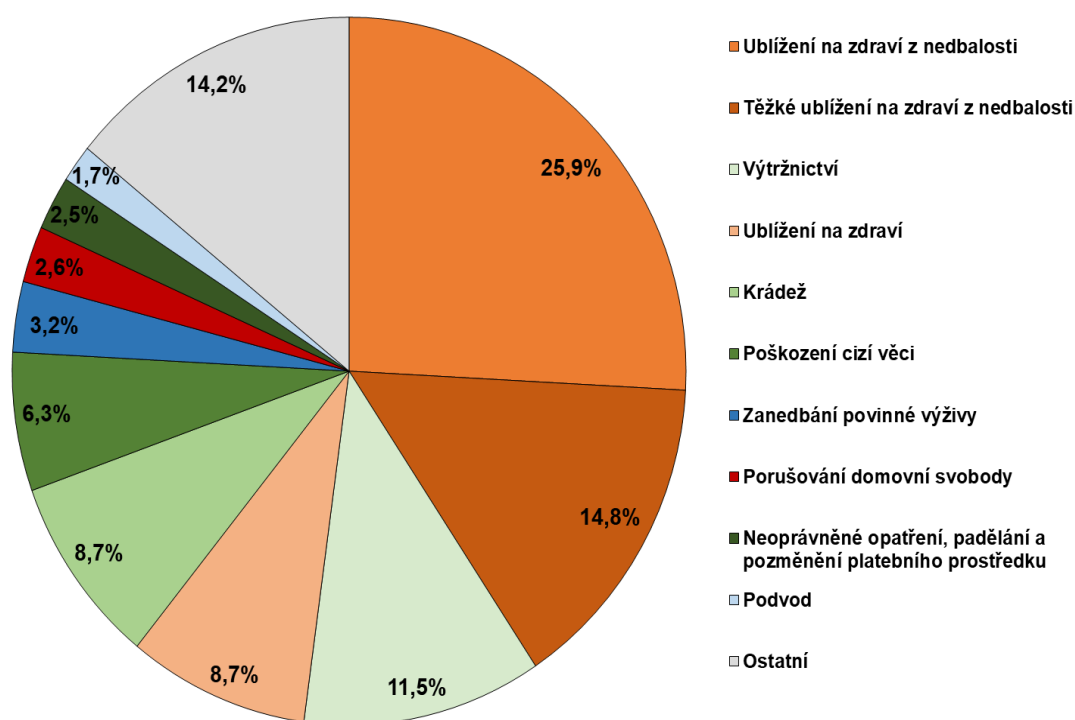
Mediace prováděné probačními úředníky si v rámci trestního řízení v ČR našly zřetelně větší využití v rámci přípravného řízení a řízení před soudem.

Nejvíce případů mediace se týkají trestné činnosti v dopravě (40 % mediací v roce 2022).

Největší počet mediací uskutečněných v jednom roce byl historicky zaznamenán na úrovni 1 500 případů.

Podívejme se dále na typy případů, které projednáváme a ve kterých jsme souběžně zprostředkovali mediaci mezi pachatelem a obětí.

Uplatnění mediace – typy trestné činnosti (rok 2022)

Pojďme se podívat na důvody, proč oběti a pachatelé přistupují na nabídku mediací, které jim probační úředníci následně zprostředkovávají.

Z výzkumu mediací provedených probačními úředníky, který uskutečnil Institut pro kriminologii a sociální prevenci v roce 2010, vyplynulo, že oběti na mediaci nejčastěji přistupují z těchto důvodů:

- chtějí pochopit motivaci pachatele k trestnému činu
- chtějí se vyhnout zdlouhavému projednávání trestného činu před soudem
- chtějí od pachatele slyšet omluvu
- chtějí získat náhradu škody
- chtějí zapůsobit na pachatele, aby se napravil.

Pachatelé k mediaci přistupují zejména proto, že:

- chtějí se s obětí domluvit na způsobu náhrady škody a poskytnout jim odškodnění
- chtějí se urychlit projednávání případu
- chtějí dosáhnout mírnějšího potrestání
- chtějí se oběti osobně omluvit a projevit lítost nad tím, co udělali.

Dva případy z praxe – dopravní nehody:

34letý řidič nezvládl řízení auta a na náledí dostal smyk, narazil do auta jedoucího před ním, které řídila seniorka. V důsledku nehody došlo ke zranění ženy a poškození auta. Škody byly uhrazeny pojišťovnou z povinného ručení. Pachatel při vyšetřování spolupracoval, vinu doznal a cítil potřebu ženě vše vysvětlit. V případě potřeby jí chtěl pomoci nad rámec pojistného plnění, a hlavně se jí chtěl osobně omluvit. Na základě informace na policii proto kontaktoval probačního úředníka, proběhlo setkání a představení možností spolupráce a zprostředkování mediace. Následně probační úředník oslovil oběť, ženu seznámil s možností uskutečnění společného setkání, vysvětlil jí postup, možné přínosy a také pravidla mediace. Poté proběhlo společné setkání pachatele a oběti v prostorách střediska Probační a mediační služby. Žena měla možnost pachateli vylíčit dopady nehody na její zdraví a omezení v běžném životě, které jí z nehody vyplynuly. Žena byla v době nehody na cestě za manželem do léčebného zařízení, kam každý den jezdila a vozila mu potřebné věci – po nehodě dva týdny manžela neviděla, protože byla v léčbě a omezena v pohybu, nemohla používat auto (bylo v servisu a byla odkázána na MHD nebo na pomoc lidí, kteří ji za manželem vozili), musela si v důsledku zranění dokupovat léky na bolest. Pachatel jí vysvětlil, jak se na silnici jako řidič běžně chová, že jezdí 10 let a nikdy neměl nehodu, že je zděšen z toho, že jízdu nezvládl a že ženu nehodou zranil. Styděl se, potřeboval se omluvit a slyšet od ženy, zda ho chápe a omluvu přijímá. Při jednání muž ženě nabídl finanční kompenzaci nad rámec pojistného plnění, které žena uvítala a přijala. Z místnosti odcházeli společně v družném hovoru, bylo vidět, že u obou došlo k úlevě a navázání osobního vztahu. Případ skončil rozhodnutím o podmíněném zastavení trestního stíhání obviněného muže.

Obdobně mohl skončit i případ druhý, na kterém lze ilustrovat, jak důležité je společné sdílení restorativního přístupu, neboť to ovlivňuje postupy při řešení následků trestného činu. Případ se týkal opět dopravní nehody, viníkem byl mladý muž, 23 let, který nezvládl předjíždění auta a v protisměru jedoucího řidiče ohrozil tak, že muž vyjel ze silnice a došlo k poškození auta a zranění řidiče, staršího muže ve věku 52 let. Pachatel byl probačním úředníkem kontaktován na základě podnětu policie, následovalo osobní setkání, vysvětlení postupu a pravidel mediace, získání jeho souhlasu s mediací. Následně probační úředník oslovil oběť, se kterou se rovněž osobně sešel, vysvětlil proces mediace a získal rovněž souhlas. Společné mediační jednání se uskutečnilo na středisku Probační a mediační služby. Pachatel vysvětlil důvody své nepozornosti při řízení, omluvil se za to, že neodhadl situaci a přecenil své síly. Oba muži společně sdíleli své řidičské zkušenosti, oběť pachateli popsala starosti s opravou auta a omezení rodiny, která auto denně využívala k zajištění péče o děti a nemocnou babičku. Pachatel vyjádřil ochotu poskytnout oběti finanční satisfakci nad rámec pojistného plnění, zejména s ohledem na to, že vnímal omezení, které rodině oběti způsobil. Jednání bylo přerušeno do druhého dne, kdy měl pachatel konkretizovat své finanční možnosti a způsob poskytnutí finanční částky. Druhý den pachatel telefonoval probačnímu úředníkovi, že po poradě se svým obhájcem v jednání pokračovat nebude a o mediaci již nestojí. Probační úředník tuto zprávu musel zatelefonovat oběti – starší muž vyjádřil své osobní zklamání, neboť pachatele považoval za seriózního muže, se kterým se v podstatě přece domluvili a okolnosti dopravní nehody si vysvětlili, přijal jeho omluvu a měl pro jeho chování na silnici určité pochopení. I přes tuto situaci oběť ocenila snahu probačního úředníka během mediace a vyslovila poděkování za jím zprostředkované setkání, byť výsledek, který oběť čekala, byl nakonec jiný.

Z uvedeného výzkumu vyplývá, že strach z osobního setkání na mediaci pociťují více pachatelé (cca 68 %), než oběti – ty projevíly jisté obavy ze setkání v necelé ¼ případů. Pachatel se setkání s obětí bál vždy, když ji osobně neznal (100 % případů).

Mírná většina obětí (58 %) se ale domnívala, že se s pachatelem na mediaci spíše nedohodne.

Případ z praxe – mladiství

Skupina 3 kamarádů (dva mladiství, jeden dospělý) se v noci vloupala do rodinného domu prarodičů dospělého pachatele, odcizili zhruba 30 tisíc, které následně hned utratili. V době vloupání v domě spala babička s dědečkem nejstaršího pachatele, kteří teprve ráno zjistili poškození oken, nepořádek v domě a odcizení finanční hotovosti. Policie v krátké době zajistila celou skupinu pachatelů a objasnila motiv celého činu. Mladiství pachatelé uvěřili staršímu kamarádovi, že je ze strany svých prarodičů, kteří ho po smrti jeho matky léta vychovávali, šikánován a týrán, proto se nechali k činu přemluvit. Vzhledem k okolnostem případu policie předala probačnímu úředníkovi případ k projednání – probační úředník kontaktoval oběti a nabídl jim pomoc a zprostředkování mediace. Babička ihned s mediací souhlasila (její muž se na setkání necítil), protože se jí čin vnuka a jeho kamarádů osobně velmi dotknul, kladla si za vinu, jak vnuka vychovali, chtěla si to s ním a dalšími vyříkat. Na mediaci ale přistoupili jen mladiství pachatelé, vnuk babičky – nejstarší pachatel – s policií nespolupracoval a zdržoval se neznámo kde. Mladiství si před mediací uvědomili, že policejní vyšetřování je vážné, proto s účastí na mediaci souhlasili, ale jejich přístup byl spíše formální. Během mediace babička mladistvým vylíčila, jak se o vnuka celou dobu starali, jak je v posledních letech vnuk trápil a šikanoval, ukazovala jim SMS zprávy, kterými jim vyhrožoval, vyjadřovala lítost nad tím, jak se vnuk chová a jak je zastrašuje. Na mladistvé se hlasitě zlobila, líčila jim, jak se nyní v domě bojí s manželem spát, necítí se bezpečně, bojí se každého zvuku. Oba mladiství byli upřímně zaskočení tím, jak je kamarád zneužil a co oběma seniorům způsobili. Několikrát se omluvili, vysvětlovali, proč se tak chovali. Obávali se, co z toho všeho vyplyne. S pomocí rodičů každý z nich uhradil svůj díl vzniklé škody a zároveň byl domluven způsob, jak peníze svým rodičům postupně oba uhradí. Státní zástupce následně rozhodl o podmíněném zastavení trestního stíhání a zároveň oběma mladistvým uložil povinnost účastnit se resocializačního programu.

S jakým výsledkem podle výzkumu mediace skončily?

- 90 % obětí a pachatelů byla s průběhem mediace spokojena
- většina obětí (82 %) označila omluvu pachatele za dostatečnou
- v 90 % případů mediace končila dohodou o způsobu řešení škody a dopadu trestného činu
- 8 z 10 obětí se po skončení mediace cítily lépe, než předtím
- 2/3 obětí věřily, že osobní setkání přispělo k napravení pachatele
- skoro 60 % pachatelů po mediaci prohlásilo, že teprve teď si uvědomují následky svého činu

Následně po uskutečnění mediace bylo nejčastěji rozhodnuto o uplatnění institutu podmíněného zastavení (60 %), v 16 % případů byl pachatele podmíněně odsouzen a v necelých 2 % případů bylo rozhodnuto o narovnání.

Podle výzkumu provedeného po 4 letech od uskutečnění mediace a skončení trestního případu byla recidiva zaznamenána u cca 25 % případů pachatelů. Nejméně častou trestnou činností přitom opakovaly prvotrestané osoby, častěji trestný čin opakovali pachatelé majetkové trestné činnosti.

Jaké jsou aktuální výzvy Probační a mediační služby v oblasti dalšího rozvoje mediace?

Ačkoli Probační a mediační služba provádí mediace mezi pachatelem a obětí v ČR již 22. rokem, jsou oblasti mediace, které chceme a již posouváme v letošním roce dál – rychleji a inovativněji. K tomu potřebujeme, aby naše mediační práce byla veřejnosti srozumitelná a abychom dialog o této podobě nápravy vztahů mezi pachatelem a obětí nevedli jenom uvnitř naší Služby a v úzkém kruhu spolupracujících profesionálů, ale i s širokou veřejností. Několik praktických příkladů, které realizujeme nebo připravujeme:

- **osvětová práce s veřejností**

Tour de Česká republika

Den obětí, Den mediace, Týden restorativní justice

Účast na roadshow #zOčídoOčí

- **strategická partnerství**

Spolupráce s Policií ČR

Mezinárodní spolupráce – Kanada, Slovenská republika, V4

Projekt Strategies for Change – Institut pro restorativní justici

- **nové oblasti uplatnění mediace**

Mediace ve výkonávacím řízení (vč. mediace s odsouzenými ve věznicích)

Rozšíření praxe rodinných skupinových konferencí

Provázanost mediací s programy pro pachatele (Vnímám i Tebe)

Případ z praxe – vloupání do mateřské školky

Mladý, 25letý muž se závislostí na drogách, se s cílem získat cokoli, co by mohl za účelem pořízení drog zpeněžit, vloupal do mateřské školky – rozbil skleněné dveře, odcizil čistící prostředky a rádio a poté unaven usnul na lavičce přes školku. Tam ho v noci zadržela policejní hlídka, která čin velmi rychle zjistila. Muž byl podmíněně odsouzen s nařízeným 3letým dohledem probačního úředníka, zákazem zneužívání návykových látek, povinností podrobit se testování a uhradit způsobenou škodu (asi 2 tisíce Kč). K nabídce zprostředkování mediace vedla úvaha probačního pracovníka, který vykonával nad mužem dohled, a to v návaznosti na konzultace, při kterých hovořili o způsobu náhrady škody a o tom, jaký vliv mělo vloupání asi na zaměstnance mateřské školky a děti a jejich rodiče. Probační úředník tedy k provedení mediace přizval kolegyni, která navázala kontakt s ředitelkou mateřské školy a nabídku mediace jí vysvětlila, představila smysl, možnosti a podobu provedení. Následně došlo ke společnému setkání odsouzeného muže s ředitelkou mateřské školy, a to v prostorách střediska Probační a mediační služby. Ředitelka muži vysvětlila, jak ji v noci volala policie, jak musela do školky přijet, spolupracovat při vyšetřování a jak ráno nemohla školka zahájit běžný provoz – museli vysvětlovat situaci rodičům a zároveň se postarat o náhradní způsob péče o děti, v zařízení bylo potřeba uklidit, všechno dezinfikovat. Následně museli opakovaně jednat s pojišťovnou, některé věci jim chyběly, něco museli provizorně zajistit a následně nechat opravit. Děti byly vyděšené a jejich rodiče se zlobili, měli své pracovní a jiné povinnosti a ty se jim v daný den značně zkomplikovaly. Někteří rodiče se báli děti do školky posílat, uvažovali o odhlášení, zaměstnanci byli rozzlobeni – atmosféra ve školce byla napjatá, ředitelka vše musela řešit nejen s úřady, ale i se zaměstnanci a rodiči dětí. Ačkoli byla škoda ve školce v podstatě malá, strávila hodně času vyřizováním a byla unavená a pod stresem. Mladý muž

v dané době již úspěšně abstinovat, byl schopen vnímat, co udělal a jaké to mělo následky. Ředitelce vysvětlil, jak v dané době fungoval, jak život druhých nechápal, jak mu braní drog zasáhlo do života a zdraví. Mluvil také o tom, jak se mu nyní daří žít jinak, jak dochází na léčbu, pracuje, má stabilní bydlení. Nabízel ředitelce manuální pomoc při pomocných pracích ve školce, ale nakonec byla uzavřena dohoda jen o způsobu splácení vzniklé škody. Škoda je nyní průběžně hrazena a způsob splácení je kontrolován probačním úředníkem. Ředitelka z mediačního jednání odcházela s pocitem, že nyní již může celou záležitost skutečně uzavřít a věnovat se své běžné práci.

RESTORATÍVNA JUSTÍCIA A JEJ UPLATŇOVANIE V KONANÍ PRED SÚDOM

JUDr. Daniel Petričko, PhD.

sudca

Pojem „restoratívna justícia“ (v praxi sa používa aj pojem restoratívne prístupy) sa stal všeobecne používaným termínom v trestnom súdnictve. Restoratívna justícia vychádza z myšlienky, ktorej podstata spočíva predovšetkým v obnove narušených vzťahov a opätovnému nastoleniu veci/situácie do pôvodného stavu. Na rozdiel od klasického prístupu uprednostňuje prioritne restoráciu poškodeného (obeť trestného činu) a spoločnosti pred samotným potrestaním páchatel'a. Pri restoratívnych prístupoch je potrebné mať na zreteli najmä záujem poškodeného. Štát musí dbať na to, aby ujma, ktorá vznikla protiprávnym konaním zo strany páchatel'a, bola čo najlepšie, najrýchlejšie a podľa možností aj najefektívnejšie odstránená, resp. nahradená. Restoratívny model obsahuje prvky obnovy spočívajúce v tom, aby stav, ktorý existoval pred spáchaním trestného činu, bol opätovne obnovený.

Restoratívna justícia je častokrát mylne zamieňaná s „alternatívnymi trestami“. Javí sa, že tu je skôr vhodné použitie pojmu alternatívna justícia. Rovnako je však potrebné uviesť, že pojem alternatívna justícia je pojmom všeobecnejším a zahŕňa aj prvky restoratívnej justície. Pokiaľ by sme detailne rozoberali pojem alternatíva, v zásade by sme sa dostali k záveru, že alternatíva je akýmsi spôsobom možnosti viacerých riešení. Prax nám ukazuje viacero situácií, kedy alternujeme, teda nahrádzame nami osvedčené spôsoby riešenia istých konkrétnych situácií. Alternatíva teda sprevádza každého jedného z nás počas celého života a svojím spôsobom nám ukazuje aj iné možnosti riešenia konkrétnych situácií. Pokiaľ by sme restoratívnu justíciu vnímali v kontexte alternatívy, v takomto prípade môžeme hovoriť, že je ju možno zaradiť do alternatívnej justície. Nemožno sa však stotožniť s tvrdením, že restoratívna justícia je zhodnou s alternatívnymi trestami. Z vyššie uvedeného možno vyvodit' jasný zámer, že restoratívna justícia predstavuje akúsi alternatívu v trestnom konaní.

Trestné konanie predstavuje špecifický spôsob konania a má osobitné postavenie v systéme práva. Jeho špecifické postavenie je najmä v tom, že trestné právo je ultima ratio, a teda nastupuje ako úplne posledná inštancia tam, kde ostatné odvetvia práva nedokázali zjednať nápravu. Trestným právom dokážeme zásadným spôsobom zasahovať do práv a právom chránených záujmov fyzických a právnických osôb. Je preto namieste, aby aj trestné právo malo svoje limity a nebolo aplikované paušalizovane. Mám na mysli predovšetkým využívanie postupov na mieru, na všetky procesné situácie. Prax nám totiž odhaľuje situácie, ktorých podstata sa môže javiť na prvý pohľad ako totožná, avšak pri detailnejšom skúmaní okolností na strane skutku, páchatel'a či obeť zistíme, že tieto sú diametrálne odlišné. Jednoducho povedané, nie je krádež ako krádež. Preto aj trestné právo musí obsahovať alternatívu v postupoch a v trestaní. Trestné právo nesmie byť iba nástrojom na sankcionovanie, ale musí vnímať čiastočným spôsobom aj potreby subjektov priamo zúčastnených či dotknutých konkrétnym trestným činom.

Pokiaľ hovoríme o alternatíve v trestnom práve, tak pod tento všeobecný pojem môžeme subsumovať alternatívne tresty, ale aj restoratívnu justíciu. Uvedený záver teda korešponduje s predstavou, že v trestnom práve môžeme dokonalo využiť alternatívu, či už vo forme alternatívneho trestania alebo využívaním restoratívy v podmienkach Slovenskej republiky vo forme trestnej mediácie.

Aj napriek tomu, že podstata tohto príspevku je venovaná restoratívnej justícii, nie je možné nespomenúť aj širší kontext vnímania alternatívnej justície. V zmysle alternatívnej justície prezentujem „teóriu 80 vs. 20“, ktorá vychádza z podstaty vplyvu konkrétnych subjektov trestného konania na jednotlivé spôsoby alternatívnej justície a využívania alternatívnej justície. V prípade restoratívnej justície, ktorá sa v podmienkach Slovenskej republiky realizuje najmä využívaním trestnej mediácie, je tento proces viac v kompetencii prokurátora ako súdu. Práve prokurátor, ako dominus litis prípravného konania, má jedinečné oprávnenie skončiť trestné konanie aj alternatívnym spôsobom. V prípravnom konaní tak možno využitím prvkov trestnej mediácie zrealizovať prvotné sito. Možno teda konštatovať, že v 80-tich % je oblasť restoratívnej justície využívaná postupom prokurátora a v 20-tich % je využívaná sudcami.

Naopak, pokiaľ aplikujeme alternatívne justíciu z pohľadu probácie, možno konštatovať, že trestanie patrí do kompetencie súdov. Využívanie probačných opatrení a programov ako súčasť sankcií v 80-tich % patrí do kompetencií súdov, v 20-tich % do kompetencií prokuratúry, napr. ako návrhová kompetencia pri dohode o vine a treste a pod.. Možno teda uviesť, že oblasť restoratívnej justície a alternatívnych trestov sa dá v komplexe vnímať ako jedna veľká množina s názvom alternatívna justícia, ktorá sa riadi „zásadou 80 vs. 20“. Takéto pomerové vymedzenie však nemusí totožne kooperovať so štatistickými údajmi, ktoré môžu byť v jednotlivých regiónoch a oblastiach rozdielne.

Isté tresty pri niektorých odsúdených sú skôr trestom pre spoločnosť, obeť a probačného mediáčného úradníka, než pre odsúdeného.

Týmto citátom z praxe by som rád demonštroval skutočnosť, že samotná trestná justícia musí zásadným spôsobom pracovať so svojou mocou, ktorá spočíva v možnosti ukladania trestov. Prax nám častokrát nastavuje zrkadlo, kedy ide pri ukladaní niektorých trestov o trestanie skôr formálne a neplní svoj skutočný účel. Zastávam názor, že podstatou trestného konania a trestania nemá byť záujem štátu len na potrestaní páchatel'a akýmkoľvek spôsobom. Je potrebné vnímať aj prevenciu či možnosti odstránenia alebo neodstránenia škodlivého následku (škody), ktorý nastal. V praxi sa treba vyvarovať takým ukladaniam trestov, ktoré sú formálne a v konečnom dôsledku pre páchatel'a a pre spoločnosť neprínosné. Jediným víťazom v tomto konaní môže byť štatistika, ktorá by vykazovala právoplatne skončenú vec pomerne rýchlo, avšak bez ohľadu na dopad na páchatel'a, spoločnosť a v neposlednom rade na obeť trestného činu. Mnohí páchatelia tak pri niektorých trestoch zastávajú názor „*nedostal som nič, iba podmienku*“. Takéto vnímanie trestania z pohľadu páchatel'a nemôže byť akceptované a takýto trest neplní účel.

Uplatňovanie v konaní pred súdom

Uplatňovanie princípov restoratívnej justície v konaní pred súdom možno vnímať z troch základných hľadísk. Asi tým najvyužívanejším je postup po podaní obžaloby v zmysle § 241 Trestného poriadku. Po podaní obžaloby samosudca obžalobu preskúma z pohľadu jej formy a obsahu a môže využiť jednu z možností, ktorú mu ukladá procesný predpis. Častokrát sa v praxi stretávame aj s názorom, že využitie trestnej mediácie je možné iba po podaní obžaloby postupom podľa § 241 Trestného poriadku. Tu je však potrebné poukázať aj na ustanovenie § 290 ods. 5 Trestného poriadku, ktoré hovorí aj o možnosti rozhodnutia mimo hlavného pojednávania. Táto možnosť aj po otvorení hlavného pojednávania nebráni samosudcovi uplatniť inštitúty trestnej mediácie a vec aj po začatí hlavného pojednávania skončiť zmierom či podmieneným zastavením trestného stíhania. Súd by sa nemal uspokojiť iba s formálnym potrestaním páchatel'a a odkázaním poškodeného s nárokom na civilný proces. Pokiaľ to okolnosti prípadu umožňujú, je na mieste využiť aj takúto možnosť, hoci už vo fáze po začatí hlavného pojednávania. Záverom pri úvahe o aplikácii prvkov trestnej mediácie v konaní pred súdom je potrebné poukázať aj na vykonávacie konanie. V tomto kontexte je potrebné poukázať na zákon č. 550/2003 Z. z. o probačných a mediačných úradníkoch, ktorý v § 3 ods. 1 písm. c) ponúka možnosť zrealizovať úkony mediácie aj vo vzťahu k náhrade škody, pričom uvedené ustanovenie nemá procesné limity využitia. Ide prioritne o situácie, kedy je páchatel'ovi uložená povinnosť náhrady škody, či už v zmysle § 287 Trestného poriadku, ale najmä § 51 Trestného zákona ako povinnosť. Je pravdou, že nesplnenie povinnosti postupom podľa § 287 Trestného poriadku a § 51 ods. 4 písm. d) Trestného zákona (eventuálne aj písm. e) má odlišné následky. Na druhej strane však hľadanie možností na to, aby páchatel' nahradil škodu, by malo byť v primárnom záujme štátu, bez ohľadu na fakt, že už došlo k odsúdeniu páchatel'a.

Restoratíva a prax

Od aplikácie inštitútov trestnej mediácie do trestného poriadku nám prax priniesla viacero situácií, s ktorými sa musela vysporiadať. V prvom rade by som chcel poukázať na spôsob udeľovania oprávnenia v prospech probačného a mediačného úradníka na zrealizovanie úkonov mediácie. Prax si v niektorých prípadoch osvojila udelenie konkrétneho pokynu buď priamo na zmier, alebo na podmienené zastavenie trestného stíhania. Takéto udelenie konkrétneho pokynu však nemožno považovať za správne, nakoľko dochádza k prejudikovaniu postupu. Pri udelení pokynu totiž samosudca či prokurátor ešte nedokáže posúdiť, ktorá z možností trestnej mediácie bude vhodná a možná. Uvedený záver vychádza aj z uznesenia Krajského súdu v Žiline z 20. augusta 2019, sp. zn. 1To/61/2019, ktorý *uviedol, že probačný a mediačný úradník môže vykonávať jednotlivé úkony mediácie až potom, čo získal písomný súhlas obžalovaného a poškodeného a zároveň pokyn na vykonanie mediácie dal predseda senátu, samosudca alebo prokurátor. Konečné rozhodnutie vo veci ostáva vo výlučnej právomoci súdu a v prípravnom konaní prokurátora, pričom súd alebo prokurátor neovplyvňuje výsledok mediácie, nezasahuje do mediačného procesu a neurčuje vopred probačnému a mediačnému úradníkovi k akému druhu odklonu má mediáciu viesť. Probačný a mediačný úradník tu má priestor k tomu, aby stranám ponúkol inú možnosť riešenia trestnej veci než je klasické trestné konanie.*¹²

---

¹² Uznesenie Krajského súdu v Žiline z 20. augusta 2019, sp. zn. 1To/61/2019

Záverom je potrebné uviesť jeden zásadný fakt, ktorý môže mnohých zainteresovaných odrádzať od možnosti aplikovania inštitútov trestnej mediácie. V zásade je potrebné uviesť, že na trestné konanie sa kladie pomerne vysoký dôraz z hľadiska jeho kvality, ale aj rýchlosti. Čím neskôr po spáchaní trestného činu prichádza trest, tým menej je adresnejší a nepôsobí tak, ako by pôsobiť mal. Tu častokrát dochádza k stretu záujmov, ktoré vo svojej podstate hovoria o tom, že na jednej strane je potrebné, aby trestné konanie bolo čo najefektívnejšie a na druhej strane rýchle. Častokrát totiž počuť naratív, že uplatňovanie princípov restoratívnej justície v podobe trestnej mediácie má zdĺhavý charakter. Pri prvotnom pohľade sa nám takýto postup môže naozaj javiť ako procesne zložitejší a dlhší. Ak sa však na túto problematiku pozrieme zo širšieho pohľadu, môžeme dospieť k inému záveru. Pri uložení trestu odňatia slobody s podmieneným odkladom jeho výkonu na primeranú skúšobnú dobu je potrebné uviesť, že spisový materiál vo svojej podstate koluje celým súdnym oddelením až do uplynutia skúšobnej doby, čo môže predstavovať aj dobu niekoľkých rokov. Počas tohto obdobia je potrebné rozhodnúť minimálne raz, a to o osvedčení sa páchatel'a v skúšobnej dobe, nehovoriac o parciálnej časti pozostávajúcej z možnosti skúmania vedenia života a rozhodnutia o potenciálnom predĺžení skúšobnej doby či rozhodnutie o neosvedčení sa nariadení nepodmieneného trestu. Všetky tieto procesné rozhodnutia absentujú pri využití zmiaru. Pri rozhodnutí o zmieri sa vec momentom právoplatnosti uznesenia končí a byrokraticky už nezaťažuje súdne oddelenie. A to som ešte nepoukázal na náhradu škody...

Sú veci a situácie, ktoré nezmeníme, ale dokážeme zmeniť náš pohľad na ne.

Skutočnosť, že sa niekto stal obeťou trestného činu už nezmeníme, dokážeme však zmeniť náš pohľad na túto obeť. Nech pre nás obeť (poškodený v trestnom konaní) nie je iba zdroj informácií, ktorý jednoducho vyťažíme pre účely objasnenia skutku a odsúdenia páchatel'a. Nech je pre nás tým subjektom, ktorý bol najviac dotknutý trestným činom a jeho život sa trestným činom mohol zmeniť.

Použitá literatúra:

Uznesenie Krajského súd v Žiline z 20. augusta 2019, sp. zn. 1To/61/2019

Kontaktné údaje:

JUDr. Daniel Petričko, PhD.
daniel.petricko@justice.sk, petricko.daniel@gmail.com
Okresný súd Michalovce
Námestie slobody 1366/11
071 01 Michalovce

BUDOVANIE A POSILNENIE VYUŽÍVANIA NÁSTROJOV RESTORATÍVNEJ JUSTÍCIE

Klátik Jaroslav – Vaško Adrián

Úvod

V rámci nášho príspevku chceme reagovať na neskončené budovanie nástrojov restoratívnej justície v slovenskom trestnom práve, podstata ktorej sa začala presadzovať už v rámci rekodifikačných prác pri príprave rekodifikovaného Trestného zákona a Trestného poriadku, čo vyústilo do ich účinnosti k 1. januáru 2006. Každopádne aj niekoľko noviel, najmä pokiaľ išlo o úpravu alternatívnych trestov zdôvodňovalo svoje opodstatnenie práve uplatnením a budovaním koncepcie restoratívnej justície. V súčasnom období Ministerstvo spravodlivosti SR presadzuje do praxe princípy restoratívnej justície a podporuje alternatívne riešenia sporov. Za tým účelom vznikol projekt „Budovanie a posilnenie alternatívneho riešenia sporov prostredníctvom mediácie a efektívneho využívania nástrojov restoratívnej justície v Slovenskej republike“, ktorý každopádne sleduje významnú odbornú diskusiu k rozsiahlej úprave Trestného zákona a Trestného poriadku, kde nesporne cieľ tejto úpravy je takmer identický s cieľom rekodifikácie Trestného zákona a Trestného poriadku. Vypracovanie rozsiahlej a prelomovej novely Trestného zákona a Trestného poriadku sa nedá urobiť zo dňa na deň a bez toho, aby sa k takejto odbornej diskusii nemohli vyjadriť najmä odborníci z praxe, akademickí pracovníci, odborníci z prostredia ZVJS a Ministerstva spravodlivosti SR. Veľkú úlohu tu zohrávajú aj odborné diskusie, výmeny názorov medzi odborníkmi z praxe, i keď v rámci trestnej politiky SR často tá konečná podoba je po niekoľkých čítaniach v NR SR do istej miery pozmenená. Každopádne odborná verejnosť a súdna prax očakáva vypracovanie rozsiahlej a prelomovej novely Trestného zákona, ktorá by menila trestnú politiku podľa princíпов restoratívnej justície a odklonila ju od výraznej represívnej funkcie, čím by nebola dominantnou retributívna justícia. Súdna prax sa v súčasnosti zaoberá najmä nedostatkom probačných a mediačných úradníkov, nedostatkom vyšších súdnych úradníkov a často s náročnou administratívnou agendou. Aj preto sa javia ciele, ktoré sú stanovené v rámci takejto novej novely ako veľmi inšpirujúce a potrebné, ide najmä o implementáciu princíпов restoratívnej justície do slovenskej trestnej politiky, dôraz na nápravu negatívnych následkov trestného činu a vyššiu mieru ochrany záujmov poškodených, harmonizáciu trestných sadzieb a rozšírenie priestoru pre spravodlivejšie rozhodovanie trestných súdov. Hlavným východiskom reformy má byť snaha o modernizáciu trestnej politiky, jej pevnejšie ukotvenie v európskej právnej tradícii a podpora princíпов restoratívnej justície. Každopádne je to téma, ktorá nie je témou politickou, ale najmä odbornou, preto jej aktuálnosť bude bez ohľadu na akúkoľvek politickú reprezentáciu stále trvať. Domnievame sa, že restoratívna justícia a alternatívne tresty, ktoré zahŕňujú aj iné aktuálne témy trestného práva, ako zrýchlenie, zhospodárnenie, zefektívnenie trestného konania¹³, využitie odklonov v trestnom konaní,

---

¹³ KLÁTIK, J. 2010. Zrýchlenie a zhospodárnenie trestného konania - 1. vyd. - Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela, 2010. - 329 s. - ISBN 978-80-8083-806-5.

odbrevenie trestného súdnictva od značnej administratívnej agendy, a najmä presadenie individuálnej prevencie.¹⁴ Tieto aktuálne témy sa neskončia účinnosťou akejkoľvek novely, aj keby išlo o reformnú a rozsiahlu novelu, keďže práve trestná politika Slovenskej republiky musí efektívne reagovať na rôzne celospoločenské udalosti, a presadzovať, najmä pokiaľ ide o výšku trestov pri jednotlivých trestných činoch tzv. harmonizáciu sankcií medzi jednotlivými štátmi EÚ. Azda tou veľmi potrebnou a nevyhnutnou zmenou je úprava malej škody podľa § 125 ods. 1 Trestného zákona, pričom podľa ustáleného návrhu by táto škoda mala byť 500,- €, i keď autori tohto príspevku zastávajú názor, že v tomto kontexte by táto malá škoda mala byť škoda prevyšujúca sumu 700,- €, čo by odrzkadľovalo ekonomický vývoj nielen na Slovensku (inflácia - indexy spotrebiteľských cien), ale aj v EÚ za posledných 17 rokov, kedy bola účinná škoda prevyšujúca sumu 266,- €.

1 Predpokladané zmeny v Trestnom zákone

Odborné diskusie sa týkajú najmä trestu odňatia slobody, ktorý predstavuje pre štátny rozpočet SR azda najdrahší trest a zabezpečenie jeho výkonu pri súčasnej ekonomickej situácii za veľmi problematický, preto je potrebné sa zamerať aj zabránenie recidívy. Restoratívna justícia preto dopĺňa tradičné trestné konanie o vhodné alternatívy. Ich cieľom je, aby páchatel prevzal zodpovednosť za spáchaný trestný čin vo vzťahu k poškodenej strane a k povinnosti nahradiť škodu, čím sa viac chránia záujmy poškodených. V oblasti aplikácie trestov nespojených s odňatím slobody dochádza k rozšíreniu možnosti ich využitia, keďže sa zavádza aj obligatórna forma ich uloženia (v menej závažných prípadoch a za predpokladu, že páchatel pred spáchaním trestného činu nebol odsúdený). Zaviedol by sa nový inštitút krátkodobého trestu odňatia slobody, ktorý bude možné uložiť v dvoch variantoch. Pri prvom bude možné páchatelovi uložiť krátkodobý trest odňatia slobody v trvaní od dvoch do štyroch týždňov. Pri druhej možnosti súd uloží trojmesačný trest odňatia slobody, ktorého povinnou súčasťou bude špeciálny resocializačný program. Tento špecifický program sa bude vykonávať v troch vybraných útvaroch na výkon trestu, kde budú vytvorené osobitné podmienky pre vhodný priebeh resocializačných programov. V rámci drogovej trestnej činnosti by došlo k odlíšenie bežných konzumentov od dílerov. Pri nepatrnom množstve drogy pre vlastnú potrebu bude možné vec riešiť v priestupkovom konaní. Zároveň sa pri mladistvých rozširuje pôsobnosť probačnej a mediačnej služby aj do priestupkovej oblasti. Ak teda bude niekto prichytený s nepatrným množstvom drogy, bude nielen potrestaný (napr. v priestupkovom konaní), ale dostane aj potrebnú pomoc prostredníctvom mediačnej služby. Novela by reagovala na dlhodobú požiadavku odbornej verejnosti upraviť trestné sadzby, ktoré sa v niektorých prípadoch vymykajú európskym štandardom. Návrh zákona by priniesol čiastočné korekcie v rozpätíach trestných sadzieb napr. drogových trestných činov a ekonomických trestných činov, ktoré umožnia súdom spravodlivejšie posúdiť konkrétne prípady. Návrh novely by sa nedotýkal vysokých trestných sadzieb za korupciu a zneužívanie právomoci verejného činiteľa, ktoré ostávajú zachované. „Drobné“, menej závažné trestné veci by bolo možné riešiť v režime

---

¹⁴ KLÁTIK, J. 2007. Odklon v trestnom konaní ako prostriedok racionalizácie trestnej spravodlivosti. In Právny obzor : teoretický časopis pre otázky štátu a práva / Ústav štátu a práva SAV. - Bratislava : SAP - Slovak Academic Press, 2007. - ISSN 0032-6984. - Roč. 90, č. 1 (2007), s. 53-64.

priestupkov (v zmysle zásady ultima ratio). Naopak, pre najzávažnejšie prípady by sa zaviedla tzv. škoda mimoriadne veľkého rozsahu na nad 1 mil. eur. V týchto prípadoch dochádza k zvýšeniu dolných hraníc trestnej sadzby až o polovicu. Režim priestupkov však bude možné po novom využívať aj pri ďalších vybraných trestných činoch. Vďaka využívaniu probácie to umožní účinnejší boj najmä proti ľahšej drogovej kriminalite, ale napríklad aj proti extrémizmu. Operačný program „Efektívna verejná správa“ Projekt „Budovanie a posilnenie alternatívneho riešenia sporov prostredníctvom mediácie a efektívneho využívania nástrojov restoratívnej justície v Slovenskej republike“ je súčasťou operačného programu „Efektívna verejná správa“ a je podporený z Európskeho sociálneho fondu. Tento projekt restoratívnej justície by si vyžadoval okrem veľkej novely Trestného zákona aj zásahy do Trestného poriadku, zákona o priestupkoch, zákona o probačných a mediačných úradníkoch, zákona o výkone trestu odňatia slobody, zákona o kontrole výkonu niektorých rozhodnutí technickými prostriedkami a ďalších právnych predpisov s viac ako 640 novelizačnými bodmi. Pokiaľ ide o základné princípy restoratívnej, obnovujúcej spravodlivosti v rámci novely „Restoratívna justícia“, tak hlavným cieľom štátu je obnoviť narušené vzťahy právne, ekonomické i sociálne do stavu pred spáchaním deliktu, kladie dôraz na obeť resp. poškodeného a ich záujmy na náhrade škody alebo odstránení škodlivého následku, odsúdený nie je vnímaný ako nepriateľ spoločnosti a má právo na dôstojné zaobchádzanie a sankciu, ktorá bude primeraná okolnostiam deliktu, osobným pomerom páchatel'a a pri trestaní sa zohľadní aj jeho skutočný postoj k spáchanému deliktu, odsúdený je vedený k uvedomeniu si škodlivosti svojho správania, ako aj k škodlivosti jeho následkov a k prebratiu zodpovednosti, odsúdený je motivovaný/nabádaný k aktívnemu konaniu a k dobrovoľnej náhrade škody či odstráneniu škodlivého následku, odsúdený je vedený k aktívnemu konaniu smerujúcemu k dosiahnutiu sociálneho zmieru medzi páchatel'om a obeťou/poškodeným, ako aj v dotknutej komunite, uvažovanie odsúdeného (jeho správanie a spôsob života) by malo byť pod vplyvom restoratívneho procesu, sankcie na mieru a resocializačného pôsobenia štátu zmenené tak, aby v budúcnosti nespravil zlé životné rozhodnutie, ktoré by ho opätovne dostalo pred súd. Novela si kladie za cieľ systematicky pracovať so štyrmi skupinami osôb: osoby, ktoré sa po prvýkrát dopustili trestného činu, tzv. „prvopáchatelia“, osoby, ktoré doposiaľ neboli vo výkone trestu odňatia slobody (aj keď už boli viackrát potrestané), osoby, ktoré už boli vo výkone trestu odňatia slobody, ale po prepustení z výkonu trestu viedli dlhú dobu riadny život, mladistvé osoby.¹⁵

2 Koncepcia restoratívnej justície

Koncepcia restoratívneho trestania, resp. restoratívnej justície (z angl. restore - obnoviť, znovuzaviesť, navrátiť do pôvodného stavu, obnovujúca spravodlivosť) je určitý koncept zaobchádzania s páchatel'om, odlišný od klasickej koncepcie retributívneho trestania, resp. retributívnej justície, tzv. trestajúcej (vo všeobecnom význame je retribúcia odčinenie alebo odplata), vychádzajúcej z názoru, že súčasná trestná spravodlivosť nie je adekvátnou reakciou spoločnosti na rast kriminality, nevedie k ochrane jednotlivca i spoločnosti. Ide o koncept, ktorý nadväzuje na niektoré myšlienky odmietajúce štátny monopol na riešenie konfliktov

---

¹⁵ Internetový zdroj: Parlamentná tlač 1528, Dátum doručenia: 30. 3. 2023
<https://www.nrsr.sk/web/Default.aspx?sid=zakony/cpt&ZakZborID=13&CisObdobia=8&ID=1528>

trestnej povahy.¹⁶ Konceptiu restoratívneho trestania je možné chápať ako súbor metód, ktoré charakterizujú určitý prístup k riešeniu problematiky zločinnosti. Ide o také poňatie trestnej spravodlivosti, v ktorej sú zastúpené prvky zdôrazňujúce práva poškodených a mimosúdne prejednávacie trestných vecí.¹⁷ Je však potrebné poukázať na určité nebezpečenstvo restoratívneho poňatia spravodlivosti a s ním súvisiacich odklonov v trestnom konaní ako aj ďalších alternatív v riešení trestných vecí.¹⁸ Ich použitie je viazané na menej závažné trestné činy a do značnej miery determinované tým, že sa sústreďuje na riešenie konfliktu medzi páchatelom trestného činu a jeho bezprostrednou obeťou, a preto je nevhodné pre riešenie trestných činov, ktoré nie sú dôsledkom takého konfliktu, alebo kde na jednej strane konfliktu stojí štát reprezentovaný konkrétnym štátnym orgánom.¹⁹ Po rekodifikácii Trestného poriadku je ich použitie možné aj pri závažných trestných činoch. Konceptiu restoratívneho trestania nemožno chápať ako ucelený systém reakcie spoločnosti na trestnú činnosť. Predstavuje skôr určitý paralelný systém, pôsobiaci vedľa klasickej trestnej justície alebo v mnohých smeroch systém, ktorý trestnú justíciu dopĺňa.²⁰ Táto koncepcia vníma trestný čin predovšetkým ako poškodenie jednej osoby osobou inou. Sústreďuje sa na konflikt, ktorý vznikol medzi poškodeným (obeťou) a páchatelom, pričom kladie dôraz na jeho odstránenie, čo je samozrejme aj vo verejnom záujme.²¹ Počíta s aktívnou činnosťou obvineného a zohľadnením potrieb a záujmov poškodeného a ďalších subjektov dotknutých trestným činom.²² V tomto kontexte ide o určité úsilie o obnovenie trestným činom narušeného alebo ohrozeného systému chránených hodnôt a sociálnych vzťahov a tiež ju možno považovať za myšlienkový prameň naplnenia obsahu legislatívneho zakotvenia i praktického uplatnenia väčšiny alternatívnych spôsobov riešenia trestných vecí, najmä právnych inštitútov spojených s odklonmi a veľkej časti alternatívnych trestov, t.j. alternatív k trestu odňatia slobody.²³ Keďže táto koncepcia trestania predstavuje v podstate nový model riešenia konfliktov, ktoré dosahujú intenzitu trestných činov, a je alternatívou k tradičnej (retributívnej) koncepcii trestania, je samozrejme potrebné prekonávať určitú nedôveru alebo pochybnosti sprevádzajúce aplikáciu restoratívnych postupov a opatrení.

Koncepcia restoratívneho trestania by teda mala vychádzať z nasledujúcich princípov:

---

¹⁶ KLÁTIK, J. 2015. Uplatnenie práva na náhradu škody pri rozhodovaní o odklonoch v trestnom konaní = Exercise of the right to compensation when deciding on diversions in criminal proceedings In Restoratívna justícia a alternatívne tresty v aplikačnej praxi : zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie, [Trnava], september 2015 - 1. vyd. - Praha : Leges, 2015, s. 193 a nasl.

¹⁷ KLÁTIK, J. 2008. Koncepcia restoratívneho trestania a systém alternatívneho riešenia trestných vecí v Slovenskej republike. Justičná revue, 60, 2008, č. 1, s. 73 nasl.

¹⁸ KLÁTIK, J. 2008. Koncepcia restoratívneho trestania a systém alternatívneho riešenia trestných vecí v Slovenskej republike . In Justičná revue : časopis pre právnu prax. - Bratislava : Právnický ústav Ministerstva spravodlivosti SR, 2008, s. 84.

¹⁹ KLÁTIK, J. 2010. Zrýchlenie a zhospodárnenie trestného konania - 1. vyd. - Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela, 2010, s. 54.

²⁰ VÁLKOVÁ, H.- SOTOLÁŘ, A. 2000. Restoratívni justice - trestní politika pro 21. století? In: Trestní právo. 2000, Orac, č. 1, s. 4.

²¹ KLÁTIK, J. 2008. K histórii, pojmu a účelu odklonu v trestnom konaní In Bulletin slovenskej advokácie. - Bratislava : Slovenská advokátska komora, 2008. - ISSN 1335-1079. - Roč. 14, č. 3 (2008), s. 25 a nasl.

²² KLÁTIK, J. 2010. Zrýchlenie a zhospodárnenie trestného konania - 1. vyd. - Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela, 2010, s. 87 a nasl.

²³ KARABEC, Z. 2003. Jaká je budoucnost trestní justice? In: Trestní právo. 2003, Orac, č. 4, s. 3.

- zločin nemá byť považovaný za porušenie spoločenského poriadku ani za prekročenie abstraktných právno-morálnych pravidiel, ale má byť chápaný predovšetkým ako škoda (ujma), ktorá bola spôsobená obeti a ako hrozba pre bezpečnosť spoločnosti,
- reakcia na zločin má prispieť ku zníženiu (odstráneniu) tejto škody a hrozby,
- tendencia k sprísňovaniu trestnej represie (ukladanie prísnejších trestov) je kontraproduktívna, najmä u mladistvých páchatel'ov. V zmysle § 95 ods. 2 TZ prečin nie je trestným činom, ak ho spáchal mladistvý a jeho závažnosť je malá,
- páchatel' sa má aktívne zúčastňovať na náhrade spôsobenej škody (na odstránení škodlivých následkov trestného činu) a majú mu pri tom byť zachované všetky práva ako ostatným občanom, ako je to najmä v prípade zmieru, podmieneného zastavenia trestného stíhania, ale i dohodovacieho konania,
- hlavným účelom spoločenskej reakcie na spáchaný čin nemá byť potrestanie páchatel'a, ani jeho prevýchova alebo odstrašenie, ale vytvorenie podmienok, aby mohli byť odstránené následky trestnej činnosti, čím sa tieto inštitúty (okrem trestného rozkazu a dohody o vine a treste) stávajú procesnou alternatívou k potrestaniu páchatel'a. Súvisí to i so zásadou humanizmu, ktorá zväčšuje význam alternatívnych trestov k trestu odňatia slobody a usiluje sa i o reintegráciu páchatel'ov trestnej činnosti do spoločnosti,
- ak páchatel' nehodlá participovať na tomto odstránení následkov (na náhrade škody), je k tomu donútený súdom,
- škodu spôsobenú poškodenému (obeti) je treba chápať široko, ide o ujmu materiálnu, fyzickú, psychickú, stratu spoločenského postavenia, narušenie sociálnych väzieb, osobného a rodinného života. Trestné právo tak nechráni len demokratické a humanitné hodnoty spoločnosti, ale i obeť trestnej činnosti, čím im zabezpečuje primeranú satisfakciu,
- štátne orgány (orgány činné v trestnom konaní, súd) sa majú v systéme restoratívnej justície angažovať iba vtedy, keď čisto vyjednávajúci postup medzi páchatel'om a obeťou nevedie k cieľu alebo ak spáchaný trestný čin je takého druhu (závažnosti), že klasický trestný proces je nevyhnutný,
- obeť trestného činu nemôže byť nútená na vyjednávanie s páchatel'om o spôsobe a rozsahu kompenzácie za spôsobenú škodu. Túto úlohu plní probačný a mediačný úradník, ktorý otázku náhrady škody môže konzultovať i so splnomocnencom poškodeného.²⁴

Hodnotiť, či Slovenská republika zohľadňuje koncepciu restoratívneho trestania alebo retributívneho trestania je vzhľadom na pomerne krátku dobu účinnosti rekodifikovaných trestných kódexov náročné. Práve cieľom rekodifikácie bola dekriminalizácia, depenalizácia, odbremenenie trestných súdov od určitých prípadov, zjednodušenie, zhospodárnenie a zrýchlenie trestného konania a tiež čo najväčšie zapojenie probačných a mediačných úradníkov

---

²⁴ KLÁTIK, J. 2008. Koncepcia restoratívneho trestania a systém alternatívneho riešenia trestných vecí v Slovenskej republike. *Justičná revue*, 60, 2008, č. 1, s. 73 a nasl.

pri riešení trestných vecí mimo systém trestného práva. Slovenské trestné právo rovnako ako v prípade iných právnych odvetví má svoj vývoj, ktorý udáva najmä aplikačná prax. Cieľ rekodifikácie však hovorí jednoznačne za túto novú koncepciu, o čom svedčí prijatie dvoch nových alternatívnych trestov a dvoch tzv. odklonov od štandardného hlavného pojednávania umožňujúcich nielen rýchle, ale aj hospodárne trestné konanie.²⁵

Záver

Jedným z významných cieľov návrhu novely zákona č. 300/2005 Z. z. Trestného zákona je teda vyzdvihnúť význam restoratívnych prístupov v trestnom konaní, zohľadniť postoj páchatel'a, ktorý prevzal zodpovednosť za spáchaný trestný čin a spoločne s poškodeným dospieť k vzájomnej dohode na odstránení ujmy vzniknutej v príčinnej súvislosti s trestným činom, čo sa premieta do umožnenia skoršieho podmieneného prepustenia z výkonu trestu odňatia slobody a prispeje k úspešnejšej reintegrácii páchatel'a do spoločnosti. V tejto súvislosti sa normuje požiadavka náhrady škody ako podmienky pri dohode o vine a treste, doterajší trest povinnej práce sa nahradí trestom verejnoprospešnej práce, doplní sa možnosť ukladať peňažný trest aj popri podmienenom treste odňatia slobody, zaviedol by sa krátkodobý trest odňatia slobody a celkovo sa menia prístupy pri využívaní probačného dohľadu. Úlohou krátkodobého trestu odňatia slobody je osobnou skúsenosťou páchatel'a upozorniť, aby sa v budúcnosti vyvaroval protiprávneho konania alebo dôsledne spolupracoval pri výkone alternatívnych trestov a uložených opatrení alebo obmedzení. Pôjde o osobitnú kategóriu odsúdených s minimálnymi obmedzeniami pohybu a kontroly ich činnosti, ako aj zásahmi do ich práv. Výkon trestu s dĺžkou od dvoch týždňov do štyroch týždňov bude zameraný na individuálnu prácu s odsúdeným s osobitným dôrazom na realizáciu pracovných činností zabezpečujúcich chod ústavu alebo pracovných činností v prospech orgánov verejnej správy. V prípade trestu s obligatórnou dĺžkou tri mesiace bude odsúdený okrem vykonávania pracovných činností aj povinne zaradený do špecializovaného resocializačného programu zohľadňujúceho jeho osobnosť a charakter trestnej činnosti, čo reflektuje požiadavky aplikačnej praxe pri ukladaní ochranných liečení a detencie. Návrhom novely Trestného zákona by došlo k prehodnoteniu trestných sadzieb najmä trestných činov proti majetku a hospodárskych trestných činov a precizovaniu niektorých skutkových podstát. To sa prejavuje najmä zväčšením rozsahov a presahov trestných sadzieb, ustálením hornej trestnej sadzby pri ekonomickej kriminalite na 15 rokov, či individualizáciou trestov a rozšírením priestoru pre úvahu súdu a zohľadňovaním závažnosti skutku a spôsobu, akým bol vykonaný pri ukladaní trestov (dostatočný rozsah medzi dolnou a hornou hranicou trestnej sadzby pri treste odňatia slobody). Pri trestných činoch korupcie, organizovanej kriminalite a ostatných trestných činoch, ktorými štát chráni najzásadnejšie hodnoty, ako sú život a zdravie, však ostáva zachovaný súčasný právny stav. Pri tzv. alternatívnych trestoch sa zavádza v záujme väčšej vymožitelnosti dodržiavania týchto trestov, sankcia za ich nedodržiavanie, ktorou je tzv. náhradný trest odňatia slobody, obdobne ako je to už v súčasnosti pri peňažnom treste. Súčasne sa tým pri treste domáceho väzenia odstraňujú nejednoznačné prepočty pri premene trestu domáceho väzenia na nepodmienený trest odňatia slobody. Súd tak rovno pri ukladaní alternatívneho trestu, povinností a obmedzení,

---

²⁵ KLÁTIK, J. 2010. Zrýchlenie a zhospodárnenie trestného konania - 1. vyd. - Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela, 2010, s. 231.

uloží aj náhradný trest odňatia slobody. Tým sa zvyšuje aj právna istota odsúdeného, ktorý bude už pri jeho odsúdení vedieť následok nedodržiavania podmienok alternatívneho trestu. Definovali by sa podmienky, ktoré musí odsúdený dodržiavať, aby súd nerozhodol o výkone náhradného trestu, upravil by sa spôsob a lehoty na rozhodnutie o nariadení náhradného trestu odňatia slobody obdobne ako pri podmienčnom odklade výkonu trestu odňatia slobody, stanovila by sa možnosť súdu rozhodnúť o dodatočnej dobe najviac tri mesiace na splnenie povinnosti uloženej popri treste domáceho vzenia, hoci odsúdený svojim konaním zadal príčinu na nariadenie náhradného trestu odňatia slobody. Každopádne by sa novelou pokračovalo v celi rekonštrukcie a to, že sudcovia budú odbremenení od súčasnej zahlcujúcej administratívnej a formalizujúcej agendy, ktorá je neefektívna, nereaguje na aplikačné požiadavky na regionálnej a lokálnej úrovni. Na základe vykonaných zmien sa súčasne posilní právomoc sudcu uložiť trest verejnoprospešnej práce bez predchádzajúceho súhlasu obvinenému, kde tento druh trestu môže mať silnejší preventívny potenciál aj vo forme určitého „zahanbenia“. Agenda, ktorá bola realizovaná sudcom, prejde v upravenej miere na probačného a mediačného úradníka, ktorý bude spracovávať dohody s poskytovateľmi práce, určí deň nástupu trestu u poskytovateľa práce, bude viesť evidenciu práceneschopnosti odsúdených, resp. prekážky, ktoré boli na strane poskytovateľa alebo odsúdeného, čo vo väčšej miere zabezpečí efektívne vykonávanie trestu verejnoprospešnej práce. Ďalšou zmenou je možnosť skrátenia doby od uloženia trestu do doby jeho reálneho výkonu, kde v súčasnosti sa tento reakčný čas pohybuje v rozhraní od 40 do 100 dní. Očakáva sa tým, že uvedené obdobie sa skrúti na 30 dní, čiže dosiahne sa aj význam samotného trestu v podobe, ktorá je efektívna len v prípadoch, že trest sa začne vykonávať čo v najkratšom období po jeho uložení. Novela predpokladá, že sa vypustí povinnosť súdu vyžadovať súhlas páchatel'a s uložením trestu verejnoprospešnej práce a v ustanovení sa taktiež v súlade s restoratívnymi cieľmi novely explicitne vyjadruje, že trest verejnoprospešnej práce možno uložiť aj za trestný čin, za ktorý zákon v osobitnej časti ustanovuje trest odňatia slobody s hornou hranicou trestnej sadzby nepresahujúcou šesť rokov. Znovuzačlenenie do spoločnosti je dôležitým cieľom trestov nespojených s odňatím slobody, pričom platí, že uložené alternatívne tresty alebo opatrenia musia mať pre páchatel'a čo najväčší zmysel, a mali by prispievať k osobnému a sociálnemu rozvoju páchatel'a. Tresty nespojené s odňatím slobody sa ukladajú a vykonávajú so snahou rozvíjať páchatel'ov zmysel pre zodpovednosť voči spoločnosti a osobitne voči obeti. Trest verejnoprospešnej práce môže byť uložený, len ak sú známe podmienky alebo povinnosti, ktoré s ním môžu byť spojené, a že páchatel' je pripravený spolupracovať a splniť tieto podmienky alebo povinnosti. Všetky podmienky alebo povinnosti, ktoré musí páchatel' dodržať, by mali byť určené s prihliadnutím na jeho rizikové faktory, ktoré vychádzajú z jeho individuálnych potrieb, a ktoré majú význam pre ich vykonanie. Trest verejnoprospešnej práce by mal byť ukladaný páchatel'om, pre ktorých majú takéto tresty výchovný význam, tzn. ak sú vopred minimalizované riziká. Takýto trest nemá byť ukladaný páchatel'ovi, u ktorého sa dá predpokladať, že výkonu trestu verejnoprospešnej práce sa bude vyhýbať alebo nebude poskytovať potrebnú spoluprácu.²⁶ Nielen tieto, aj aj ďalšie zmeny sú v súčasnosti nevyhnutné pri novele Trestného zákona, ale aj Trestného poriadku, zákona o probačných a mediačných

---

²⁶ Internetový zdroj: Parlamentná tlač 1528, Dátum doručenia: 30. 3. 2023
<https://www.nrsr.sk/web/Default.aspx?sid=zakony/cpt&ZakZborID=13&CisObdobia=8&ID=1528>

úradníkov, zákona o výkone trestu odňatia slobody, keďže priamo reagujú na potreby aplikačnej praxe.

ZOZNAM POUŽITÝCH PRAMEŇOV

KARABEC, Z. 2003. Jaká je budoucnost trestní justice? In: Trestní právo. 2003, Orac, č. 4, ISSN 1211-2860.

KLÁTIK, J. 2010. Zrýchlenie a zhospodárnenie trestného konania - 1. vyd. - Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela, 2010. - 329 s. - ISBN 978-80-8083-806-5

KLÁTIK, J. 2008. Koncepcia restoratívneho trestania a systém alternatívneho riešenia trestných vecí v Slovenskej republike . In Justičná revue : časopis pre právnu prax. - Bratislava : Právnický ústav Ministerstva spravodlivosti SR, 2008. - ISSN 1335-6461. - Roč. 60, č. 1 (2008), s. 73-85.

KLÁTIK, J. 2014. Uplatňovanie trestu domáceho väzenia na Slovensku a v Českej republike = Application of penalty house arrest in Slovakia and the Czech Republic. In Restoratívna justícia a alternatívne tresty v teoretických súvislostiach : zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie, máj 2014 / rec. Margita Prokejinová, Peter Polák. - 1. vyd. - Praha : Leges, 2014. - ISBN 978-80-7502-034-5. - S. 286-308

KLÁTIK, J. 2015. Uplatnenie práva na náhradu škody pri rozhodovaní o odklonoch v trestnom konaní = Exercise of the right to compensation when deciding on diversions in criminal proceedings In Restoratívna justícia a alternatívne tresty v aplikačnej praxi : zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie, [Trnava], september 2015 - 1. vyd. - Praha : Leges, 2015. - ISBN 978-80-7502-104-5. - S. 193-205.

KLÁTIK, J. 2008. K histórii, pojmu a účelu odklonu v trestnom konaní In Bulletin slovenskej advokácie. - Bratislava : Slovenská advokátska komora, 2008. - ISSN 1335-1079. - Roč. 14, č. 3 (2008), s. 25-29.

KLÁTIK, J. 2007. Odklon v trestnom konaní ako prostriedok racionalizácie trestnej spravodlivosti. In Právny obzor : teoretický časopis pre otázky štátu a práva / Ústav štátu a práva SAV. - Bratislava : SAP - Slovak Academic Press, 2007. - ISSN 0032-6984. - Roč. 90, č. 1 (2007), s. 53-64.

VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A. 2000. Restoratívni justice - trestní politika pro 21. století? In.: Trestní právo. 2000, Orac, č. 1, ISSN 1211-2860.

Internetový zdroj :

Parlamentná tlač 1528 , Dátum doručenia: 30. 3. 2023

<https://www.nrsr.sk/web/Default.aspx?sid=zakony/cpt&ZakZborID=13&CisObdobia=8&ID=1528>

Kontaktné údaje / Autori:

prof. JUDr. Jaroslav Klátik, PhD.
Právnická fakulta UMB v Banskej Bystrici
Katedra trestného práva kriminológie, kriminalistiky a forenzných disciplín
Komenského 20, 974 01 Banská Bystrica
E-mail: jaroslav.klatik@umb.sk

doc. JUDr. Adrián Vaško, PhD.
Právnická fakulta UMB v Banskej Bystrici
Katedra trestného práva kriminológie, kriminalistiky a forenzných disciplín
Komenského 20, 974 01 Banská Bystrica
E-mail: adrian.vasko@umb.sk

Zborník z medzinárodnej konferencie

„Budovanie a posilnenie alternatívneho riešenia súdnych sporov
prostredníctvom mediácie a efektívneho využívania nástrojov restoratívnej
justície v Slovenskej republike“

Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky

Autori: PhDr. Vladimír Cehlár, PhD. – JUDr. Beáta Swanová a kol.

Rok vydania: 2023

Vydanie: prvé

ISBN 978-80-968833-8-7